

Unga sex och Internet – i en föränderlig värld

Carl Göran Svedin (red)

Gisela Priebe

Marie Wadsby

Linda Jonsson

Cecilia Fredlund

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

li.u LINKÖPINGS
UNIVERSITET

Innehållsförteckning

Bakgrund och uppdrag (Carl Göran Svedin)	4
Undersökningens upplägg (Carl Göran Svedin)	5
Övergripande	5
Urval, svarsfrekvens och bortfall	5
Enkäten	8
Bearbetning av data	10
Etik	10
Resultat	11
1. Bakgrundsdata (Carl Göran Svedin)	12
Ålder och kön	12
Utbildningsprogram	12
Boende	12
Föräldrarnas sysselsättning	13
Föräldrarnas utbildning	14
Utländsk bakgrund	14
Fritidsaktiviteter – idrott	15
Upplevelse av relationen till föräldrarna under uppväxten	15
Självkänsla	16
Psykisk hälsa	16
2. Sexuell identitet, erfarenheter och risktagande (Marie Wadsby)	17
Introduktion	17
Resultat	18
Diskussion	22
3. Sexuella övergrepp (Carl Göran Svedin)	24
Introduktion	24
Resultat	26
Diskussion	31
4. Unga som säljer sex (Gisela Priebe)	33
Introduktion	33
Resultat	36
Diskussion	44
5. Sex och Internet (Linda Jonsson)	47
Introduktion	47
Resultat	47
Diskussion	55

6. Sex som självskadebeteende (Linda Jonsson)	58
Introduktion	58
Resultat	59
Diskussion	64
7. Människohandel med barn för sexuella ändamål (Gisela Priebe).....	65
Introduktion.....	65
Resultat	66
Diskussion	69
8. Mobbning (Marie Wadsby)	71
Introduktion	71
Resultat	72
Diskussion	78
Avslutande diskussion (Carl Göran Svedin)	79
Referenser.....	81
BILAGA 1: Publikationer från undersökningarna 2004 och 2009	92

Bakgrund och uppdrag (Carl Göran Svedin)

Avdelningen för barn och ungdomspsykiatri vid Linköpings universitet fick i uppdrag av Stiftelsen Allmänna Barnhuset att tillsammans med Statistiska Centralbyrån (SCB) genomföra en kvantitativ studie bland unga i gymnasieskolans år 3. Avtalets huvudfokus var att samla in kunskap om ungdomars sexualitet, erfarenheter av övergrepp, sexuell exponering, sexuell exponering via digitala medier i enlighet med Regeringsbeslut S2013/8825/FST. Inom ramen för uppdraget skulle samråd med Ungdomsstyrelsen och Folkhälsomyndigheten tas och undersökningen skulle ske i samarbete med Lunds Universitet.

Samtidigt med detta gavs ett uppdrag från socialförvaltnings utvecklingsenhet i Stockholms stad, om en komplettering genom en vidgad datainsamling i Stockholms stad. Detta uppdrag skulle framförallt fokusera på barn och ungdomar i sexhandel/prostitution samt de som skadar sig själva med sex. Då de två studierna använt en identisk enkät och det i analyserna av materialet visat sig vara väldigt små skillnader mellan de två dataseten så redovisas i denna rapport det sammanlagda materialet.

Detta är den tredje stora nationella studien på området om ungdomars sexualitet och utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering. Den första studien *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter* (Svedin & Priebe, 2004) var ett uppdrag inom ramen för den statliga utredningen Sexuell exploatering av barn i Sverige (SOU, 2004:71). Den andra undersökningen *Unga, sex och internet* (Svedin & Priebe, 2009) genomfördes på uppdrag av Ungdomsstyrelsen i avsikt att genomföra en kvantitativ studie bland unga i gymnasieskolans år 3 samt bland Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheters (RFSL) medlemmar i relevant ålder. Dessa två studier, vars vetenskapliga publikationer presenteras i bilaga 1, har inom centrala områden använt samma enkät vilket möjliggör en jämförelse med den aktuella studien men också att studera trender över tid. Att just kunna jämföra olika undersökningar med varandra och över tid är tämligen unikt vilket ofta rekommenderas från olika håll. Samtidigt som centrala frågeområden som t.ex. sexuella övergrepp och sexuell exploatering behållits så har andra områden bytts ut. I denna rapport är områden som själskadebeteende, sex som självskadebeteende, människohandel för sexuella syften samt mobbing nya (enkäten bilaga 2).

Undersökningens upplägg (Carl Göran Svedin)

Övergripande

Studien avsåg att studera ett representativt urval av Sveriges elever på tredje året på gymnasiet. Urval gjordes därför, med hjälp av Statistiska Centralbyrån (SCB), genom stratifiering av skolornas storlek samt studieprogram för att få ett representativt urval från hela tredje året på gymnasiet hösten 2014. Då studien även avsåg att göra en jämförelse mellan elever i Stockholm och övriga landet gjordes ett extra urval för stockholmsregionen där urvalet liksom i övriga landet gjordes med hjälp av stratifiering av skolans storlek samt studieprogram.

Information om studien skickades till rektorn på respektive skola i augusti 2014 och datainsamling pågick från september till december 2014 med hjälp av SCB. Studien avsåg att avslutas i oktober 2014 men efter önskemål av skolorna förlängdes insamlingstiden till december 2014. Påminnelser gjordes via telefon av SCB i november 2014.

Skolorna kunde själva välja att fylla i enkäten via dator i en digital version (rekommenderades i första hand) eller i en pappersversion. Oavsett vilken version som valdes svarade eleverna på enkäten under lektionstid med en av skolan utvald ansvarig person i klassrummet. Både elever, ansvariga lärare och rektor fick information om studien i form av ett informationsbrev vilket även inkluderade kontakter för stöd och hjälp för de elever som kunde uppleva frågorna i enkäten som obehagliga.

Enligt Statistiska centralbyråns statistik från 2013 går 91,3 procent av alla 18 åringar på gymnasiet (Statistiska centralbyrån <http://www.statistikdatabasen.scb.se> 15 maj 2015).

Urval, svarsfrekvens och bortfall

Ett preliminärt urval av skolor gjordes av SCB baserat på Skolverkets skolregister hösten 2013. Urvalsramen (alla aktiva gymnasieskolor med minst 10 elever i år 2) stratifierades efter skolornas storlek. Det innebar att skolorna delades in i tre olika grupper (så kallade strata) beroende på antalet elever på respektive skola (tabell 1). På varje skola ingick ett eller två olika studieprogram. Av 1 215 skolor utsågs 261 skolor att medverka med 13 903 elever. Av dessa hade 22 skolor lagts ned eller det valda programmet inte gavs längre varför det slutliga urvalet utgjordes av 238 skolor med 12 353 elever. Av dessa accepterade 171 skolor att medverka med sammanlagt 9 773 elever. Av dessa 9 773 elever som gavs möjlighet att svara och medverka deltog 5 873 elever, se flödesschema och tabell 1. Detta motsvarade en svarsfrekvens på 60,9 procent. Vid genomgång av den av SCB överlämnade datafilen exkluderades 34 elever som antingen hade för stort internt bortfall på frågor (12 elever) eller vars svar bedömdes som oseriösa (22 elever) motsvarande en slutlig svarsfrekvens på 59,7 procent.

Det fanns endast marginella skillnader mellan den slutliga undersökningsgruppen och bortfallet då det gällde urvalskriterierna, skolstorlek och studieprogram, varför ingen korrektionsfaktor använts.

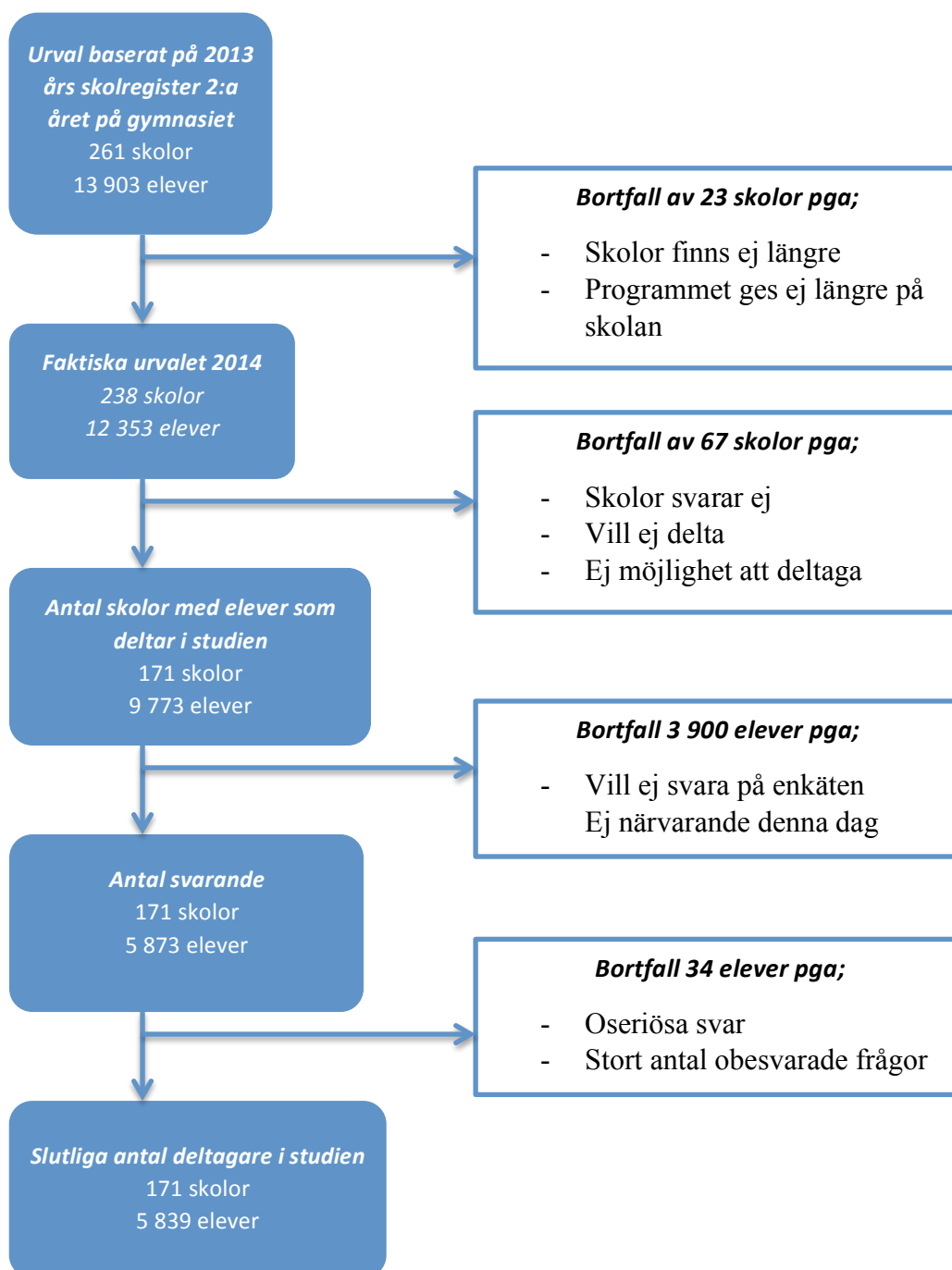
Då det totala urvalet, utifrån två uppdragsgivare, bestod av elever från hela Sverige och ett utökad urval från Stockholms stad gjordes en separat analys om likheter och skillnader mellan

dess två elevgrupper. Svartfrekvensen från Stockholms stad visade sig vara lägre (48,7%) jämfört med övriga landet (65,3%) och det fanns i Stockholmsurvalet färre svarande från små skolor med 10-190 elever (13,9%) jämfört med övriga landet (22,1%). Å andra sidan var det fler medelstora skolor som deltog i Stockholmsurvalet (51,2%) jämfört med övriga landet (41,6%). Denna skillnad uppvisade en liten effect size (Cramer's V = .10) och för övrigt var skillnaderna små eller obefintliga vid genomgång av svaren på de olika frågorna i frågeformuläret. Detta har medfört att vi bedömt att det varit möjligt att slå ihop de två olika urvalen till ett gemensamt material.

Tabell 1. Urvalsfaktorer för hela materialet

Urvalsfaktorer	Studieram från 2013		Faktiska urvalet 2014		Antal svarande	
	n	%	n	%	n	%
Skolans storlek (n=elever)						
10-190 elever	3267	23,5	3166	25,6	1167	19,9
191-360	5575	40,1	5150	41,7	2596	44,2
361-	5061	36,4	4037	32,7	2110	35,9
Totalt	13903	100	12353	100	5873	100
Program (n=elever)						
Yrkesförberedande	5044	36,3	4704	38,1	1901	32,3
Studieförberedande	8859	63,7	7649	61,9	3972	67,6
Totalt	13903	100	12353	100	5873	100
Ort						
Stockholm	5049	36,3	4402	35,6	1613	27,5
Landet	8854	63,7	7951	64,4	4260	72,5
Totalt	13903	100	12353	100	5873	100

Bild 1. Flödesschema

Enkäten

Frågeformuläret grundade sig på de enkäter som användes vid de tidigare studier som gjorts av Svedin och Priebe 2004 samt 2009 om unga sex och Internet. Flera frågor var dock utbytta eller borttagna jämfört med år 2009 års studie och nya områden så som sex som självskada lades till i enkäten. År 2014 års enkät innefattade följande ämnesområden; sociodemografi, sport/idrottsutövande, kön, sexualitet, sexualvanor som skett av egen fri vilja, alkohol och droganvändning, antisocialt beteende, fysiska, psykiska och sexuella övergrepp, erfarenheter av vård för psykiatriska besvär, självskadebeteende, självskada genom sex, sälja sex, människohandel, kontakt med socialtjänsten, mobbing, Internet och mobilanvändning samt pornografi. Enkäten innefattade 116 huvudfrågor och totalt ca 350 frågor inklusive underfrågor.

Enkäten innefattade även ett antal standardiserade mätinstrument; Parental Bonding Instrument, PBI (Parker, 1990), Rosenbergs "Self-esteem"- Scale (Rosenberg, 1989), Trauma Symptom Checklist for Children, TSCC (Briere, 1996) samt delar av Functional Assessment of Self-Mutilation, FASM (Lloyd, Kelley & Hope, 1997). Vidare konstruerades en ny fråga om antisocialt beteende utifrån den engelska versionen av DSM-V kriterierna från American Psychiatric Association 2013.

Parental Bonding Instrument, PBI (Parker, 1990, Parker, Tupling & Brown, 1979) är ett instrument som mäter ungdomars upplevelse av sina föräldrar under uppväxten. Instrumentet består av 25 frågor där 12 frågor rör omsorg och 13 frågor kontroll av föräldrarna under uppväxten. Svartalternativen går från 0 (stämmer helt) till 3 (stämmer inte alls). Svaren ger poäng 0-36 för omsorg och 0-39 för kontroll där höga poäng indikerar omfattande omsorg och kontroll under uppväxten. Låg nivå av omsorg och hög nivå av kontroll har blivit associerat med utveckling av psykiatriska besvär senare i livet. Cronbach's alfa var i 2009 års undersökning 0.87 i omsorgsdimensionen för mor (far 0.92) och 0.80 i dimensionen kontroll för både mor och far (Svedin & Priebe, 2009). I den föreliggande studien var Cronbach's alfa 0.87 i omsorgsdimensionen för mor (far 0.89) och 0.84 i dimensionen kontroll för mor (far .083).

"Self-esteem" – Scale (Rosenberg, 1989) ett instrument som mäter självkänsla genom 10 frågor där de fyra svartalternativen går från 0 (helt) till 3 (inte alls). Totalvärdet varierar således mellan 0 och 30. Höga värden motsvarar god självkänsla. Cronbach's alfa var i 2009 års undersökning 0.89 (Svedin & Priebe, 2009). I den föreliggande studien var Cronbach's alfa 0.90.

Trauma Symptom Checklist for Children, TSCC (Briere, 1996) är ett instrument som mäter trauma symptom hos barn 8-17 år. Instrumentet innehåller 54 frågor som kan delas in i sex kategorier: oro, depression, posttraumatisk stress, sexuella besvär, dissociation och ilska. Svaren delas in i Aldrig – Ibland – Ofta – Nästan alltid. En psykometrisk utvärdering av instrumentet är gjort av Briere (1996) där reliabiliteten för intern konsistens Cronbach's alfa beräknades till 0.84 för hela instrumentet samt uppdelat på de sex kategorierna 0.77-0.89. I en normerande studie av den svenska översättningen erhöles ett Cronbach's alfa på 0.94 och 0.78-0.83 för underkategorierna (Nilsson, Wadsby & Svedin, 2008). I den föreliggande studien var Cronbach's alfa på 0.95 för hela TSCC-skalan. För delskalorna gällde följande värden i Cronbach's alfa: 0.82 för Ångest, 0.88 för Depression, 0.87 för PTS (posttraumatisk stress), 0.85 för Dissociation, 0.84 för Ilska och slutligen 0.65 för Sexuella bekymmer.

Functional Assessment of Self-Mutilation, FASM (Lloyd, Kelley & Hope, 1997) användes endast delvis då frågeformuläret annars skulle bli för omfattande. I självskadedelen användes den del där man frågar om elva olika former av självskada det senaste året, samtidigt med en uppskattning om antal gånger det skett på en skala 0-10 och om det skett mer än 10 gånger. Dessutom frågades om man behövt medicinsk vård i samband med skadan. Vidare inkluderades frågan om upplevd smärta under självskadan samt den del som handlar om funktionen för självskadan vilket inkluderar 22 påståenden. Svaren för funktionen delas in i fyra alternativ: Aldrig- Sällan- Ibland- Ofta. Frågorna kan delas in i fyra subkategorier; positiv automatisk förstärkning (t.ex. "För att känna något även om det var smärta"), negativ automatisk förstärkning (t.ex. "för att stoppa dåliga känslor"), positiv social förstärkning (t.ex. "för att få uppmärksamhet") och negativ social förstärkning (t.ex. "för att undvika att behöva göra någonting obehagligt du inte ville göra"). Cronbach's alfa för subkategorierna i den engelska versionen har validerats till 0.62-0.85 (Nock & Prinstein, 2004). En svensk översättning av FASM har gjorts där Spearman's rank correlation beräknades till 0.51-1.0 för 20 av de 22 frågorna med ett medelvärde på 0.79 (Zetterqvist, Lundh, Dahlström & Svedin, 2013).

Tre frågor ställdes kring könsidentitet och sexuell identitet. Frågan kring kön ställdes som följande; "Är du..." med svarsalternativen "Man", "Kvinna" och "Denna indelning passar inte för mig". Vidare ställdes frågan "skulle du beskriva dig själv som 'transperson'?" Ytterligare en fråga om sexuell identitet ställdes "Hur ser du på dig själv?" med svarsalternativen "Som helt eller i huvudsakligen heterosexuell/homosexuell/bisexuell/queer" samt "osäker" och "Inget av dessa". Vidare ställdes frågor om sexuella erfarenheter av egen fri vilja som inkluderade vilken typ av sexuella erfarenheter man haft (oralsex, analsex, vaginalsex, webcamsex), hur gammal man var första gången man hade sex och hur många personer man haft sex med. Vidare ställdes frågor om senaste sextillfället; vilken relation man hade till senaste sexpartnern, om man använt skydd eller ej och i sådana fall vilken typ av skydd och i annat fall varför man ej använt skydd. Frågor ställdes även om personen eller partnern någon gång gjort abort, om man haft klamydia eller någon annan könssjukdom.

Frågorna kring sexuella övergrepp innefattade vilken typ av sexuell aktivitet man varit utsatt för, hur många gånger det skett, hur gammal man var och om man var berusad eller drogad första gången, frågor om ålder, kön och relation till förövaren och om hen varit berusad eller drogad första gången, vilken typ av övertalning, press eller tvång som man blivit utsatt för första gången och om man blivit fotograferad eller filmad. Vidare ställdes frågor om man berättat för någon, om man sökt professionell hjälp samt om det blivit anmält till sociala myndigheter eller polis.

Unga som självskadar sig genom sex definierades genom frågan "Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?". Vidare följde frågor angående antal gånger det skett senaste året, om man behövt medicinsk vård, antal gånger man har haft sex för att skada sig själv totalt sett, ålder första gången det skedde, vem den andra personen var första gången det hände samt om man upplevde smärta av att skada sig genom sex. Vidare följde frågor om funktionen för sex som självskada. Dessa följde frågorna från FASM 22 om funktion med tillägg av två svarsalternativ; "För att få uppmärksamhet av den du har sex med" samt "För att du inte tycker om din kropp". Dessa två tillägg grundade sig på orsaker till att självskada sig genom sex som framkommit i intervjuer (Jonsson, Svedin & Hydén, 2015). Frågan om man

berättat för någon att man använt sex för att skada sig själv, om man sökt professionell hjälp samt om det blivit anmält till sociala myndigheter inkluderades också.

Frågedelen om att sälja sexuella tjänster innefattade frågor om typ av sexuell aktivitet mot ersättning, typ av ersättning, forum för att få kontakt med köparen, antal gånger man sålt sexuella tjänster, frågor om ålder och kön på den andra personen, orsak till varför man sålt sexuella tjänster, ålder första gången och om man varit drogad eller berusad. Vidare inkluderades frågor om man berättat för någon, om man sökt professionell hjälp och om det blivit anmält till socialtjänsten eller polisen. Frågan om varför man sålt sexuella tjänster har enligt vår kännedom ej tidigare blivit ställd i någon epidemiologisk studie.

Två frågor ställdes kring människohandel. Frågan inleddes med ett stycke som definierar människohandel varefter två frågor följde: ”Vet du någon som varit med om människohandel?” och ”Har du varit med om människohandel?”.

Frågorna som rör Internet och mobiltelefon användning innefattade frågor kring hur mycket tid man lägger en vanlig dag på Internet/datoranvändning/sociala medier/mobil, hur ofta man brukar blogga/chatta/titta på filmklipp/spela spel på Internet, om man givet ut sin e-mail/telefon nummer/hemadress till någon som man enbart känner på Internet, letat efter någon online att prata sex med eller ha sex med eller blivit kränkt av sexuellt språk av någon man enbart känt via Internet. Vidare frågades det efter om man skickat eller lagt ut avklädda filmer/bilder på Internet och till vem eller varför man gjorde detta, om man lärt känna någon på Internet som man har haft sex med online eller offline och om man känt sig pressad eller tvingad till det och hur gammal den andra var. Vidare fanns frågor om någon person som man bara känt via internet bett om att skicka sexuella bilder eller filmer senaste 12 månaderna och om man gjort detta, samt om någon person som man tror var minst fem år äldre försökt prata sex, bett om avklädda bilder eller liknande, bett om att få träffas i sexuellt syfte samt visat eller skickat avklädda bilder.

Bearbetning av data

Statistiska analyser gjordes med hjälp av Statistical Package of the Social Sciences (SPSS) version 22. Resultaten redovisas med frekvenser (antal = n, procent = %) och medelvärden (M). För att analysera skillnader mellan de studerade grupperna användes såväl icke-parametriska (Chi²-test, Fisher's Exact Test) samt parametriska tests (T-test). Signifikanser beräknades med p-värde där p-värde mindre än 0.05 är signifikant. Beräkning av p-värde är dock beroende av studiegruppens storlek varför vi i vissa mätningar kunde få icke signifikanta värden på grund av för liten studiegrupp och omvänt när grupperna var stora då små skillnader kan ge tydliga statistiskt säkerställda skillnader.

Etik

Studien är etiskt godkänd av Regionala Etikprövningsnämnden vid Linköpings Universitet, dnr 131-31. I informationen till elever bifogades också ett informationsbrev ”Någon att prata med?” om vart man kunde vända sig om frågorna i enkäten väckt känslor om tidigare erfarenheter och upplevelser.

Resultat

I resultatdelen beskrivs undersökningsgruppen som helhet utifrån sociala bakgrundsdata och utifrån de olika ingående standardiserade självsvarfsformulären om psykosocial hälsa (TSCC), självkänsla (Rosenberg) och relationer till föräldrarna under uppväxten (PBI). Därefter följer de olika huvudtema som denna undersökning fokuserat på som: sexuell identitet, erfarenheter och risktagande; sexuella övergrepp; ungdomar som säljer sex; sex och Internet; sex som självskadebeteende; människohandel med barn för sexuella ändamål; mobbing. Varje avsnitt inleds med en introduktion till temat, en resultatdel och en avslutande diskussion.

1. Bakgrundsdata (Carl Göran Svedin)

Ålder och kön

Av samtliga svarande var majoriteten (80,4%) i år 3 i gymnasieskolan 18-19 år och medelåldern var knappt 18 år (17,97). Vid en jämförelse mellan män och kvinnor ser man en statistiskt säkerställd skillnad på så sätt att kvinnorna var något yngre i år 3. Männerna är samtidigt färre än kvinnorna i undersökningen, 44,5 procent jämfört med 54,5 procent.

Tabell 1.1. Ålder och kön

	Totalt n= 5837* %	Man n= 2 600 %	Kvinna n= 3 183 %	Passar inte n= 54 %	P
Ålder					0.001¹
16-17 år	17,2	16,2	18,0	16,7	
18 år	72,0	71,2	72,8	68,5	
19 år	8,4	9,4	7,5	11,1	
20-23 år	2,4	3,2	1,8	3,7	
Medelvärde	17,97	18,00	17,93	18,09	<.001²

* Bortfall = 2 individer, ¹ Chi² test, ² T-test mellan man och kvinna.

Utbildningsprogram

Av deltagarna gick 70,8 procent i ett av de sex studieförberedande program som vid godkända betyg ger behörighet för fortsatta studier på högskola och universitet. De övriga, eller 29,2 procent studerade inom ett av de 12 yrkesprogrammen som också kan ge högskolebehörighet vid val av de kurser som ger denna behörighet. I en jämförelse mellan män och kvinnor kunde man konstatera att fler kvinnor gick i ett studieförberedande program jämfört med männen.

Tabell 1.2. Utbildningsprogram

	Totalt n= 5837* %	Man n= 2 600 %	Kvinna n= 3 183 %	Passar inte n= 54 %	P
Utbildningsprogram					.001^{1,2}
Studieförberedande	70,8	64,8	75,7	75,9	
Övrigt	29,2	35,2	24,3	24,1	

* Bortfall = 2 individer, ¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Boende

Majoriteten av ungdomarna i undersökningen bodde kvar hemma med åtminstone en av sina föräldrar (92,7%) men bara 59,3 procent med bägge av sina föräldrar. De som uppgav att könsindelningen inte passade bodde i mindre omfattning med bägge sina föräldrar och således oftare på andra sätt inklusive att bo själv, tabell 1.3.

Tabell 1.3. Boende

	Totalt n= 5 831* %	Man n= 2598 %	Kvinna n= 3 179 %	Passar inte n= 54 %	P
Boendeform					<.001 ^{1,2}
En förälder	14,2	14,2	14,1	22,2	
En förälder med ny partner	7,2	6,6	7,5	14,8	
Bägge föräldrarna	59,3	59,5	59,4	42,6	
Växelvis	12,0	12,7	11,5	3,7	
Familjehem/institution	0,7	0,7	0,7	5,6	
Syskon eller sambo	2,2	1,3	2,9	3,7	
Själv	4,4	4,9	3,9	7,4	

* Bortfall = 6 individer, ¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Föräldrarnas sysselsättning

Majoriteten av gymnasieelevernas föräldrar var arbetande (pappa 88,5% och mamma 87,2%), tabell 1.4. Största skillnaden visade eleverna där könsindelningen inte passade som hade färre föräldrar som arbetade och fler inom kategorierna långtidssjukskriven/pensionär, arbetslös/arbetsökande och vet ej. Det var små skillnader mellan manliga och kvinnliga elevers föräldrars arbetsituation.

Tabell 1.4. Föräldrarnas sysselsättning

	Totalt n= 5 629 – 5 819 %	Man n= 2 550 – 2 598 %	Kvinna n= 3 171 – 3 078 %	Passar inte n= 52-53 %	P
Pappa					
Arbetar	87,7	88,5	87,2	77,4	.022 ¹ /.135 ²
Långtidssjukskriven/ pensionär	4,8	4,6	4,8	11,5	.066 ¹ /.659 ²
Studerar	1,2	1,0	1,3	5,8	.007 ¹ /.452 ²
Arbetslös/arbetsökande	2,9	2,3	3,4	3,8	.042 ¹ /.014 ²
Hemma	0,6	0,9	0,2	3,8	<.001 ¹ /.001 ²
Avliden	2,2	2,2	2,1	5,8	.201 ¹ /.854 ²
Vet inte	2,8	2,4	3,0	13,2	<.001 ¹ /.163 ²
Mamma					
Arbetar	87,2	87,2	87,3	76,9	.085 ¹ /.968 ²
Långtidssjukskriven/ pensionär	5,2	5,2	4,9	17,0	<.001 ¹ /.626 ²
Studerar	4,3	4,0	4,4	9,6	.119 ¹ /.464 ²
Arbetslös/arbetsökande	3,9	3,7	3,9	11,3	.017 ¹ /.726 ²
Hemma	2,4	2,7	2,1	5,8	.087 ¹ /.134 ²
Avliden	1,0	0,9	0,9	3,8	.096 ¹ /.000 ²
Vet inte	1,2	1,2	1,1	5,8	.010 ¹ /.901 ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Föräldrarnas utbildning

Av gymnasieelevernas föräldrar så hade drygt 40 procent av papporna en universitets/högskoleutbildning (40,3%) och mammorna i drygt 50 procent (52,1%). Kategorin ”vet inte” var störst bland elever som uppgav att könsindelningen inte passade dem.

Tabell 1.5. Föräldrarnas Utbildning

	Totalt n= 5 808* - 5 819 %	Man n= 2 586 - 2 591 %	Kvinna n= 3 168 - 3 074 %	Passar inte n= 54 %	P
Pappa (som högst)					.005¹/.310²
Grundskola	10,9	10,6	11,2	5,6	
Gymnasieskola	34,7	35,1	34,6	25,9	
Universitet/högskola	40,3	39,6	41,0	35,2	
Har ingen utbildning	1,3	1,5	1,1	3,7	
Vet inte	12,8	13,3	12,0	29,6	
Mamma					<.001¹<.001²
Grundskola	6,9	5,9	7,9	3,7	
Gymnasieskola	29,7	30,3	29,4	24,1	
Universitet/högskola	52,1	50,1	53,7	53,7	
Har ingen utbildning	1,4	1,7	1,2	1,9	
Vet inte	9,8	12,0	7,8	16,7	
* Bortfall pappa 31 och mamma 20 individer, ¹ Chi ² test alla, ² Chi ² test mellan man och kvinna.					

Utländsk bakgrund

Sammanlagt uppgav 8,9 procent av eleverna i år 3 på gymnasieskolan att de var födda utomlands, tabell 1.6. Av de 522 eleverna som svarade att de var födda utomlands kom majoriteten från Asien (231, 44,3%) följt av Afrika (69, 13,2%) och Västeuropa utanför nordnorden (65, 12,5%). När det gällde föräldrarnas ursprungsland var Asien vanligast (mamma 464, 39,9% och pappa 511, 36,2%).

Åttio barn var adopterade varav 58 var födda utomlands.

Tabell 1.6. Utländsk bakgrund

	Totalt n= 5 833 -5 836* %	Man n= 2599 %	Kvinna n= 3 183 %	Passar inte n= 54 %	P
Utländsk bakgrund					
Är du född utomlands: ja	8,9	9,4	8,5	13,0	.298 ¹ /.246 ²
Mamma född utomlands	22,2	22,4	21,5	29,6	.273 ¹ /.388 ²
Pappa född utomlands	22,1	22,1	21,9	33,3	.131 ¹ /.848 ²
Utländsk bakgrund (ej adopterad)	28,3	28,5	28,0	40,7	.116 ¹ /.681 ²
Adopterad	1,4	1,3	1,3	7,4	.001 ¹ /.000 ²
* Bortfall = 3-individer, ¹ Chi ² test alla, ² Chi ² test mellan man och kvinna.					

Fritidsaktiviteter – idrott

Av eleverna i gymnasieskolan år 3 utövade nästan 60 procent någon form av idrott på fritiden. Män var mer aktiva (62,7%) jämfört med kvinnor (57,9%) men lägst aktivitet visade gruppen där könsindelningen inte passade (40,7%). Männerna som var aktiva var dessutom mer aktiva än kvinnorna då det gällde hur mycket tid per vecka man ägnade åt någon form av idrott. Inte mindre än 76,7 procent av männen ägnade mer än 4 timmar i veckan åt idrott jämfört med 61,1 procent av kvinnorna.

Tabell 1.7. Idrottsutövande

	Totalt n= 5 837* %	Man n= 2 600 %	Kvinna n= 3 183 %	Passar inte n= 54 %	P
Utövar idrott					
Utövar regelbundet någon form av idrott	59,9	62,7	57,9	40,7	<.001 ¹ / $<.001$ ²
Hur mycket					<.001 ¹ / $<.001$ ²
< 1 timme/vecka	2,1	2,0	2,2	4,5	
1-3 timmar/vecka	29,5	21,3	36,8	36,4	
4-7 timmar/vecka	39,8	41,5	38,5	22,7	
> 7 timmar/vecka	28,5	35,2	22,6	36,4	

* Bortfall = 2 individer, ¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Upplevelse av relationen till föräldrarna under uppväxten

Gymnasieeleverna fick svara på hur de upplevt sina föräldrar under uppväxten genom att fylla i Parental Bonding Instrument (PBI) som mäter såväl omsorg som kontroll från föräldrarnas sida och anses vara ett mått på hur anknytningen varit mellan barnet och respektive förälder under uppväxten. Det fanns en könsskillnad mellan män och kvinnor på så sätt att de kvinnliga eleverna i undersökningen skattade moderns omsorger högre än de manliga eleverna medan de manliga eleverna skattade moderns kontroll högre. Såväl mammas omsorger och kontroll skattades högre än pappornas.

Tabell 1.8. Upplevelse av relationen till föräldrarna under uppväxten

	Totalt n= 5 573 – 5 722 M	Man n= 2 5 M	Kvinna n= 3 168 M	Passar inte n= 52 M	P
PBI					
Mamma omsorg	29,94	29,77	30,12	27,31	.038 ¹
Pappa omsorg	27,80	28,02	27,65	25,82	.069 ¹
Mamma kontroll	11,76	12,22	11,40	11,51	<.001 ¹
Pappa kontroll	10,69	10,53	10,82	10,65	.109 ¹

¹ T-test mellan man och kvinna.

Självkänsla

För att mäta elevernas självkänsla användes Rosenberg ”Self-esteem” – skala. De manliga eleverna skattade sin självkänsla signifikant högre än de kvinnliga eleverna, tabell 1.9.

Tabell 1.9. Självkänsla

	Totalt n= 5 793 M	Man n= 2 573 M	Kvinna n= 3 168 M	Passar inte n= 52 M	P
Rosenberg					
Totalpoäng	21,05	22,62	19,81	19,37	<.001 ¹

¹ T-test mellan man och kvinna.

Psykisk hälsa

För att få ett mått på elevernas psykiska hälsa/ohälsa användes Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC) som mäter symtom och beteendestörningar som man ofta ser efter traumatiska upplevelser. Av tabell 1.10 framgår att det är genomgående signifikanta skillnader mellan de manliga och kvinnliga gymnasieeleverna bortsett från delskalan sexuell oro. De kvinnliga eleverna skattade högre på samtliga delskalor jämfört med de manliga eleverna som å andra sidan skattade högre på sexuella bekymmer som i huvudsak förklarades av en större sexuell upptagenhet.

Tabell 1.10. Psykisk hälsa

	Totalt n= 5 561 – 5 819 M	Man n= 2 475 – M	Kvinna n= 3 132 – M	Passar inte n= 54 M	P
TSCC					
Ångest	4,70	3,05	5,98	6,31	<.001 ¹
Depression	5,16	3,50	6,45	6,83	<.001 ¹
Ilska	4,15	3,84	4,37	5,69	<.001 ¹
PTS	6,23	4,86	7,28	8,12	<.001 ¹
Dissociation	6,02	5,05	6,74	8,29	<.001 ¹
Overt	4,25	3,51	4,81	5,76	<.001 ¹
Fantasi	1,77	1,55	1,94	2,47	<.001 ¹
Sexuella bekymmer	2,25	2,59	1,98	2,90	<.001 ¹
Sexuell upptagenhet	4,29	5,18	3,57	4,65	<.001 ¹
Sexuell oro	3,53	3,61	3,47	3,96	.062 ¹
Totalt					
Kritiska items	1,73	1,27	2,07	3,49	<.001 ¹

¹ T-test mellan man och kvinna.

2. Sexuell identitet, erfarenheter och risktagande (Marie Wadsby)

Introduktion

År 2006 gav man från Statens Folkhälsoinstitut ut en översiktsrapport om ungdomars sexualvanor i Sverige där man också gjorde en jämförelse över tid (Forsberg, 2006). Studien visar att ca 1/3 av alla ungdomar har haft samlagsdebut när de gått ut 9:de klass och 2/3 när de gått ut tredje året på gymnasiet, flickor debuterar något tidigare än pojkar med ett genomsnitt på några månader. Flickor med utländsk bakgrund har visat sig debutera betydligt senare (Forsberg, 2006). Antal sexpartners under en livstid tycks öka. År 1969 hade kvinnor 1.4 partners och män 4.7. Studier från 2004 visar att en betydande andel av unga personer har haft tre eller fler sexpartners under det senaste året (Herliz, 2013). Vidare visar rapporten av Forsberg (2006) att oralsex är något som praktiseras av i stort sett alla medan erfarenhet av analsex ses bland 15-20 procent av ungdomarna på gymnasiet. Vad gäller erfarenhet av samkönad sexualitet ligger siffran på ca 8 procent, men tycks ha ökat under senare år. Användning av preventivmedel är vid första samlaget 71-76 procent och vid senare tillfällen 68-82 procent. Antal graviditeter i åldern 15-19 år har minskat från 1975 då det var 55.3 graviditeter per 1 000 kvinnor jämfört med 30,4 år 2003. Under denna tid har också andelen som väljer att göra abort ökat till att ligga på 80 procent år 2003. Åldersgruppen 15-29 år stod år 2004 för 87 procent av alla anmälda fall av klamydia. Viss ökning av gonorré och syfilis har konstaterats men är fortsatt ovanlig förekommande och få inhemska fall av HIV ses. Utbredningen av HPV (kondylom) och herpes är mindre rapporterat då det är svårare att mäta då de bland annat ej är anmälningspliktiga (Forsberg, 2006).

Svedin och Priebe studie (2009) om unga sex och Internet som gjordes på ett representativt urval av tredje året på gymnasiet med ca 3500 svarande visade att 75,8 procent haft oralt, vaginalt eller analt samlag vid 18 års ålder. Genomsnittsåldern för samlagsdebut var för pojkar 15,4 år och för flickor 15,3 år. Av de elever som debuterade sexuellt före 14 års ålder (10,6 %) hade pojkarna sämre psykisk hälsa, sämre självkänsla och känsla av sammanhang. Av de som hade haft samlagsdebut var det vanligast att man haft 2-5 sexualpartners (34,1%). Vad gäller sexuell attraktion uppgav 89,7 procent av pojkarna och 79,4 procent av flickorna heterosexuellt attraktionsmönster, ca 5 procent uppgav homosexuellt attraktionsmönster och 4,1 procent av pojkarna och 14,3 procent av flickorna bisexuellt attraktionsmönster. Vid direkt fråga om sexuell identitet svarade flertalet att de var heterosexuella (90%) och 0,6 procent att de hade en homosexuell identitet. Bisexuell identitet var vanligare bland flickor, 5 procent jämfört med 1,6 procent bland pojkarna. Sämre psykisk hälsa sågs bland icke-heterosexuella ungdomar, de hade även till en större grad varit utsatta för sexuella övergrepp av alla former, sålt sex samt blivit mobbade eller hotade via mobilen i större utsträckning. Samma mönster sågs bland de som uppgav sig vara transpersoner vilket motsvarade 2,1 procent av den totala gruppen av elever (Svedin & Priebe, 2009).

Ungdomsbarometern genomför årligen en internetbaserad enkätundersökning om ungdomars attityder och beteenden inom ett antal olika områden. I 2013 års studie kring sexualitet och sexuell hälsa som besvarades av 6121 personer i åldern 15-24 år varav 49 procent som flickor, 50 procent som pojkar och 1 procent som varken flicka eller pojke. Av dessa svarade 4151 att de debuterat sexuellt. Genomsnittsåldern för första samlaget var 16,3 år, flickor debuterade

vid 16,1 års ålder vilket var något tidigare än pojkarna som debuterade vid 16,6 år. Flickor uppgav att de haft något fler sexpartners än pojkar, identifierade sig i större utsträckning som bisexuella (6% jämfört med 4%) och var mer nöjda med sitt sexliv medan pojkar i större utsträckning identifierar sig som homosexuella (3% jämfört med 1%) och hade oftare haft tillfällig sexpartner vid senaste samlaget. Totalt uppgav 88 procent sig vara heterosexuella. Andelen som vid senaste tillfället skyddade sig med p-piller var 39 procent, 24 procent uppgav att de alltid använde kondom och 40 procent använder sällan eller aldrig kondom. Sex procent svarar att de någon gång de senaste 1-3 åren fått antibiotika för en könssjukdom. Generellt oroar sig ungdomar mer för att bli gravida än att få en könssjukdom (Folkhälsomyndigheten, 2014b).

Den kanske största svenska studien om ungas sexualitet är UngKAB09 som hade ca 14000 svarande i åldern 15-29 år (Tikkanen, Abellsson, & Forsberg, 2011). Studien använde sig av en internetbaserad självselekerad webenkät och en pappersenkät som skickades ut till ett representativt urval. Dock hade pappersenkäten en låg svarsfrekvens på 24 procent vilket gör att studien inte är generaliserbar. Av alla kvinnorna uppgav 78 procent sig vara heterosexuella och 16 procent som bisexuella och av männen 90 procent heterosexuella och 5 procent bisexuella, 2 procent av männen och kvinnorna uppgav sig vara homosexuella. Medelåldern för sexdebut var ca 16 år (15,9 för kvinnor och 16,4 för män). Senaste sexpartnern var i ca 65 procent någon som man var i en relation med, ca 10 procent hade sex med en tillfällig kontakt som man inte kände, ca 10 procent med en tillfällig sexpartner som man kände och ca 10 procent med någon som man träffar regelbundet för sex/KK, fördelningen var lika mellan könen. Av de som haft vaginalt samlag uppgav ca 50 procent att de någon gång använt akut-p-piller, ca 20 procent hade någon gång blivit gravida och av dessa hade ca 60 procent gjort abort. Vid senaste sexkontakten hade ca 70 procent oskyddat samlag (dvs. använde inte kondom) och 50 procent bland de som hade en ny eller tillfällig sexpartner. Främsta anledningen till att kondom inte användes var att man använde annat graviditetsskydd (ca 60%) därefter var anledningen att det kändes intimare eller skönare utan kondom. Ca 10 procent har någon gång blivit behandlade för klamydia och närmare 10 procent visste inte om de hade blivit det eller ej. De flesta som haft klamydia (75%) hade endast haft klamydia en gång (Tikkanen, Abellsson & Forsberg, 2011).

Resultat

Av de 5839 ungdomar som besvarat frågeformuläret hade 5837 angivit kön, 2600 pojkar (44,5%) och 3183 flickor (54,5%). Femtiotre stycken (0,9%) uppgav att denna könsindelning inte passade för dem. Denna grupp togs ej med i den aktuella redovisningen med enstaka undantag (relation till senaste sexpartner).

På frågan om sexuell identitet svarade 87,8 procent (90,9% av pojkarna och 85,2% av flickorna) att de såg sig som heterosexuella. Homosexuell läggning uppgav 1,4 procent (pojkar 1,7% och flickor 1,1%) medan 4,6 procent såg sig som i huvudsakligen bisexuella (pojkar 2,5% och flickor 6,3%). I denna undersökning hade queer adderats och 0,1 procent eller 7 elever svarade att de i huvudsak uppfattade sig som queer. De som svarat ”osäker” eller ”inget av dessa” utgjorde i denna undersökning 6,1 procent.

Sextiosex procent uppgav att de hade haft sex, 64 procent av pojkarna och 67 procent av flickorna. Medelåldern vid sexdebuten var bland pojkarna 15,5 år (sd=1,5) och bland

flickorna 15,6 år (sd=1.5). De sexuella erfarenheter ungdomarna hade var huvudsakligen att de hade haft vaginalt sex med det motsatta könet, 60,3 av pojkarna och 62,7 procent av flickorna, följt av oralsex med det motsatta könet, 54,8 procent av pojkarna och 59,3 procent av flickorna. Fler pojkar (16,6%) än flickor (10,4%), hade haft webcamsex med det motsatta könet (tabell 2.1). Av dem som uppgav att indelningen pojke-flicka inte passade för dem uppgav exempelvis 30,2-35,8 procent att de hade haft oralsex med pojkar eller flicka, 28,3-34,0 procent att de hade haft vaginalsex med en pojke eller flicka. Det var något vanligare att de som uppgav att indelningen inte passade dem hade haft webcamsex jämfört med alla andra ungdomar (tabell 2.1).

Tabell 2.1. Sexuella erfarenheter. Olika typer av frivillig sex.

Sexuell erfarenheter	Totalt n= 3850		Man n= 1664		Kvinna n= 2133		Passar inte n= 53	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
	%	%	%	%	%	%	%	%
Haft oralsex med pojke/man	34,3	65,7	3,0	97,0	59,3	40,7	35,8	64,2
Haft oralsex med flicka/kvinna	27,6	72,4	54,8	45,2	4,6	95,4	30,2	69,8
Haft analsex med pojke/man	12,1	87,9	2,1	97,7	19,9	80,1	20,8	79,2
Haft analsex med flicka/kvinna	7,8	92,2	16,1	83,9	0,8	92,2	11,3	88,7
Haft vaginalsex med pojke/man	35,3	64,7	-	-	62,7	37,3	34,0	66,0
Haft vaginalsex med flicka/kvinna	28,9	71,1	60,3	39,7	3,3	96,7	28,3	71,7
Haft webcamsex med pojke/man	6,6	93,4	1,9	98,1	10,4	89,6	9,4	90,6
Haft webcamsex med flicka/kvinna	8,5	91,3	16,6	83,4	1,8	98,2	13,2	86,8

På frågan om erfarenheter av antalet sexpartners svarade en knapp tredjedel (31,7 procent) av ungdomarna som hade haft en partner (pojkar 30,8%, flickor 32,5%), tabell 2.2. Ungefär två femtedelar av ungdomarna (42,6%) hade haft sex med 2-5 olika personer, 14,4 procent med 6-10 personer, och 11,2 procent med fler än 10 personer. Någon större skillnad mellan antalet personer pojkar respektive flickor hade haft sex med kunde inte konstateras.

Tabell 2.2. Sexuella erfarenheter. Antalet partners.

Antal personer du haft sex med	Totalt n= 3850 %	Man n= 1664 %	Kvinna n= 2133 %	p^a
				.009
1 person	31,7	30,8	32,5	
2-5 personer	42,6	43,4	41,9	
6-10 personer	14,5	13,3	15,6	
Fler än 10 personer	11,2	12,5	10,0	
^a Chi ² test				

På frågan om vilken relation ungdomen haft till den person som hade varit sexpartnern vid det senaste tillfället vederbörande hade haft sex uppgav merparten (58,0%) att det hade varit med en fast partner som han/hon var tillsammans med. Något fler flickor (64,1%) än pojkar (50,6%) uppgav att det var med en fast partner. Det var vanligare bland pojkar (33,0%) att det var en tillfällig sexpartner än bland flickor (21,9%). Sex med återkommande sexpartner förekom i 12-13 procent bland både pojkar och flickor. Gruppsex var däremot ej vanligt förekommande (0,4% respektive 0,1%), inte heller att det var en av flera sexpartners som ungdomen träffat återkommande för varken pojkar eller flickor (1,5%), (tabell 2.3).

Bland dem som uppgav att indelningen pojke-flicka inte passade för dem uppgav färre (45,2%) att den senaste partnern inte var någon de var tillsammans med. Vanligare i denna grupp var att det var en återkommande sexpartner (16,1%), att det var gruppsex (3,5%) eller att det var flera sexpartners som han/hon träffade återkommande (9,7%).

Tabell 2.3. Sexuella erfarenheter. Relation till senaste sexpartner.

Relation till senaste sexpartner	Totalt n= 3852 %	Man n= 1680 %	Kvinna n= 2132 %	Passar inte n= 53 %
Fast partner som jag är/var tillsammans med	58,0	50,6	64,1	45,2
Tillfällig sexpartner	27,2	33,0	21,9	22,6
Återkommande sexpartner (kk)	12,9	13,5	12,3	16,1
Flera tillfälliga sexpartners vid samma tillfälle (gruppsex)	0,3	0,4	0,1	3,5
En av flera sexpartners som jag träffat återkommande	1,6	1,5	1,5	9,7

I cirka en tredjedel av fallen (29,2%) uppgav ungdomarna att de inte hade använt skydd vid senaste sextillfället. Fler pojkar (33,0%) än flickor (26,8 %) uppgav att så hade varit fallet. Anledningen till att skydd inte hade använts var att ungdomarna inte hade tillgång till kondom där och då, (20,2%), flickan/kvinnan hade missat att ta p-pillret (4,6%), ingen av parterna föreslog att skydd skulle användas (28,7%), eller att partnern inte ville det (4,1%).

Ett fåtal av pojkarna (1,7%) uppgav att de inte hade använt skydd då de önskade att partnern skulle bli gravid, än färre flickor (0,5%) uppgav att detta var skälet till att skydd inte använts. I 18,0 procent uppgav pojkarna att de inte hade tillgång till kondom, 21,8 procent av flickorna. Både pojkar och flickor (båda 4,6%) angav missat att ta p-pillret var anledningen. Uppemot 30 procent av både pojkar (29,4%) och flickor (28,0%) menade att skälet var att ingen hade föreslagit att skydd skulle användas. Att partnern inte ville att skydd skulle användas angavs av 4,9 procent av pojkarna och 3,6 procent av flickorna.

Om skydd användes var det i första hand kondom som användes (53,2%) eller p-piller (54,5%), i ett fåtal fall p-stav (8,4%) och i än färre fall p-plåster (0,5%), liksom kopparspiral (1,2%) eller hormonspiral (2,5%).

En viss skillnad mellan pojkar och flickor när det gällde vilken typ av skydd som använts kunde konstateras. Exempelvis uppgav pojkarna i 66,1 procent av fallen att kondom hade använts jämfört med 43,7 procent av flickorna, 45,4 procent av pojkarna att p-piller använts

jämför med 58,4 av flickorna, och p-stav av 6,7 procent av pojkarna jämfört med 8,4 procent av flickorna.

Majoriteten av ungdomarna eller deras partner (96,3%) hade inte genomgått någon abort (tabell 2.4). I dessa fall så hade varit fallet rörde det sig företrädesvis om en enstaka abort enligt både pojkar (2,5%) och flickor (3,7%), mindre vanligt förekommande med flera aborter (0,1-0,3%).

Tabell 2.4. Erfarenhet av abort

Har du/din partner någon gång gjort abort	Totalt n= 3852 %	Man n= 1680 %	Kvinna n=2132 %	<i>p</i> ^a
				<.001
Nej	96,3	96,7	96,0	
Ja, en gång	3,2	2,5	3,7	
Ja, 2-3 gånger	0,3	0,3	0,3	
Ja, fler än 3 gånger	0,3	0,5	0,1	
^a Chi ² test				

Inte heller hade majoriteten, 96,4 procent, behandlats för klamydia vid något tillfälle, varken av pojkarna, 96,9 procent, eller flickorna, 96,0 procent. Något fler flickor, 3,4 procent, än pojkar, 2,5 procent, hade gått igenom en sådan behandling. Än färre hade genomgått en sådan behandling flera gånger (tabell 2.5).

Tabell 2.5. Erfarenheter av att behandlas för klamydia.

Har du/din partner någon gång behandlats för klamydia	Totalt n= 3852 %	Man n= 1680 %	Kvinna n= 2132 %	<i>p</i> ^a
				<.001
Nej	96,4	96,9	96,0	
Ja, en gång	2,9	2,4	3,4	
Ja, 2-3 gånger	0,4	0,2	0,6	
Ja, fler än 3 gånger	0,3	0,4	0,1	
^a Chi ² test				

I de fall som någon ungdom hade behandlats för könssjukdom var det företrädesvis för könsherpes, 1,3 procent eller kondylom, 1,0 procent. Inga större skillnader mellan könen kunde konstateras. Sjukdomar som gonorré, syfilis och HIV/AIDS uppgavs förekomma i 0,6 procent.

Könsherpes var den könssjukdom som var vanligast förekommande bland ungdomarna (1,2%), (tabell 2.6), något fler flickor (1,4% än pojkar (0,9%) hade behandlats för detta. Näst efter könsherpes var kondylom den smitta som ungdomarna oftast behandlats för, fler pojkar (1,1%) jämfört med flickor (0,7%).

Genomgående hade ungdomarna som inte ansåg att indelningen pojke-flicka inte passade för dem högre förekomst av behandling för könssjukdomar jämfört med såväl pojkar som flickor.

Tabell 2.6. Erfarenheter av att behandlats för andra könssjukdomar

Har du någon gång behandlats för	Totalt n=3852 %	Man n=1680 %	Kvinna n=2132 %	Passar inte n=53 %
Gonorré	0,6	0,8	0,4	6,9
Syfilis	0,6	0,8	0,4	4,0
Könsherpes	1,2	0,9	1,4	2,0
HIV/AIDS	0,6	0,8	0,4	4,1
Kondylom	0,9	1,1	0,7	2,0

Diskussion

I Svedin och Priebe studie (2009) uppgav 75,8 procent av ungdomarna vid 18 års ålder att de hade haft oralt, vaginalt eller analt samlag. I den aktuella studien med ungdomar i samma ålder uppgav 66,0 procent att de hade haft den typen av sex. Huruvida detta är en reell nedgång i antalet ungdomar som haft sex, eller en tillfällighet är svårt att fastställa. Någon markant skillnad i ålder vid samlagsdebut kunde inte utläsas mellan de två undersökningstillfällena. I 2009 års undersökning 15,4 år för pojkar, 15,3 år för flickor. I den aktuella studien angav pojkarna debutåldern till 15,5 år och flickorna till 15,6 år. Det kan vara ett rimligt antagande att åldern för sexuell debut har stabiliserats och inte kommer att sjunka ytterligare. Tidig sexdebut (<14 år) har visat sig korrelera med psykosocial ohälsa och problembeteenden bland ungdomar (Kastbom, Sydsjö, Bladh, Priebe, & Svedin, 2015), och är således att betrakta som en riskfaktor.

Av intresse att notera var förekomsten av webcamsex, vilket 6,6 procent av pojkarna och 8,5 procent av flickorna uppgav att de varit delaktiga i. Denna form av sex omfattades inte i 2009 års undersökning (Svedin & Priebe, 2009), utan är sannolikt en form av sex som blivit vanligare med tiden med de risker och konsekvenser detta kan medföra (Jonsson, 2015).

En tendens till ökning av antalet sexpartners ungdomarna hade haft kunde noteras. I 2009 års undersökning (Svedin & Priebe, 2009) uppgav 34,1 procent att de hade haft 2-5 olika partners, jämfört med 42,6 procent i denna studie. Huruvida det är en tendens att antalet olika sexpartners ökar är något som bör studeras mer då detta också ökar risken för sexuellt överförda sjukdomar.

Gruppen ungdomar som uppgivit att indelningen pojke-flicka inte passade för dem kunde konstateras ha ett annat relationsmönster till senaste sexpartner jämfört med dem som uppgav en könsidentifikation pojke eller flicka. Dessa ungdomar hade mer sällan en sexrelation med en fast partner, men oftare med återkommande sexpartner (kk), flera tillfälliga sexpartners vid samma tillfälle (gruppsex), eller med en av flera sexpartners som vederbörande träffat återkommande. Det kan antas att ungdomar som inte upplever sig om entydigt pojke eller flicka söker sig till sexuella erfarenheter som bättre upplevs kan svara mot deras egen upplevda könsidentitet.

Förhållandevis få ungdomar uppgav att de behandlats för klamydia vid ett eller flera tillfällen, 3,6 procent. Detta att jämföra med en tidigare svensk studie (Tikkanen, Abellsson, & Forsberg, 2011) i vilken närmare 10 procent uppgav att de behandlats för detta. Med reservation för att den refererade studien omfattade personer upp till 29 år och dess begränsade tillförlitlighet p.g.a. låg svarsfrekvens är detta resultat positivt. Enligt Folkhälsomyndigheten (2015) har en minskning i smittfrekvens skett i åldern 15-19 år. Dock ligger enligt denna källa smittfrekvensen på 15 procent bland kvinnor och med 17 procent bland män, vilket i förhållande till den aktuella studien är hög.

Avslutningsvis kan konstateras att fördelningen mellan vilken sexuell identitet skolungdomarna uppgav visar ett relativt stabilt mönster över de två senaste undersökningarna med en viss ökning av de som rapporterar en icke heterosexuell identitet. Heterosexuell identitet uppgav 93,7 procent av de manliga eleverna och 87,7 procent av de kvinnliga eleverna 2009 (jämfört med 90,9 resp. 85,2% 2014). Homosexuell identitet uppgav 0,7 procent (man) respektive 0,3 procent (kvinna) i 2009 års undersökning (jämfört med 1,7 resp. 1,1% 2014) och bisexuell identitet uppgav 1,6 procent (man) respektive 5,0 procent (kvinna) 2009 (jämfört med 2,5 resp. 6,3% 2014). De som svarat ”osäker” eller ”inget av dessa” utgjorde i 2009 års undersökning 5,6 procent och i denna undersökning 6,1 procent. Den lätta ökning av antalet skolungdomar i årskurs tre på gymnasiet som uppgav en annan sexuell identitet än heterosexuell kan eventuellt återspegla ett öppnare samhällsdebatt och inställning som kan bidra till att fler ungdomar kommer ut med sin sexuella identitet. Fortsatta undersökningar såväl kvantitativa som kvalitativa behövs för att konstatera om det är en trend och i så fall vad som är bakomliggande orsaker.

3. Sexuella övergrepp (Carl Göran Svedin)

Introduktion

Förekomsten av sexuella övergrepp bland barn och ungdomar har studerats såväl nationellt som internationellt framför allt under de senaste 15 åren. En av anledningen till detta är att sexuella övergrepp generellt och inte minst bland barn och ungdomar utgör ett allvarligt samhällsproblem med en ökad risk för en rad olika psykosociala problem såväl som en ökad risk för fysisk som psykisk ohälsa (Maniglio, 2009). Sexuella övergrepp medför dessutom stora kostnader för samhället på olika nivåer inte minst kostnader för socialtjänst, hälso- och sjukvården, undervisnings och rättssystemet men även i form av lägre produktivitet för samhället och individen (Sethi et al., 2013).

Enligt en svensk översikts rapport om ungdomar och sexualitet (Forsberg, 2006) uppger 7-10 procent av svenska kvinnor och 1-3 procent av svenska män att de varit utsatta för sexuella övergrepp under uppväxten. Liknande resultat har visats i en studie av 17-åriga svenska elever. När man exkluderade sexuella övergrepp av jämnåriga hade 3,1 procent av pojkarna och 11,2 procent av flickorna varit utsatta för sexuella övergrepp (Edgardh & Ormstad, 2000).

I studien *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter* (Svedin & Priebe, 2004; Priebe & Svedin, 2009) som gjordes inom ramen för den statliga utredningen Sexuell exploatering av barn i Sverige (SOU 2004:71) svarade 13,5 procent av flickorna och 5,5 procent av pojkarna att de varit utsatta för penetrerande sexuella övergrepp (orala, anala eller vaginala samlag) under uppväxten. Majoriteten av såväl pojkarna som flickorna hade talat med någon om sina erfarenheter, vanligtvis jämnåriga kamrater, men bara 6,8 procent (7,3 % av flickorna och 4,4 % bland pojkarna) visste att det rapporterats till sociala myndigheter eller polisen (Priebe & Svedin, 2008).

I en representativ undersökning av 5 960 elever i gymnasieskolans år 2 rapporterade 20,6 procent av pojkarna och 33,2 procent av flickorna att de i någon form var sexuellt viktimerade, varav 2,5 procent av pojkarna och 14,7 procent av flickorna rapporterade våldtäkt eller våldtäktsförsök (Aho, Landell & Svedin, 2014). Den multivariata analysen visade att vara flicka, inte bo med bägge sina föräldrar samt att minst en förälder var arbetslös ökade risken för sexuella övergrepp medan risken minskade om en eller bägge föräldrarna var födda utanför Europa.

I studien *Unga sex och Internet* av Svedin och Priebe (2009) svarade 7,1 procent av pojkarna och 25,4 procent av flickorna i 3:e året på gymnasiet att de någon gång blivit utsatta för sexuella övergrepp. Penetrerande övergrepp sågs bland 3,1 procent av pojkarna och 10 procent bland flickorna. Vanligaste formen av övergrepp var att någon hade berört personens könsdelar eller försökt klä av personen för att ha sex, detta uppgav 3,1 procent av pojkarna och 15,7 procent av flickorna. Vanligast var att övergreppen skett endast en gång (50,8%). Medelåldern vid första övergreppet var 14,1 år. Pojkarna hade oftare varit utsatta för flera förövare vid första övergreppet, 15,4 procent bland pojkarna jämfört med 5,4 procent bland flickorna. Förövaren var i 48,7 procent jämnårig (det vill säga mindre än 5 år i åldersskillnad), 35,8 procent fem år äldre eller mer än offret och för 15,6 procent var förövarens ålder okänd. Fler pojkar (79,7%) än flickor (53,8%) hade varit utsatta av jämnåriga. Förövaren var oftast av motsatt kön för både flickor (99,1%) och pojkar (68,6%). Förövaren var oftast någon jämnårig som man kände (20,2%) eller pojkvän/flickvän (18,6%). I 29,2 procent av fallen var

förövaren någon helt okänd och i 4,6 procent av fallen en familjemedlem. För en liten del hade övergreppet blivit filmat eller fotograferat (7,2%). Av de som utsatts för sexuella övergrepp hade 60-70 procent pratat med någon om övergreppen, vanligen en jämnårig vän. Endast 11,6 procent hade varit i kontakt med någon professionell person och i 9 procent av fallen hade övergreppet blivit anmält till polis eller sociala myndigheter (Svedin & Priebe, 2009).

I en genomgång av 26 olika *nordiska studier* varierade prevalensen för sexuella övergrepp bland pojkar mellan 2-23 procent och för flickor mellan 8 och 36 procent (Kloppen et al., in press). Motsvarande siffror för kontakt övergrepp var 1 till 12 procent respektive 6 till 30 procent. Penetrerande övergrepp varierade mellan 0,3-6,4 procent bland pojkar och 1,1-13,5 procent bland flickor.

Ur ett *globalt perspektiv* genomförde Stoltenborgh och medarbetare (Stoltenborgh et al., 2011) en metaanalys av 217 internationella studier publicerade mellan 1980-2008 och fann att sexuella övergrepp rapporterades i genomsnitt av 18,0 procent av flickorna och 7,6 procent av pojkarna.

De allra flesta sexuella övergrepp kommer inte till *myndigheternas kännedom* (Chartier, Walker & Naimark 2010; Euser, Van Ijzendoorn, Prinzie, Bakermans-Kranenburg, 2010). I undersökningen från 2004 (Priebe & Svedin, 2008) var det 2,7 procent av de manliga eleverna och 9,8 procent av de kvinnliga eleverna vars ärende blivit anmält till socialtjänsten eller polisen, jämfört med 4,4 respektive 7,3 procent i undersökningen 2009 (Svedin & Priebe, 2009).

Den vanligaste *förövaren* av sexualbrott mot barn är en bekant eller någon som barnet eller familjen redan känner (Finkelhor, Ormrod, & Turner 2009). I en översikt av 24 studier från de nordiska länderna visade Kloppen och medarbetare (Kloppen, Mæhle, Kvello, Haugland & Breivik, 2015) att föräldrar inklusive styvföräldrar endast utgjorde 0,2-1,2 procent av förövarna och om även släktingar inkluderades utgjorde dessa 0,1-5,5 procent bland pojkarna och 0,7-15,2 procent bland flickorna. I studien från 2009 (Svedin & Priebe, 2009) uppgav 4,6 procent av de som varit utsatta att det var en familjemedlem medan en pojkvän/flickvän eller annan känd jämnårig utgjorde 38,8 procent. En helt okänd person utgjorde 29,2 procent.

Ungefär 2/3 av alla barn uppvisar symptom och beteendestörningar efter konstaterade övergrepp (Kendall-Tackett, Williams, & Finkelhor, 1993). Att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp under barndomen har också visat sig ge långtidseffekter på den psykosociala hälsan. Sambandet mellan sexuella övergrepp och psykiatriska tillstånd som vuxen verkar vara mer av övergripande natur än kopplat till något speciellt psykiatriskt tillstånd (Fergusson & Mullen, 1999) med för kvinnor två till fyra gånger ökad risk att utveckla symptom och beteendestörningar som vuxen jämfört med om man inte haft erfarenhet av sexuella övergrepp under barndomen. Denna generella uppfattning att sexuella övergrepp ska ses som en icke specifik riskfaktor för senare psykisk ohälsa (psykopatologi) stöds av Maniglio's (2009) översikt av fjorton översiktsstudier på området. Även Chen och medarbetares systematiska översikt och metaanalys (2010) visar på signifikanta samband mellan sexuella övergrepp och olika senare diagnoser som ångesttillstånd, depression, ätstörningar, PTSD, sömnstörningar och självmordsförsök.

När man bedömer hälsoeffekterna av att ha varit utsatt för sexuella övergrepp så måste man ta i beaktning att barn och ungdomar som varit utsatta för sexuella övergrepp också ofta har erfarenheter av att ha upplevt andra negativa händelser under uppväxten. I t.ex. The Adverse Childhood Experience Study så fann man ett starkt samband mellan å ena sidan sexuella övergrepp och å andra sidan bl.a. känslomässig misshandel, fysisk misshandel, bevitnad våld i hemmet och omsorgssvikt (Dong, Anda, Dube, Giles & Filetti, 2003). Detta var något som förstärktes vid allvarligare övergrepp som våldtäkt och att allvarligare övergrepp såsom penetrerande övergrepp orsakar mer hälsoproblem har också visats i andra studier (Fergusson, Horwood, & Lynskey, 1996). Finkelhor och medarbetare (2005) har också visat att antalet händelser (polyviktisering) är en mer potent faktor jämfört med enstaka händelsers påverkan på hälsan, något som även visats i en svensk studie (Nilsson, Gustafsson, & Svedin, 2012).

Resultat

Förekomst av sexuella övergrepp

Liksom i 2009 års undersökning ställdes frågan ”Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig mot. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja? Följdfrågorna var ”Någon har blottat sig för dig på eller utanför nätet” (kategoriserad som ej kontakt/blottning), ”Någon har berört dina könsdelar (underlivet eller bröstet) eller försökt klä av dig för att ha sex med dig”, ”Du har onanerat åt någon (kategoriserade som kontakt)”, ”Du har haft vaginalsex”, ”Du har haft oralsex”, ”Du har haft analsex” (kategoriserade som penetrerande sexuella övergrepp).

Av tabell 3.1 framgår att 20,9 procent av gymnasieungdomarna i år hade erfarenhet av någon typ av övergrepp under uppväxten. Det var mer än tre gånger vanligare att kvinnliga gymnasieeleverna hade erfarenheter av sexuella övergrepp (29,3%) än manliga gymnasieelever (9,6%).

Tabell 3.1. Olika former av sexuella övergrepp och förekomst

Erfarenhet av sexuella övergrepp	Totalt n= 5 333* %	Man n= 2 290 %	Kvinna n= 2 992 %	Passar inte n= 50 %	p
Någon form av sexuellt övergrepp	20,9	9,6	29,3	40,0	<.001 ¹ / <.001 ²
Typer av handlingar					
Blottning (a)	10,9	5,0	14,5	26,9	<.001 ¹ / <.001 ²
Berört könsdelar (b)	11,1	3,3	17,2	26,9	<.001 ¹ / <.001 ²
Onanerat åt någon (c)	2,3	1,6	2,8	11,5	.002 ¹ / <.001 ²
Vaginalsex (d)	4,6	2,0	6,7	11,5	<.001 ¹ / <.001 ²
Oral sex (e)	3,1	1,8	4,2	3,8	<.001 ¹ / <.001 ²
Analsex (f)	1,6	0,6	2,3	5,8	
Kategorisering					<.001 ¹ / <.001 ²
Ej kontakt/blottning (a)	5,9	3,4	7,6	12,0	
Kontakt (b-c)	8,5	3,1	12,6	8,0	
Penetrerande (d-f)	6,6	3,0	9,2	20,0	

*Bortfall 506, 8.7%, ¹ Chi² test alla, Chi² test mellan man och kvinna

Samtliga typer av sexuella övergreppshandlingar var signifikant vanligare bland kvinnliga gymnasieelever än bland manliga gymnasieelever, tabell 3.1. Vid en kategorisering av handlingarna visade det sig att 12,6 procent av kvinnorna och 3,1 procent av männen hade erfarenhet av kontaktövergrepp (kan även varit utsatta för blottning men ej penetrerande övergrepp) medan 9,2 procent av kvinnorna och 3,0 procent av männen hade erfarenhet av penetrerande övergrepp (kan även varit utsatta för blottning och kontaktövergrepp). Att ha varit utsatt för penetrerande övergrepp uteslöt i indelningen inte att man också kunde varit utsatt för exponering i form av blottning eller icke penetrerande former av sexuella övergrepp.

Det vanligaste var att ha varit utsatt vid ett tillfälle (44,1 procent, män 41,7% och kvinnor 44,8 %). Det näst vanligaste var att man varit utsatt 2-5 gånger (män 30,6 % och kvinnor 38,7 %) medan 27,7 procent av männen och 16,6 procent av kvinnorna hade varit utsatta för sexuella övergrepp mer än fem gånger, skillnaderna mellan könen var statistiskt säkerställd ($p=.001$).

Ålder vid första övergreppet var för de manliga eleverna 15,4 år (s.d. 6.9) och för de kvinnliga eleverna 14,6 år (s.d. 2.7). Av gymnasieeleverna svarade 69,9 procent av de kvinnliga eleverna och 51,2 procent av de manliga eleverna att de pratat med någon om sina erfarenheter. Endast 4,4 procent av eleverna (3,0 % av männen och 4,7 % av kvinnorna, vet ej 5,7 %) uppgav att det blivit anmält till sociala myndigheterna medan 9,2 procent (4,5 % av männen och 10,3 % av kvinnorna, vet ej 3,0 %) att det var anmält till polisen.

Förövaren var vanligtvis någon som den unge personen redan kände men i 37,4 procent av fallen var det en okänd person, tabell 3.2. Familjemedlemmar dvs. föräldrar, syskon eller fosterföräldrar utgjorde endast 2,0 procent medan jämnåriga utgjorde 36,1 procent och då är inte Internetkontakter medräknade.

Tabell 3.2. Vem var förövaren första gången det hände (mest aktiv)

Förövkategori	Alla n= 1 060 %	Man n= 201 %	Kvinna n= 859 %
Förälder inkl. styvförälder	1,1	1,5	1,0
Syskon inkl. styvsyskon	0,7	1,0	0,6
Annan släkting	2,2	1,5	2,3
Fosterföräldrar	0,2	0,5	0,1
Vuxen vän eller bekant till familjen	1,7	1,0	1,9
Idrottslärare eller lagledare	0,1	-	0,1
Lärare	1,0	4,0	0,3
Pojkvän/flickvän och före detta dito	13,1	9,5	14,0
Ungefär jämnårig som du kände	23,0	24,9	22,6
Någon för dig helt okänd person	37,4	31,3	38,8
Någon som du lärde känna via Internet	7,5	7,0	7,6
Annan	12,1	17,9	10,7

De gymnasieelever som varit utsatta för sexuella övergrepp under uppväxten bodde i mindre utsträckning med bägge sina föräldrar och skattade att familjens ekonomi var sämre jämfört med ungdomar utan erfarenheter av sexuella övergrepp, tabell 3.3. Det var dessutom något vanligare med utsatthet bland manliga elever med invandrarbakgrund.

Tabell 3.3. Erfarenhet av sexuella övergrepp (alla former) i relation till bakgrundsfaktorer.

Erfarenhet av sexuella övergrepp (alla former)	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 1 115-6 %	Nej n= 4 213-5 %	<i>p</i> ^a	Ja n= 219 %	Nej n= 2070-1 %	<i>p</i> ^a	Ja n= 876-7 %	Nej n= 2 113 -2 282 %	<i>p</i> ^a
Boendeform			<.001			.006			<.001
En förälder	16,6	13,2		19,6	13,3		15,6	13,1	
En förälder med ny partner	9,5	6,5		8,7	6,2		9,6	6,8	
Båda föräldrarna	51,9	61,3		53,0	60,4		51,9	62,3	
Växelviss boende	11,3	12,3		8,7	13,1		12,1	11,6	
Familjehem eller institution	1,0	0,6		1,4	0,5		0,8	0,5	
Med syskon eller sambo	3,9	1,8		0,9	1,4		4,6	2,2	
Själv	5,8	4,3		7,8	5,0		5,4	3,5	
Familjens ekonomi			<.001			.266			<.001
Mycket bra	29,8	33,3		31,1	34,3		29,6	32,5	
Ganska bra	43,5	47,5		45,2	46,7		43,0	48,5	
Vissa ekonomiska svårigheter	19,8	13,7		15,5	13,5		20,8	13,6	
Stora ekonomiska svårigheter	4,6	1,9		3,7	1,8		4,8	2,0	
Vet ej	2,3	3,6		4,6	3,7		1,8	3,5	
Både själv och föräldrar födda i Sverige	73,1	72,4	.614	65,8	72,8	.027	75,3	72,2	.085

Upplevelse av relationen till föräldrarna under uppväxten

De gymnasieelever som under uppväxten varit utsatta för sexuella övergrepp beskrev sina föräldrar, såväl mamman som pappan, som signifikant mindre omsorgsgivande och mer kontrollerande än elever utan denna erfarenhet, tabell 3.4. Detta gällde såväl kvinnliga som manliga elever.

Tabell 3.4. Erfarenhet av sexuella övergrepp i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI).

Erfarenhet av sexuella övergrepp	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 1 079 -1 100 M	Nej n= 4 084 -4 155 M	p^a	Ja n= 207 -213 M	Nej n= 1 999 -2 033 M	p^a	Ja n= 852 - 869 M	Nej n= 2 056 -2 092 M	p^a
PBI^b									
Mamma omsorg	28,3	30,4	<.001	27,8	30,0	<.001	28,6	30,8	<.001
Mamma kontroll	12,9	11,4	<.001	14,1	12,0	<.001	12,6	10,8	<.001
Pappa Omsorg	25,3	28,5	<.001	25,0	28,4	<.001	25,4	28,7	<.001
Pappa kontroll	11,9	10,3	<.001	12,6	10,2	<.001	11,7	10,3	<.001
^a T-test									
^b PBI: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor									

Vid studie av de olika kategorierna av sexuella övergrepp fanns ett linjärt samband på så sätt att ju allvarligare övergrepp desto lägre omsorg och högre kontroll bland de kvinnliga deltagarna.

Självkänsla och psykiska hälsa

Gymnasieelever av bägge könen som varit utsatta för sexuella övergrepp uppvisade såväl sämre självkänsla som hälsa mätt med TSCCs samtliga delskalor, tabell 3.5.

Tabell 3.5. Erfarenhet av sexuella övergrepp i relation självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC).

Erfarenhet av sexuella övergrepp	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 1 078 -1 113 M	Nej n= 4 119 - 4 202 M	p^a	Ja n= 201 - 216 M	Nej n= 2 007 - 2 065 M	p^a	Ja n= 858 - 877 M	Nej n= 2 081 - 2 108 M	p^a
Rosenberg ^b	18,6	21,6	<.001	20,9	22,7	<.001	18,0	20,5	.001
TSCC ^b									
Ångest	6,9	4,2	<.001	4,3	3,0	<.001	7,4	5,4	<.001
Depression	7,7	4,6	<.001	5,1	3,4	<.001	8,2	5,8	<.001
Ilkska	5,8	3,8	<.001	5,8	3,7	<.001	5,7	3,8	<.001
Posttraumatisk stress	9,3	5,5	<.001	6,9	4,7	<.001	9,8	6,3	<.001
Dissociation	8,4	5,5	<.001	6,9	5,0	<.001	8,6	6,0	<.001
Sexuella bekymmer	3,1	2,0	<.001	4,2	2,4	<.001	2,9	1,6	<.001
Kritiska items	3,2	1,4	<.001	2,6	1,1	<.001	3,3	1,6	<.001

^a T-test,
^b Rosenberg och TSCC: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor

Även då det gällde självkänsla och symptom på delskalorna i TSCC så fanns ett närmast linjärt samband mellan försämrad självkänsla och försämrad hälsa med allvaret i de sexuella övergreppen.

Förändring över tid

För gruppen som helhet (totalt) har det skett en minskning av penetrerande sexuella övergrepp mellan år 2004 och år 2009 från 9,8 procent till 6,9 procent, tabell 3.6. Exakta procentsiffror kan dock vara något vilseledande. Vi anger därför även konfidensintervallerna som visar inom vilka ramar det sanna värdet ligger med 95 procents sannolikhet. Om det inte finns någon överlappning mellan konfidensintervaller är skillnaden statistiskt signifikant. Skillnaderna mellan år 2004 och år 2009 är alltså signifikanta medan det inte har skett någon signifikant förändring från år 2009 till år 2014. Detta gäller såväl gruppen som helhet och män respektive kvinnor för sig. Personer där könsindelningen inte passar utgör en liten grupp vilket gör att resultaten blir mer osäkra och att konfidensintervallerna blir mycket stora.

Tabell 3.6. Förändring över tid. Konfidensintervaller för penetrerande sexuella övergrepp. En jämförelse mellan undersökningarna 2004, 2009 samt 2014.

Penetrerande sexuella övergrepp*	2004 n= 4 343		2009 n= 3 498		2014 n= 5 839	
	% i U-grupp	95% Konfidensintervall	% i U-grupp	95% Konfidensintervall	% i U-grupp	95% Konfidensintervall
Totalt	9,8	8,8 – 10,8	6,9	6,1 – 7,7	6,6	6,0 – 7,2
Män	5,5	4,5 – 6,5	3,1	2,2 – 3,9	3,0	2,2 – 3,8
Kvinnor	13,5	12,1 – 14,9	10,0	8,6 – 11,4	9,2	7,6 – 9,6
Könsindelningen passar inte			21,4	5,9 – 36,9	20,0	8,8 – 31,2

* orala, anala och genitала samlag

Diskussion

Andelen ungdomar i 18-årsåldern som har erfarenheter av sexuella övergrepp ligger i denna liksom i tidigare undersökningar på en relativt hög nivå sett ur ett internationellt perspektiv (Stoltenborgh et al., 2011; Kloppen et al., in press). Detta kan, utöver sociokulturella skillnader, bero på flera faktorer som hur undersökningarna genomförts, vilken ålderskategori som medverkat och om övergrepp mellan jämnåriga inkluderats. Sverige och de nordiska länderna skiljer sig i många kulturella aspekter från övriga Europa (von Hofer, 2003). Karaktäristiskt för de nordiska länderna är en hög grad av jämställdhet mellan könen, olika familjemönster, och en tämligen liberal hållning till kvinnor och tonåringars sexualitet (Abela et al., 2003; Lewin, 2008; Social Watch, 2013; Vogel, 1998). Sådana kulturella faktorer kan påverka den självrapporterade förekomsten av sexuella övergrepp liksom att rapportera övergreppen till myndigheterna (Alaggia, 2010; Fontes & Plummer, 2010). I de tre undersökningarna som genomförts valdes 18-årsåldern som tidpunkt för det är då vi kan mäta livstidsprevalensen upp till 18 år dvs. hela barndomen. Det innebär å andra sidan att antalet unga med erfarenheter av sexuella övergrepp ökar då vi vet att sexuella övergrepp är vanligt förekommande i ungdomsåren inte minst bland jämnåriga.

De penetrerande formerna av övergrepp (oral, anal och genital övergrepp) som är de allvarligaste formerna och som vi kunnat jämföra över de tre undersökningarna visar en tendens till nedgång med en säkerställd skillnad mellan 2004 års undersökning och både undersökningen 2009 och 2014. Mellan undersökningarna 2009 och 2014 är det dock ingen skillnad utan penetrerande övergrepp rapporteras av 9-10 procent av flickorna och 3 procent av pojkarna.

Nedgången efter 2004 års undersökning kan ha att göra med metodologiska frågor, men följer också den internationella trenden där flera länder som Australien, Irland, Storbritannien och USA har rapporterat en minskning av rapporterade sexuella övergrepp (Dunne, Purdie, Cook, Boyle, & Najman, 2003; Finkelhor, Shattuck, Turner, & Hamby, 2014b; McGee, Garavan, Byrne, O'Higgins, & Conroy, 2011; Radford et al., 2011).

Det vanligaste var att det sexuella övergreppet endast skedde vid ett tillfälle motsvarande i 44,1 procent av fallen. Detta kan jämföras med 40,1 procent 2004 och 50,8 procent 2009. Således ligger denna undersökningens resultat ungefär mitt emellan de två tidigare undersökningarna.

Förövaren av övergreppen var vid det första tillfället vanligtvis någon som den unge personen redan kände men i 37,4 procent var det en okänd person. Övergrepp som utförts av någon jämnårig utgjorde 36,1 procent av samtliga fall (ålder på andra kategorier t.ex. Internetkontakterna inte medräknade) som är i ungefär samma nivå som i 2009 års undersökning där motsvarande siffra var 38,8 procent. Om man å andra sidan tittar på ålderskillnaden generellt mellan offer och förövare så ser man att 58,1 procent av samtliga har varit utsatt av någon där ålderskillnaden var mindre än 5 år. Motsvarande siffra i 2009 års undersökning var 57,5 procent. Oavsett hur man mäter så utgör jämnåriga den största gruppen förövare något som behöver uppmärksammas mer.

De flesta ungdomarna, 69,9 procent av de kvinnliga eleverna och 51,2 procent av de manliga eleverna hade kunnat prata med någon om att de varit utsatta för övergrepp. Motsvarande andel i 2009 års undersökning var 69,2 procent bland de kvinnliga eleverna och 61,6 procent bland de manliga eleverna och i undersökningen 2004 81,4 procent bland kvinnorna och 69,1 procent bland männen.

Endast 4,4 procent eleverna (3,0% av männen och 4,7% av kvinnorna, vet ej 5,7%) uppgav att det blivit anmält till sociala myndigheterna medan 9,2 procent (4,5% av männen och 10,3% av kvinnorna, vet ej 3,0%) att det var anmält till polisen. I 2009 års undersökning uppgav 9,0 procent (2,7% av männen och 9,8% av kvinnorna) att det blivit anmält till sociala myndigheterna eller polisen (frågan ej uppdelad). Detta innebär att majoriteten av ungdomarna pratar med någon (vanligtvis jämnåriga kamrater) men få ärenden blir anmälda till myndigheterna. Det får anses som högst problematiskt att så få fall, mindre än vart tionde fall, kommer till myndigheternas kännedom.

Den psykiska hälsan hos de barn som varit utsatta för sexuella övergrepp, mätt med TSCC, var i denna undersökning liksom i de tidigare studierna starkt signifikant sämre jämför med de som inte haft denna erfarenhet. Det får ses som en styrka att de tre undersökningarna använt olika instrument för att mäta den psykiska ohälsan (2004 SDQ och 2009 SCL-25) men ändå kommit fram till samma resultat, dvs. erfarenheter av sexuella övergrepp är starkt associerat till psykisk ohälsa. Detta är på intet sätt någon ny kunskap men det finns skäl att återigen betona sambandet då få barn i Sverige får en adekvat och fokuserad hjälp.

4. Unga som säljer sex (Gisela Priebe)

Introduktion

År 2004 genomfördes den första svenska skolundersökningen där ungdomarna frågades om de någon gång hade sålt sexuella tjänster (Svedin & Priebe, 2004). Sedan dess har vi haft möjlighet att göra ytterligare två undersökningar, med fem års mellanrum mellan varje undersökning – 2009 års studie (Svedin & Priebe, 2009) och den föreliggande studien, där datainsamlingen genomfördes under år 2014. Det ger unika möjligheter till jämförelser. I denna introduktion ges en överblick över resultaten från våra tidigare studier, men även från en rad andra studier, både nationellt och internationellt, som i huvudsak har tillkommit under de senaste tio åren (Abelsson & Hulusjö, 2008; Fredlund, Svensson, Svedin, Priebe & Wadsby, 2013; Helweg-Larsen, 2003; Jonsson & Svedin, 2012; Kaestle, 2012; Lavoie, Thibodeau, Gagné & Hébert, 2010; Lindroth, 2013; Pedersen & Hegna, 2003; Svedin & Priebe, 2004, 2007, 2009; Svensson, Fredlund, Svedin, Priebe & Wadsby, 2013; Ungdomsstyrelsen, 2009).

Förekomsten av unga som säljer sex låg på 1,4 procent respektive 1,5 procent i de två tidigare studierna som vi har gjort med elever i 18-årsåldern i tredje året på gymnasiet (Svedin & Priebe, 2004, 2009). Motsvarande siffra finns från en studie av samtliga ungdomar mellan 14 och 17 år i Oslo år 1996 där 1,4 procent svarade att de någon gång sålt sex (Pedersen & Hegna, 2003). I en något mindre studie från Quebec, Kanada, svarade 4 procent av 815 gymnasieungdomar i åldern 15 till 18 år att de någon gång sålt sex (Lavoie, Thibodeau, Gagné & Hébert, 2010). En amerikansk studie bland unga vuxna i åldern 18 till 26 år visade att 2,3 procent någon gång sålt sex. I denna studie hade dock alla som sålt sex innan studien började sju år tidigare uteslutits då den avsåg att vara en longitudinell studie (Kaestle, 2012). En svensk studie av unga vuxna mellan 15 och 29 år använde sig av mixad studiemetod, det vill säga både utskick av enkät till ett representativt urval (24% svarsfrekvens) samt självselektad elektronisk enkät via Internet (Tikkanen, Abelsson & Forsberg, 2011). I denna studie svarade 4,6 procent av flickorna och 3,6 procent av pojkarna av de totalt 14 150 personerna som deltog att de någon gång fått ersättning för sexuella tjänster.

Flera studier visade att det jämfört med förekomsten bland kvinnliga ungdomar var lika vanligt eller vanligare bland manliga att sälja sex (Abelsson & Hulusjö, 2008; Helweg-Larsen, 2003; Kaestle, 2012; Pedersen & Hegna, 2003; Svedin & Priebe, 2004, 2009; Ungdomsstyrelsen, 2009). I vår studie från år 2009 uppgav 1,7 procent av de manliga deltagarna och 1,2 procent av de kvinnliga deltagarna att de någon gång sålt sex (Svedin & Priebe, 2009). Dessa siffror var snarlika resultaten i 2004 års undersökning där 1,8 procent av de manliga och 1,0 procent av de kvinnliga deltagarna uppgav att de hade sålt sex (Svedin & Priebe, 2004).

Pengar uppgavs vara den vanligaste ersättningen för sexuella tjänster (Abelsson & Hulusjö, 2008; Jonsson & Svedin, 2012; Svedin & Priebe, 2004, 2009). I vår studie från år 2009 hade 58,8 procent erhållit pengar som ersättning. Andra ersättningsformer var alkohol eller cigaretter (23,5%), mat och husrum (21,6%), materiella saker (21,6%), droger (19,6%), gemenskap, tillhörighet (19,6%). Enda skillnaden jämfört med 2004 års studie var att mat och husrum som ersättning var mer vanligt år 2009 (Fredlund et al., 2013). Den enda skillnaden i studien från 2004 var att kvinnor oftare än män erhölet kläder och materiella saker (Svedin & Priebe, 2004).

Den vanligaste sexuella aktiviteten mot ersättning var i 2009 års studie vaginalt samlag (uppgavs av 54,9% av de som hade sålt sex och var med 62% den vanligaste aktiviteten för kvinnor), följt av oralsex (51%; med 60% den vanligaste aktiviteten för män). Oralsex var generellt något mer förekommande år 2009 jämfört med år 2004 (Fredlund et al., 2013). Liknande resultat har visats i en annan svensk studie (Abelsson & Hulusjö, 2008). I intervjuer med unga Flickor som sålt sex beskrev de flesta att de även varit med om fysiskt våldsamt sex som att bli bunden, piskad eller slagen (Jonsson & Svedin, 2012).

Kontakt med köparen fås idag vanligen via Internet. År 2009 uppgav 56,9 procent att de hade kommit i kontakt med köparen via Internet jämfört med 16,7 procent år 2004 (Svedin & Priebe, 2009). Andra kontaktsätt var år 2009 via vänner (13%) eller på krogen, diskotek eller annat uteställe (12%) (Svedin & Priebe, 2009). I en intervjustudie med 15 unga mellan 15 och 25 år som sålt sex uppgavs Internet vara den självklara källan till kontakt med sexköpare (Jonsson, Svedin & Hydén, 2014). Fördelarna med Internet som arena för att sälja sex beskrevs av både köpare och säljare i en annan svensk studie att det är lätt tillgängligt, att man kan vara anonym och att man själv kan välja kunder (Olsson, 2010). Vidare visar samma studie att det är vanligt att säljaren inte själv tar kontakt, utan blir kontaktad av köparen.

Medelåldern för att börja sälja sex varierade i olika studier mellan 14,1 och 16,7 år (Abelsson & Hulusjö, 2008; Lavoie et al., 2010; Pedersen & Hegna, 2003; Svedin & Priebe, 2004, 2009) beroende på den valda studiepopulationens ålder och studiens utformning. Antal gånger unga sålt sex varierade också i olika studier. År 2009 hade 43,8 procent sålt sex en gång, 39,9 procent två till fem gånger och 16,7 procent fler än fem gånger vilket skiljde sig från år 2004 då 38,6 procent sålt sex en gång, 22,7 procent två till fem gånger och 38,6 procent fler än fem gånger (Fredlund et al., 2013). I den norska studien av Pedersen och Hegna (2003) hade de som sålt sex under det senaste året gjort detta fler än 10 gånger i 52 procent av fallen medan 30,7 procent hade sålt sex ett till tre gånger. Å andra sidan visade Lavoie och kollegor (2010) i den kanadensiska studien att majoriteten (85 procent) av de unga bara hade sålt sex mellan en och tre gånger.

De som köpte sex av unga var enligt 2009 års studie vanligen av motsatt kön och i en ung ålder (Svedin & Priebe, 2009). Av flickorna hade 85,7 procent sålt sex till en man och av pojkarna hade 48 procent sålt sex till en kvinna. Köparen var enligt denna studie vanligen en person i åldern 15 till 25 år (48,1%) (Svedin & Priebe, 2009). Liknande fynd gjordes av Lavoie och kollegor (2010) där 94 procent av dem som köpte sex var av motsatt kön än de som sålde sex och 78 procent av köparna var i åldern 12 till 18 år. I Jonsson och Svedins (2012) intervjustudie beskrevs köparna som en heterogen grupp i olika åldrar, civilstånd och yrken, allt från byggnadsarbetare, poliser, advokater och präster.

Få sociodemografiska faktorer har visat sig vara associerade med unga som säljer sex. I våra studier från år 2004 och 2009 konstaterades att det var vanligare att föräldrar till unga som sålde sex inte arbetade (Svedin & Priebe, 2004, 2009). Det var också vanligare att unga som sålde sex inte bodde tillsammans med båda föräldrar. En större andel bodde själva eller i fosterhem/på institution jämfört med unga som inte hade sålt sex. Invandrarbakgrund var vanligare bland unga som sålde sex jämfört med övriga unga år 2004, men år 2009 sågs ingen skillnad. Ingen skillnad sågs heller i familjens ekonomi eller i föräldrarnas utbildning (Fredlund et al., 2013). Liknande fynd gjordes av Pedersen och Hegna (2003) som hittade en koppling till skilda föräldrar, men inget samband till social klass, föräldrarnas arbetslöshet, socialbidrag, invandrarbakgrund, antal rum i bostaden eller vilken del av staden man bodde i.

Inga skillnader visades heller i skolprestation. Skilda föräldrar, hemlöshet eller rymning hemifrån har dock kopplats till att sälja sex bland unga i USA (Kaestle, 2012). I en studie om sexualvanor bland unga i åldern 15 till 20 år som bor på statliga ungdomshem svarade nio procent att de någon gång fått ersättning för sexuella tjänster (Lindroth, 2013).

Unga som säljer sex tycks ha en sämre relation till sina föräldrar än unga som inte sålt sex. I vår studie år 2009 användes ett standardiserat frågeformulär med frågor om relationen till föräldrarna under uppväxten, Parental Bonding Instrument (Parker, Tupling & Brown, 1979), som visade på att unga som sålt sex hade upplevt mindre omsorg och mer kontroll av sina föräldrar under sin uppväxt (Svedin & Priebe, 2009). Vidare konstaterades också att unga som sålde sex hade svårare att prata med föräldrar, jämnåriga kamrater och far/morföräldrar om problem och bekymmer (Fredlund et al., 2013).

Sexuella övergrepp ses i flera studier som en riskfaktor för att sälja sex (Abelsson & Hulusjö, 2008; Bagley & Young, 1987; Jonsson & Svedin, 2012; Kaestle, 2012; Lavoie, et al., 2010; Silbert & Pines, 1981; Svedin & Priebe, 2004, 2009; Svensson et al., 2013; Ungdomsstyrelsen, 2009). I vår studie från år 2009 hade alla kvinnor och 60 procent av männen varit utsatt för sexuella övergrepp vilket kan jämföras med 27,2 procent respektive 9,1 procent i övriga gruppen av ungdomar (Svensson et al., 2013). Någon form av penetrerande sexuella övergrepp var dessutom vanligare bland unga som sålt sex. Penetrerande sexuella övergrepp rapporterades av 51 procent bland dem som sålt sex jämfört med 6,4 procent bland ungdomar som inte sålt sex (Svensson et al., 2013). I samma studie konstaterades att 6,9 procent av dem som varit utsatta för sexuella övergrepp också sålt sexuella tjänster jämfört med 0,4 procent av dem som inte varit utsatta för sexuella övergrepp. Detta motsvarar 18 gånger så stor risk för att unga som varit utsatta för sexuella övergrepp också har erfarenhet av att sälja sex. För 64,9 procent av ungdomarna hade det sexuella övergreppet med säkerhet skett före första sexförsäljningen och om man räknar med dem där första sexuella övergreppet hade skett samma år då man debuterat med att sälja sex var det 80 procent (Svedin och Priebe, 2009). Studier har även visat att sexuella övergrepp varit en viktig bidragande orsak till att unga börjat prostituera sig (Bagley & Young, 1987; Dunlap, Golub & Johnson, 2003; Jonsson & Svedin, 2012; Silbert & Pines, 1981). Även fysiska och psykiska övergrepp är associerade med att sälja sex bland unga (Bagley & Young, 1987; Kaestle, 2012; Svensson et al., 2013). I en studie där man jämförde skillnader mellan dem som börjat prostituera sig före respektive efter 18 års ålder var utsatthet för psykisk misshandel samt rymning hemifrån det som skiljde grupperna åt mest (Roe-Sepowitz, 2012).

Den psykiska hälsan är sämre bland unga som säljer sex jämfört med unga som inte har gjort det (Svedin & Priebe, 2004, 2009). Självskadebeteende bland unga som säljer sex förekom i 41,7 procent av fallen till viss utsträckning och 16,7 procent av unga som sålt sex uppgav att de skadade sig själva i stor omfattning; detta kan jämföras med 7,9 procent respektive 1,5 procent av unga som inte sålt sex (Svensson et al., 2013). Svensson och kollegor (2013) visade att sälja sex bland unga var beroende av förekomsten av dålig psykisk hälsa, självskadebeteende, att ha varit utsatt för sexuella övergrepp samt utsatthet för psykisk eller fysisk misshandel.

Vidare fann man en högre alkohol- och droganvändning samt antisocialt beteende bland unga som säljer sex (Kaestle, 2012; Pedersen & Hegna, 2003; Svedin & Priebe, 2004; Tikkanen, Abelsson & Forsberg, 2011). Pedersen och Hegna (2003) fann att 32,8 procent av pojkarna och 11,6 procent av flickorna som sålt sex någon gång hade använt heroin.

Det är vanligare bland HBTQ-personer att ha sålt sex än bland heterosexuella (Svedin & Priebe, 2004, 2009; Tikkanen et al., 2011). I vår studie från år 2009 hade 0,9 procent av dem som identifierade sig som heterosexuella sålt sexuella tjänster, jämfört med 26,7 procent av dem som identifierade sig som homosexuella, 8,3 procent av de bisexuella och 4,7 procent av de som var osäkra på sin sexuella läggning (Svedin & Priebe, 2009). Att ha sålt sex var också kopplat till lägre debutålder för den första frivilliga sexuella kontakten samt erfarenhet av fler sexpartners (Pedersen & Hegna, 2003; Svedin & Priebe, 2004). I den svenska studien med unga vuxna hade hela 9 procent av dem med tidig sexdebut erfarenhet av att någon gång ha sålt sexuella tjänster (Tikkanen et al., 2011).

I intervjustudien med flickor som hade sålt sex före 18 års ålder uppgav deltagarna att ersättningen till en början var något viktigt men senare blivit betydelselöst och snarare ett problem att göra sig av med (Jonsson & Svedin, 2012). Istället beskrevs ett behov av att få bekräftelse och känna sig uppskattad. Många beskrev den sexuella aktiviteten som ett sätt att skada sig själva och dämpa ångest, en aktivitet som också blev mer frekvent under perioder av dåligt psykiskt mående. Många trodde att säljandet av sex kunde bli deras död, antingen genom att de själva skulle ta sitt liv eller att de skulle bli dödade av någon köpare (Jonsson & Svedin, 2012).

Unga som sålt sex tycktes i större omfattning söka stöd och hjälp för olika typer av bekymmer. De var dock mindre nöjda med det stöd och hjälp som de erhållit (Svensson et al., 2013). Av dem som sålt sex uppgav 25,5 procent att de hade sökt stöd och hjälp för att de sålt sex. Trettiofem procent uppgav att de hade vänt sig till någon i sin egen ålder medan 33 procent hade sökt sig till professionella (Svensson et al., 2013). Denna bild bekräftades i intervjustudien av Jonsson och Svedin (2012) där nästan alla informanter varit aktuella inom socialtjänsten eller barnpsykiatri under uppväxten, men där ett gemensamt tema var att de känt sig överkörda, missuppfattade och inte getts möjlighet att berätta. Sällan hade de berättat om att de sålt sex. Vad gäller unga som varit utsatta för sexuella övergrepp var det vanligt att man i första hand vände sig till jämnåriga vänner (McElvaney, Greene & Hogan, 2014; Priebe & Svedin, 2008). Vidare var faktorer som att bli trodd, att bli uttryckligen frågad, känsla av skam och skuld samt rädsla för konsekvenserna faktorer som var avgörande för om personen berättade om de sexuella övergreppen (McElvaney, Greene & Hogan, 2014).

Resultat

Förekomst

Samma fråga ställdes år 2014 som i undersökningarna år 2004 och 2009: ”Har du någon gång sålt sexuella tjänster?” År 2014 svarade 51 deltagare eller 0,9 procent av undersökningsgruppen att de någon gång hade sålt sexuella tjänster. Bland männen var det 1,2 procent, bland kvinnorna 0,6 procent och bland de som upplevde att könsindelningen inte passade dem 3,8 procent, tabell 4.1. Av de 53 personer i undersökningsgruppen som beskrev sig som transpersoner svarade 49 på frågan om de någon gång hade sålt sex och av dessa svarade tre (6,1%) med Ja. Den genomsnittliga åldern för när man sålde sex för första gången var 15,4 år (15,1 för män, 15,8 för kvinnor och 15,5 för dem där könsindelningen inte passade).

Vanligast bland män var att de hade sålt sex en gång (41,4%), medan det vanligaste bland kvinnor var två till fem gånger (41,2%). Fjorton deltagare (29,2%) uppgav att de hade sålt sex

fler än fem gånger. Av dessa var sex män, sju kvinnor och en person där könsindelningen inte passade.

Tabell 4.1. Förekomst av att ha sålt sex någon gång och genomsnittsålder första gången.

	Totalt		Man		Kvinna		Indelningen passar inte	
	n= 5 764	%	n= 2 550	%	n= 3 159	%	n= 53	%
Har någon gång sålt sexuella tjänster ^a	51	0,9	31	1,2	18	0,6	2	3,8
Genomsnittsålder första gången	15,4		15,1		15,8		15,5	

^a 75 deltagare svarade inte på frågan

På frågan om vilka sexuella handlingar man hade utfört mot ersättning, nämndes oralsex och vaginalt samlag oftast. Bland män var vaginalt samlag vanligast, medan oralsex var vanligast bland kvinnor. Cirka en tredjedel bland både män och kvinnor uppgav att de hade visat sitt könsorgan för någon mot ersättning. Flera av svarsalternativen, t.ex. att visa sitt könsorgan för någon, var sådana handlingar som kan utföras både via Internet (t.ex. webbkamera) och vid ett möte i verkligheten. I frågorna specificerades inte om handlingen hade utförts via Internet eller i verkligheten.

De flesta ungdomar uppgav mellan en och tre olika sexuella handlingar som de hade utfört mot ersättning (56,9%). Tio personer (åtta män och två kvinnor) bland dem som uppgett att de hade sålt sexuella tjänster svarade dock Nej på samtliga alternativ i frågan om vilka handlingar de hade utfört.

Tabell 4.2. Handlingar som utförts mot ersättning.

Har du utfört något av följande? (Flera alternativ möjliga)	Totalt ^a		Man		Kvinna		Indelningen passar inte	
	n= 46-49	%	n= 28-30	%	n= 15-16	%	n= 1-2	%
Visat ditt könsorgan för någon mot ersättning	16	34,0	10	33,3	6	37,5	-	-
Låtit dig fotograferas eller filmas naken mot ersättning	9	18,8	5	17,2	3	17,6	1	50,0
Onanerat åt någon mot ersättning	14	30,4	7	24,1	6	7,5	1	50,0
Haft oralsex mot ersättning	21	41,2	11	39,3	16	56,3	1	50,0
Haft vaginalt samlag mot ersättning	23	45,1	13	43,3	9	52,9	1	50,0
Haft analsex mot ersättning	10	19,6	7	23,3	2	13,3	1	50,0
Blivit fotograferad eller filmad i sexuella situationer mot ersättning	7	13,7	5	16,7	1	6,3	1	50,0

^a Inklusive Den indelningen passar inte mig.

Knappt hälften av ungdomarna som hade sålt sex uppgav att kontakten med köparen hade skapats via Internet (45,1%), jämt fördelad mellan öppet chattforum, Community utan fokus på sex och datingsajt/sexsajt (flera olika alternativ kunde anges), tabell 4.3. Cirka en tredjedel hänvisade till andra kontaktsätt än de som angavs bland övriga svarsalternativ (31,4%). Kvinnorna uppgav uteslutande att kontakten med köparen hade uppstått via Internet (61,1%) eller på annat sätt (38,9%), medan männen även rapporterade andra kontaktsätt som till exempel genom kompisar eller på gatan (19,4% för båda alternativen). Femton ungdomar svarade på en öppen fråga om vad Annat sätt kunde innebära. De flesta angav att köparen var någon de kände, en vän, flickvän (män) eller pojkvän (kvinnor).

Tabell 4.3. Kontaktsätt

Hur kom du i kontakt med köparen? (flera alternativ möjliga)	Totalt ^a		Man		Kvinna		Indelningen passar inte	
	n= 51	%	n= 31	%	n=18	%	n=2	%
På nattklubb eller annat uteställe	4	7,8	4	12,9	-	-	-	-
Tips genom kompisar	7	13,7	6	19,4	-	-	1	50,0
Tips genom vuxen	3	5,9	3	9,7	-	-	-	-
Genom ett organiserat nätverk, t.ex. strippklubb	3	5,9	3	9,7	-	-	-	-
På gatan	6	11,8	6	19,4	-	-	-	-
GENOM INTERNET	23	45,1	11	35,5	11	61,1	1	50,0
Via öppet chattforum	12	23,5	6	19,4	6	33,3	-	-
Via en Community utan fokus på sex där jag är medlem	13	25,5	6	19,4	7	38,9	-	-
Via dating/sexsajt	12	23,5	5	16,1	6	33,3	1	50,0
På annat sätt	16	31,4	9	29,0	7	38,9	-	-
^a Inklusive Den indelningen passar inte mig.								

Den vanligaste ersättningen som ungdomarna hade fått var pengar (43,1%), följt av alkohol och cigaretter (30,0%), Annat (24,0%), saker (t.ex. kläder, 14,0%), droger (12,0%) eller mat/boende (12,0%). Andra typer av ersättning som nämndes av 10 procent eller färre som hade sålt sex var kontantkort till mobilen, modelljobb, gemenskap/tillhörighet, mobiltelefon/dator/surfplatta samt aktiviteter (t.ex. restaurangbesök eller resor). Männen nämnde Annat (35,5%) oftare än pengar (29,0%), medan kvinnorna uppgav pengar (61,1%) som den dominerande ersättningen, följt av saker (22,2%). Få kvinnor nämnde Annat (5,9%). Det fanns möjlighet att i ett öppet svarsalternativ ange vad som avsågs med Annat. Här var det enbart män som svarade; framförallt nämndes sådant som dryck, godis eller taxi hem, men också massage. Några nämnde också flickvännen som den som hade gett ersättningen.

Bland de manliga eleverna uppgav 16,1 procent att de hade sålt sexuella tjänster till en man, 64,5 procent rapporterade att köparen hade varit en kvinna och 6,5 procent att de hade sålt sex till både man och kvinna vid samma tillfälle. Fyra pojkar valde att inte svara på frågan. Alla kvinnliga elever hade sålt sex till en man och dessutom uppgav 11,1 procent att de också hade sålt sex till en kvinna. Båda personer där könsindelningen inte passade hade sålt sex till en man. Vanligast för män som sålt sex var att köparen var mellan 15 och 25 år gammal (54,8%), medan 25,8 procent uppgav att köparna var mellan 26 och 45 år gamla samt 25,8 procent att de var 46 år eller äldre. För kvinnor var det vanligaste att köparen var mellan 26 och 45 år gammal (61,1%), följt av 15 till 25 år (50,0%) och 46 år eller äldre (27,7%). Även här var det möjligt att välja flera svarsalternativ.

Ungdomar som uppgav att de hade sålt sex ombads också att svara på en fråga om anledningen till att de hade gjort det, tabell 4.4. De vanligaste skälen för männen var att de gillade att ha sex (51,6%) och att det var roligt/spännande (45,2%), följt av att de behövde pengar (25,8%). För kvinnorna var den vanligaste anledningen att de behövde pengar (50,0%) samt att de mådde psykiskt dåligt och ville dämpa ångesten (44,4%). Samtidigt uppgav cirka en tredjedel av kvinnorna att det var roligt/spännande (33,3%) eller att de gillade att ha sex (27,8%). Bland de som angav positiva skäl (roligt/spännande, gillar att ha sex) var det vanligt att de också angav andra anledningar, till exempel att de behövde pengar (36,8% bland männen och 75,0% bland kvinnorna) eller att de mådde psykiskt dåligt och ville dämpa ångest (31,6% bland männen och 62,5% bland kvinnorna). Av alla 51 deltagare som rapporterade att de hade sålt sex angav åtta personer (15,6%), samtliga män, inga andra anledningar än att det var roligt/spännande eller att de gillade att ha sex.

Tabell 4.4 . Anledningar att sälja sexuella tjänster.

Vad var det som gjorde att du sålde sexuella tjänster? (Flera alternativ möjliga)	Totalt ^a		Man		Kvinna		Indelningen passar inte	
	n= 51	%	n= 31	%	n= 18	%	n= 2	%
Roligt/spännande	21	41,2	14	45,2	6	33,3	1	50,0
Gillar att ha sex	22	43,1	16	51,6	5	27,8	1	50,0
Behövde pengar	18	35,3	8	25,8	9	50,0	1	50,0
Behövde droger	6	11,8	3	9,7	3	16,7	-	-
Påverkades av kompisar/partner	5	9,8	3	9,7	2	11,1	-	-
Ville ha närhet	7	13,7	3	9,7	4	22,2	-	-
Ville ha uppskattning	11	21,6	5	16,1	5	27,8	-	-
Mådde psykiskt dåligt, dämpa ångest	16	31,4	7	22,6	8	44,4	1	50,0
Var berusad/ drogpåverkad	6	11,8	4	12,9	2	11,1	-	-
Får inte sex på annat sätt	1	2,0	1	3,2	-	-	-	-
Har speciella sexuella önskningar	1	2,0	1	3,2	-	-	-	-
Sexköparen övertalade mig	10	19,6	6	19,4	3	16,7	1	50,0
Blev tvingad att sälja sex	1	2,0	1	3,2	-	-	-	-
Annat	6	11,8	3	9,7	3	16,7	-	-

^a Inklusive Den indelningen passar inte mig.

Drygt hälften av dem som rapporterade att de hade sålt sex, hade pratat med någon om det (54,3%, 46,2% bland männen och 61,1% bland kvinnorna). Det vanligaste bland de som hade pratat med någon var att man hade pratat med en jämnårig vän (41,2%) eller med flickvän/pojkvän (21,6%). Fyra ungdomar (en man och tre kvinnor) hade pratat med en vuxen professionell, två hade pratat med någon via en Community eller chattstöd online och en hade vänt sig till en frivilligorganisation (t.ex. BRIS, 1000 möjligheter). Tre av kvinnorna uppgav att de hade pratat med skolkurator/skolpsykolog/skolsköterska respektive någon från barn- och ungdomspsykiatri. Tre av 51 ungdomar (en man och två kvinnor) uppgav att det hade blivit anmält till sociala myndigheter att de hade sålt sex. Vidare uppgav en man och en kvinna att det hade blivit anmält till polisen.

Sälja sex, bakgrundsfaktorer och psykisk hälsa

När det gäller bakgrundsfaktorer som boendeform, familjens ekonomi och om ungdomen själv och dess föräldrar var födda i Sverige fanns en rad skillnader mellan ungdomar som uppgav att de hade sålt sex och de som inte hade gjort det, tabell 4.5. Ungdomar som hade sålt sex rapporterade oftare att de bodde själva, med syskon eller med sambo (20,4 procent) jämfört med dem som inte hade sålt sex (6,5%) och det var också vanligare att de bodde på familjehem eller institution (2,0% respektive 0,6%). Bland kvinnorna var det 33,3 procent av de som uppgav att de hade sålt sex som bodde själva, med syskon eller med sambo vilket var betydligt fler än bland kvinnor som inte hade sålt sex (6,7%). Det var vanligare att familjen till ungdomar som hade sålt sex enligt ungdomarna själva hade vissa eller stora ekonomiska svårigheter (36,7%) jämfört med familjer till ungdomar som inte hade sålt sex (17,0%). Beräknar man uppgifterna om familjens ekonomi separat för män och kvinnor, är resultaten snarlika. Slutligen rapporterade drygt hälften av ungdomarna som hade sålt sex att både de själva (adopterade inräknade) och deras föräldrar var födda i Sverige (54,2%) jämfört med tre

fjärdedelar av ungdomarna som inte hade sålt sex (72,2%). Även här var resultaten snarlika vid separat beräkning för män och kvinnor.

Tabell 4.5. Erfarenheter av att ha sålt sex relaterad till bakgrundsfaktorer.

Har sålt sexuella tjänster	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 48 -49 %	Nej n = 5655 -5660 %	p^a	Ja n= 31 %	Nej n= 2518 %	p^a	Ja n= 17 -18 %	Nej n= 3137 -3141 %	p^a
Boendeform			.002			.358			<.001
Båda föräldrar eller växelvis boende	55,1	71,7		64,5	72,4		38,9	71,1	
En förälder med eller utan ny partner	22,4	21,3		22,6	20,8		22,2	20,8	
Själv, med syskon eller sambo	20,4	6,5		12,9	6,2		33,3	6,7	
Familjehem eller institution	2,0	0,6		0	0,6		5,6	0,6	
Familjens ekonomi			.004			.047			.032
Mycket eller ganska bra	61,2	79,6		64,5	80,5		55,6	78,9	
Vissa eller stora ekonomiska svårigheter	36,7	17,0		32,3	15,6		44,4	18,2	
Vet ej	2,0	3,4		3,2	3,9		0	3,0	
Själv och föräldrar födda i Sverige	54,2	72,2	.005	51,6	72,1	.012	58,8	72,4	.274

^a Chi² eller Fisher's Exact Test

Ungdomar som rapporterade att de hade sålt sex upplevde i signifikant högre utsträckning än andra ungdomar att de under uppväxtåren hade fått lite omsorg och varit kontrollerade av sina föräldrar, tabell 4.6. Ungdomar som hade sålt sex, både män och kvinnor, rapporterade också en lägre självkänsla (Rosenberg) än ungdomar som inte hade sålt sex, tabell 4.6.

Tabell 4.6. Erfarenhet av att ha sålt sex i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI).

Har sålt sexuella tjänster	Totalt ^b			Man			Kvinna		
	Ja n= 44-48 M	Nej n= 5534- 5598 M	<i>p</i> ^a	Ja n= 27 -30 M	Nej n= 2423 -2505 M	<i>p</i> ^a	Ja n= 17 -18 M	Nej n= 3043 -3129 M	<i>p</i> ^a
PBI									
Mamma omsorg	26,0	30,1	.001	26,3	29,9	.001	25,7	30,2	.003
Mamma kontroll	16,8	11,7	<.001	17,0	12,1	<.001	16,4	11,3	.029
Pappa omsorg	23,6	27,9	<.001	25,0	28,1	.018	21,4	27,7	.001
Pappa kontroll	13,1	10,6	.010	13,4	10,4	.015	12,7	10,8	.234
Rosenberg	18,4	21,1	.005	19,8	22,7	.011	15,9	19,8	.015

^a T-test ^b Exklusive Den indelningen passar inte mig

Ungdomar som uppgav att de hade sålt sex uppvisade även fler symptom i samtliga delskalor i TSCC, det vill säga att de hade fler symptom på ångest, depression, posttraumatisk stress, dissociation, ilska och sexuella bekymmer, tabell 4.7. Slutligen hade de fler kritiska symptom, det vill säga en ökad förekomst av symptom som kräver en fortsatt klinisk utredning (t.ex. potentiellt självskadebeteende eller önskan att ta livet av sig).

Tabell 4.7. Erfarenhet av att ha sålt sex i relation till självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC).

Har sålt sexuella tjänster	Totalt ^b			Man			Kvinna		
	Ja n= 44-48 M	Nej n= 5534- 5598 M	<i>p</i> ^a	Ja n= 27 -30 M	Nej n= 2423 -2505 M	<i>p</i> ^a	Ja n= 17 -18 M	Nej n= 3043 -3129 M	<i>p</i> ^a
TSCC									
Ångest	7,7	4,7	.002	7,1	3,0	.004	8,6	6,0	.006
Depression	8,7	5,1	.002	7,9	3,5	.006	9,9	6,4	.001
Posttraumatisk stress	10,7	6,2	<.001	9,6	4,8	.003	12,3	7,3	<.001
Dissociation	10,0	6,0	.001	9,9	5,0	.005	10,1	6,7	.003
Ilkska	6,8	4,0	<.001	8,5	3,8	.005	7,8	4,3	<.001
Sexuella bekymmer	4,7	2,5	<.001	6,3	2,5	.002	5,4	2,0	.001
Kritiska symptom	5,3	1,7	<.001	5,3	1,2	.002	5,4	2,1	.004

^a T-test ^b Exklusive Den indelningen passar inte mig

Sälja sex och erfarenheter av sexuella övergrepp och människohandel

Ungdomar som rapporterade att de hade sålt sex uppgav även i mycket högre utsträckning än ungdomar som inte sålt sex att de hade blivit utsatta för sexuella övergrepp, tabell 4.8. Det gäller framför allt utsatthet för penetrerande övergrepp, det vill säga vaginalsex, oralsex eller analsex mot ens vilja. Bland män som sålt sex hade 18,5 procent blivit utsatta för penetrerande övergrepp och bland kvinnor som sålt sex var det 72,2 procent. Att ha sålt

sexuella tjänster var inte signifikant relaterad till erfarenhet av människohandel för sexuella ändamål, tabell 4.8

Tabell 4.8. Erfarenhet av att ha sålt sex i relation till upplevelse av sexuella övergrepp och erfarenhet av människohandel.

	Har sålt sexuella tjänster								
	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 44 -45 %	Nej n= 5213 -5616 %	p^a	Ja n= 28 -34 %	Nej n= 2235 -2486 %	p^a	Ja n= 25-26 %	Nej n= 2942 -3114 %	p^a
Sexuella övergrepp			<.001			<.001			<.001
Inget övergrepp	37,8	79,6		59,3	90,0		5,6	71,1	
Ej penetrerande övergrepp ^b	22,2	14,2		22,2	6,3		22,2	20,2	
Penetrerande övergrepp ^c	40,0	6,2		18,5	2,8		72,2	9,1	
Erfarenhet av människohandel för sexuella ändamål	2,3	1,1	.375	3,7	1,3	.308	0	0,8	1.000
^a Fisher's Exact Test, ^b inkluderar blottning, någon har berört ens könsdelar m.m., man har onanerat åt någon mot ens vilja, ^c inkluderar vaginalsex, oralsex eller analsex mot ens vilja									

Förändringar över tid

Avslutningsvis vill vi i detta kapitel jämföra några av de viktigaste resultaten angående försäljning av sexuella tjänster från de tre undersökningarna som nu föreligger. Det handlar dels om hur många ungdomar vid respektive undersökningstillfälle som har uppgett att de har sålt sexuella tjänster och dels hur ungdomen kom i kontakt med köparen.

Jämför man procentandelen av ungdomar som har sålt sexuella tjänster mellan undersökningarna år 2004, 2009 och 2014, så var den i stort sett identiskt för de första två undersökningarna medan det finns en minskning år 2014, tabell 4.9. Exakta procentsiffror kan dock vara något vilseledande beroende på medelfelet (standard error) som finns vid kvantitativa mätningar. Vi anger därför även konfidensintervallet som visar inom vilka ramar det sanna värdet ligger med 95 % sannolikhet. Överlappningen mellan konfidensintervallerna visar att minskningen inte är signifikant. Det innebär att andelen ungdomar som uppgav att de har sålt sex i stort sett är oförändrad under tioårsperioden 2004 – 2014.

Tabell 4.9. Förekomst av att sälja sex. Jämförelse av undersökningarna år 2004, 2009 och 2014.

2004 n= 4 343		2009 n= 3 498		2014 n= 5 839	
% i Undersöknings- gruppen	95% Konfidens- intervall	% i Undersöknings- gruppen	95% Konfidens- intervall	% i Undersöknings- gruppen	95% Konfidens- intervall
1,4	1,0 - 1,8 %	1,5	1,1 – 1,9 %	0,9	0,7 – 1,1 %

Jämför man svaren från de tre olika undersökningarna från åren 2004, 2009 och 2014, där frågan om hur ungdomen kom i kontakt med köparen ställdes, kan man konstatera att även om Internet har stor betydelse som kontaktarena, så är den utifrån de svarsalternativ som gavs år 2014 något mindre än år 2009, tabell 4.10. Kontakter via öppet chattforum eller en Community ligger på ungefär samma nivå. I alla tre undersökningar uppstår cirka en tiondel av kontakterna på gatan. Uteställen och kompisar tycks år 2014 ha mindre betydelse än tidigare. Cirka en tredjedel av kontakterna, betydligt fler än i de tidigare undersökningarna, rapporteras år 2014 ha uppstått på annat sätt än det som anges i de olika svarsalternativen.

Tabell 4.10. Kontaktsätt. Jämförelse av undersökningarna år 2004, 2009 och 2014^a

Hur kom du i kontakt med köparen? (Flera svarsalternativ kunde väljas.)	2004 Procent av n= 60	2009 Procent av n= 51	2014 Procent av n= 51
På krogen, diskotek eller annat uteställe	18,3	23,5	7,8
På nattklubb eller annat uteställe			13,7
Genom kompisar	33,3	25,5	5,9
Genom vuxen/vuxna	3,3	11,8	
Genom eskortverksamhet	1,7	11,8	
På gatan	10,0	13,7	11,8
Genom ett organiserat nätverk, t.ex. stripklubb			5,9
Genom Internet	16,7	56,9	45,1
Via öppet chattforum		25,5	23,5
Via en Community, där jag är medlem		29,4	
Via en Community utan fokus på sex, där jag är medlem			25,5
Via msn eller liknande program		29,4	
Via min hemsida		9,8	
På annat sätt via Internet		7,8	
Via datingsajt/sexsajt			23,5
På annat sätt	11,7	15,7	31,4

^a Delvis olika svarsalternativ förekom i de olika undersökningarna

Diskussion

Andelen ungdomar i 18-årsåldern som anger att de har sålt sexuella tjänster ligger i denna liksom i tidigare undersökningar runt en procent. I hela undersökningsgruppen är det 0,9 procent, bland männen 1,2 procent och bland kvinnorna 0,6 procent. En jämförelse av resultaten från undersökningarna år 2004, 2009 och 2014 visar att det under denna tioårsperiod inte har skett någon nämnvärt ökning eller minskning av andelen som har sålt sex. Det är också vanligare att män uppger att de har sålt sex jämfört med kvinnor, vilket får

stöd i resultaten från både våra egna tidigare undersökningar och andra studier (se Introduktionen till detta kapitel).

Det är viktigt att hålla i minnet att de flesta ungdomar som uppger att de har sålt sex har gjort det någon eller några enstaka gånger. Andelen ungdomar som har sålt sex fler än fem gånger, vilket ligger närmare det som kan beskrivas som prostitution, är 0,2 procent i hela undersökningsgruppen och därmed på samma nivå som i våra tidigare studier (2004: 0,3%; 2009: 0,4%) (Svedin & Priebe, 2009).

Oralsex och samlag är fortfarande de sexuella aktiviteter mot ersättning som är vanligast. Flera av aktiviteterna kan utföras både på och utanför Internet, till exempel att låta sig fotograferas eller filmas naken mot ersättning. Inom ramen för den här undersökningen kan vi inte svara på i vilken utsträckning dessa handlingar har skett via Internet eller vid vanliga möten.

Internet är liksom tidigare den förhärskande kontaktaren mellan ungdomarna som säljer sex och köparna (45,1%). Att Internet som kontaktsätt tycks ha fått minskat betydelse jämfört med 2009 års undersökning (56,9%) kan bero på att ett eller flera Internetrelaterade kontaktsätt som ungdomarna använder inte fanns med bland svarsalternativen. Det var dock inget som framkom i de svar som ungdomarna själva kunde formulera utan här hänvisade de framför allt till att de hade sålt sex till någon de kände. Det innebär samtidigt att flera ungdomar hade fått ersättning för sex med någon som de hade en relation till, en vän, pojkvän eller flickvän.

Pengar som vanligaste ersättning angavs av 43,1 procent och har därmed minskat i betydelse jämfört med 2009 års undersökning då 58,8 procent nämnde att de hade fått det (Svedin & Priebe, 2009). Förändringen gäller dock enbart män, medan svarsmönstret för kvinnor är tämligen oförändrat. Det kan vara så att kontanter används mera sällan och att man inte vill föra över pengar på elektronisk väg av rädsla för att kunna bli identifierat. Men detta borde gälla för män och kvinnor på samma sätt såtillvida det inte är olika typer av handlingar som ligger till grund för uppgiften att man har sålt sexuella tjänster. Det är tydligt fler män än kvinnor som svarade nej på alla typer av sexuella handlingar som listades upp som sådant man hade fått ersättning för. En tredjedel av männen svarade också att de hade fått Annat som ersättning och de som angav vad det innebär nämnde oftast saker av relativt ringa värde som några säger sig ha fått av flickvännen. Det skulle kunna vara så att en del av männen som svarat Ja på frågan om de någon gång har sålt sexuella tjänster syftar på "tjatsex" eller utbyttessex då de ställde upp på sexuella handlingar i relation till flickvän eller annan känd person. Det innebär dock inte att inga män har sålt sexuella tjänster till främmande personer.

I den föreliggande undersökningen frågades ungdomarna för första gången efter anledningarna att sälja sexuella tjänster. En liknande fråga har tidigare ställts i en undersökning med vuxna i åldern 18 till 65 år (Priebe & Svedin, 2012). I båda undersökningar framträdde tydliga skillnader mellan män och kvinnor. Männen i skolundersökningen hänvisar ofta till positiva aspekter som att det var roligt/spännande eller att de gillar att ha sex. För kvinnorna är behovet av pengar och att de mådde dåligt psykiskt och ville dämpa ångest mer förhärskande, även om flera av kvinnorna också nämner de positiva aspekterna. Uteslutande positiva anledningar nämndes dock enbart av män. I undersökningen bland vuxna svarade kvinnorna i större utsträckning än männen att de var utan arbete eller pengar (kvinnor 68,8%, män 33,3%) medan männen framhöll att de hade stark sexuell lust (kvinnor 0%, män

28,6%) (Priebe & Svedin, 2012). Intressant är att det är vanligare att vuxna hänvisar till att sexköparen övertalade dem (kvinnor 31,3%, män 42,9%) än att ungdomar gör det (kvinnor 16,7%, män 19,4%).

Cirka hälften av ungdomarna hade pratat med någon om att de hade sålt sex, oftast med en jämnårig vän eller pojkvän/flickvän, och få hade vänt sig till en professionell vuxen eller en frivilligorganisation. Även frågorna om och i så fall vem man hade pratat med var nya i årets undersökning.

I årets undersökning användes den svenska versionen av TSCC (Trauma Symptom Checklist for Children) som inte fanns med i 2004 års och 2009 års undersökningar. Ungdomar som hade sålt sex rapporterade fler symptom av ångest, depression, posttraumatisk stress, dissociation, ilska och sexuella bekymmer jämfört med andra ungdomar. Det var också tre gånger vanligare att dessa ungdomar uppgav symptom som kräver en fortsatt klinisk bedömning. Det är bekymmersamt med tanke på att få har uppgett att de har pratat med någon professionell. Liksom i våra tidigare undersökningar var andelen ungdomar som hade varit med om sexuella övergrepp, särskilt penetrerande övergrepp (oralt, analt eller vaginalt), högre bland de som hade sålt sex än bland dem som inte hade gjort det (Svedin & Priebe, 2004, 2009). Däremot var länken till erfarenheter av människohandel för sexuella ändamål svag. Detta diskuteras vidare i kapitlet om Människohandel i denna rapport.

Sammanfattningsvis motsvarar många av resultaten i den föreliggande undersökningen de fynd som gjordes i våra tidigare undersökningar. Sett över en tioårsperiod verkar andelen unga som sålt sex vara tämligen stabil och det är heller inte så att de som 2014 angett att de har sålt sex har gjort det oftare än de som svarat i tidigare studier. Samtidigt som det har skett stora förändringar i ungas internetanvändning under denna period och de flesta ungdomar idag är alltid uppkopplade, har farhågorna att detta skulle leda till en ökning av andelen ungdomar som säljer sexuella tjänster inte styrkts. Internet är en viktig kontaktarena i mötet mellan de som köper och de som säljer sexuella tjänster, men det verkar snarare ha ersatt än utökat tidigare kontaktsätt. En skillnad mot tidigare undersökningar är att det finns fler ungdomar bland de som har sålt sex som uppger att de inte har sålt någon av aktiviteterna som nämns i frågan och att de har fått kontakt med köparen på annat sätt samt fått andra typer av ersättning än vad som anges i svarsalternativen. Det tyder på att det kan ha skett förändringar i vilka sexuella tjänster som säljs, kontaktsättet och ersättningen. Det framträder också ett mönster av att unga män och kvinnor ger olika bilder av erfarenheten att sälja sex. Det gäller inte minst anledningen till att sälja sexuella tjänster där männen ger en mer positiv bild än kvinnorna, men också till vem man har sålt sex och vilken ersättning man har fått. Det finns anledning att studera dessa mönster närmare.

5. Sex och Internet (Linda Jonsson)

Introduktion

I Sverige har de flesta unga tillgång till egen mobiltelefon och/eller en dator med Internetuppkoppling. Även då det kommer till mindre barn är tillgängligheten stor och redan första levnadsåret använder 5 procent Internet dagligen (Statens medieråd, 2015). I takt med att tillgängligheten till Internet och mobiltelefoner ökat och är idag närmast total så ökar också antalet timmar per dygn som unga är ute på nätet. Att spendera mer än 3 timmar per dag på ett medium har i flertalet studier räknas som högkonsumtion (se t.ex. Statens Medieråd, 2013, 2015; Svedin & Priebe, 2009). Idag är en majoritet av alla barn äldre än 12 år högkonsumenter av internet och alla över 13 år är högkonsumenter av mobiltelefoni (Statens Medieråd, 2015).

Det unga främst ägnar sig åt på nätet är att göra skolarbete, spela onlinespel, titta på videoklipp samt att hålla kontakt med vänner via sociala medier (Lenhart, 2012; Livingstone, Haddon, Görzig, & Ólafsson, 2011; Statens Medieråd, 2015). För en del används också nätet för att ha sex eller hitta en partner. Sex på nätet kan se olika ut och kan handla om att t.ex. titta på pornografi eller ha sex med någon t.ex. genom en webbkamera. Bland svenska unga (18,4 år gamla) hade 4,6 procent haft sex på nätet med en person de träffat på nätet och 11,6 procent träffat någon via nätet för att ha sex utanför nätet (Jonsson, Bladh, Priebe & Svedin, 2015). Att sexuellt exponera sig genom att lägga ut eller skicka avklädda bilder kan också ingå i att ha sex på nätet och kallas ibland för sexting. Bland svenska ungdomar har ungefär 20 procent erfarenhet av detta genom att de exempelvis lagt upp eller skickat avklädda bilder eller haft webcam sex (Jonsson, Priebe, Bladh, Svedin, 2014; Jonsson et al., 2015). Anledningar till varför unga skickar eller lägger ut bilder är många. I en rapport från EU projektet SPIRTO (Jonsson, Cooper, Quayle, Svedin & Hervy, 2015), där 51 unga intervjuats om sina erfarenheter av att lägga ut avklädda bilder var den vanligaste anledningen att man tyckte det var spännande och kul, följt av att man gjorde det som en del av relationen med sin partner.

Det mesta som handlar om sex och nätet är spännande och roligt för de som är involverade men i en del fall kan det få negativa konsekvenser som exempelvis att filmer/bilder sprids eller att en kontakt online inte visar sig vara den man tror. En form av kränkningar eller övergrepp som kan ske via nätet är när vuxna kontakter barn i sexuellt syfte. När barn under 15 år kontaktas av en vuxna kallas det ibland för *grooming via nätet*. I en studie från Brottsförebyggande rådet (2007) hade 30 procent (48 % av flickorna och 18 % av pojkarna) av de tillfrågade 14-15 åringarna varit med om kontaktförsök från vuxna. För övrigt finns det lite forskning om hur många barn och ungdomar som utsätts för kränkningar och övergrepp via nätet och ännu mindre om hur dessa övergrepp påverkar dem (se t.ex. Livingstone & Smith, 2014).

Resultat

Deltagarna i denna studie svarade på en rad olika frågor om hur de använde Internet och mobiltelefoner samt om erfarenheter av sex på nätet. Nedan redovisas resultat som fokuserar på fem områden: användning av Internet och mobiltelefoni; aktiviteter på nätet; skicka och lägga ut

avklädda bilder; kontakter på nätet som leder till sex på eller utanför nätet; samt kontaktförsök i sexuella syften. Endast signifikanta skillnader redovisas.

Användning av Internet och mobiltelefoni

Deltagarna svarade på frågor om hur de använde Internet och mobiltelefoni. På frågan hur det såg ut en vanlig dag svarade 95,6 procent att de använde Internet dagligen och 55,8 procent uppgav att de var på nätet tre timmar eller mer varje dag, tabell 5.1. Även mobiltelefonen användes av de flesta tre timmar eller mer per dag (56,3 %). Sociala medier användes av 94 procent dagligen och här noterades också stora könsskillnader där 46,1 procent av kvinnorna uppgav att de använde sociala medier tre timmar eller mer medan männen rapporterade en lägre omfattning (24,8 %). Det fanns även en betydande grupp som var lågkonsumenter och inte använde Internet eller mobiltelefon dagligen eller mindre än en timme per dag. Främst var det gruppen där könsindelningen man eller kvinna inte passade dem där 13,5 procent uppgav att de inte använde Internet dagligen jämfört med 3,7-5,1 procent av övriga deltagare. I denna grupp där könsindelningen inte passade fanns även ett större antal lågkonsumenter beträffande sociala medier där 46,2 procent inte använde detta dagligen eller mindre än en timme per dag jämfört med 22,5-42,9 procent av övriga deltagare.

Tabell 5.1. Användning av Internet och mobil telefon

Om du tänker på en vanlig dag, ungefär hur länge brukar du på din fritid använda.....	Totalt n= 5 707 – 5 731 %	Man n= 2 516 – 2 523 %	Kvinna N= 3 139 – 3 154 %	Passar inte n= 52 %	P
...Internet på dator/läsplatta					<.001 ¹ /<<.001 ²
Inte alls	4,4	5,1	3,7	13,5	
< 1 timme	11,6	9,9	13,1	5,8	
1-2 timmar	28,2	26,7	29,4	26,9	
3-4 timmar	33,1	32,7	33,6	28,8	
≥ 5 timmar	22,7	25,6	20,3	25,0	
... datorn/läsplatta till annat än spel på Internet					<.001 ¹ /<<.001 ²
Inte alls	23,3	18,4	27,0	30,8	
< 1 timme	28,0	30,4	26,3	19,2	
1-2 timmar	26,8	26,9	26,7	25,0	
3-4 timmar	13,9	14,6	13,3	19,2	
≥ 5 timmar	8,0	9,7	6,7	5,8	
...sociala medier					<.000 ¹ /<<.001 ²
Inte alls	6,0	9,5	3,0	21,2	
< 1 timme	25,7	33,4	19,5	25,0	
1-2 timmar	31,7	32,2	31,4	25,0	
3-4 timmar	21,5	14,8	26,9	19,2	
≥ 5 timmar	15,0	10,0	19,2	9,6	
...mobilen					<.001 ¹ /<<.001 ²
Inte alls	3,2	5,0	1,5	17,3	
< 1 timme	13,9	21,0	8,0	21,2	
1-2 timmar	26,7	32,1	22,5	19,2	
3-4 timmar	24,1	21,6	26,0	26,9	
≥ 5 timmar	32,2	20,3	42,0	15,4	

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Aktiviteter på nätet

Den vanligaste aktiviteten deltagarna gjorde via Internet var att titta på film/klipp på t.ex. Youtube. Mer än hälften (57,5 %) gjorde detta varje dag, tabell 5.2. Bland männen tittade 91,6 procent på filmer eller klipp varje dag eller några gånger i veckan, medan kvinnorna gjorde det i mindre utsträckning, 84,2 procent. Även att spela spel var vanligare bland männen än kvinnorna där 68,5 procent av männen spelade dagligen eller flera gånger i veckan jämfört med 23,1 procent av kvinnorna. Könsskillnaderna var inte lika stora då det gällde att chatta, vilket 70,7 procent gjorde varje dag eller flera gånger i veckan, 69,2 procent av männen och 71,9 procent av kvinnorna.

Tabell 5.2. Sysselsättning på nätet

Hur ofta brukar du göra följande på Internet på din fritid?	Totalt n= 5 707 – 5 731 %	Man n= 2 516 – 2 523 %	Kvinna n= 3 139 – 3 154 %	Passar inte n= 52 %	P
Blogga					<.001 ¹ / <.001²
Aldrig	83,7	91,1	78,0	73,1	
Mer sällan	6,5	3,1	9,1	7,7	
En till några gånger i veckan	5,2	1,9	7,8	5,8	
Varje dag	4,7	4,0	5,1	13,5	
Chatta					.050 ¹ / .012²
Aldrig	11,8	13,3	10,5	17,6	
Mer sällan	17,5	17,5	17,5	17,6	
En till några gånger i veckan	22,4	21,8	22,9	19,6	
Varje dag	48,3	47,4	49,0	45,1	
Titta på film, klipp på t.ex. Youtube					<.001 ¹ / <.001²
Aldrig	2,9	2,5	3,2	3,8	
Mer sällan	9,5	5,8	12,5	5,8	
En till några gånger i veckan	30,1	24,8	34,3	23,1	
Varje dag	57,5	66,8	49,9	67,3	
Spela spel					<.001 ¹ / <.001²
Aldrig	32,7	13,9	47,6	44,2	
Mer sällan	29,0	17,6	29,4	15,4	
En till några gånger i veckan	18,5	25,6	12,8	17,3	
Varje dag	24,8	42,9	10,3	23,1	

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Av de som hade kontakter med personer som de enbart känt via nätet hade en majoritet av deltagarna, 73,6 procent inte lämnat ut sin email adress, telefonnummer eller hemadress, tabell 5.3. På frågan som handlade om nätkontakter för att prata sex hade 8,6 procent av eleverna gjort detta och det var vanligare bland männen än kvinnorna (12,3 % respektive 5,5 %). Samma mönster följde svaren angående att ha träffat någon online för att ha sex med vilket 12,4 procent av männen hade gjort jämfört med 4,3 procent av kvinnorna. Bland dem som uppgav att könsindelningen inte passade hade 17,3 procent vid ett eller flera tillfällen letat efter någon att prata sex med på nätet och 9,6 procent letat efter någon att ha sex med.

Att ha blivit kränkt av grovt sexuellt språk när man chattat med främmande personer över nätet hade 8,2 procent av eleverna varit med om. Detta var vanligare bland de kvinnliga eleverna samt bland eleverna där könsindelningen inte passade (8,8 % och 13,4%) än bland männen (7,5%).

Tabell 5.3. Kontakter på nätet

Har du gjort eller upplevt något av följande under de senaste 12 månaderna	Totalt n= 5 681 – 5 715 %	Man n= 2 505 – 2 519 %	Kvinna n= 3 124 – 3 144 %	Passar inte n= 52 %	P
Lämnat ut email, tel.nummer, hemadress till någon du enbart kände via nätet? Nej, aldrig Ja, en gång Ja, flera gånger	73,6 14,1 12,2	71,3 13,8 14,9	75,6 14,4 10,0	71,2 11,5 17,3	<.001 ¹ / <.001 ²
Letat efter någon online att prata sex med? Nej, aldrig Ja, en gång Ja, flera gånger	91,4 4,6 4,0	87,7 6,1 6,2	94,5 3,2 2,3	82,7 13,5 3,8	<.001 ¹ / <.001 ²
Letat efter någon online att ha sex med? Nej, aldrig Ja, en gång Ja, flera gånger	92,1 4,2 3,7	87,5 5,9 6,5	95,7 2,8 1,5	90,4 5,8 3,8	<.001 ¹ / <.001 ²
Blivit kränkt av grovt sexuellt språk när du chattat med en person som du enbart kände via Internet? Nej, aldrig Ja, en gång Ja, flera gånger	91,7 4,3 3,9	92,5 3,6 3,9	91,2 4,9 3,9	86,5 9,6 3,8	.048 ¹ / .047 ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Skicka och lägga ut avklädda bilder/filmer

Av deltagarna i studien var det 1 412 personer (24,7%) som någonsin skickat en avklädd bild eller film där bröst, kön eller rumpa syns, tabell 5.4. Detta var vanligare bland de kvinnliga eleverna och bland dem där könsindelningen inte passade (27,1% respektive 24,5%). Vanligast var att man skickat en bild till sin partner (68,2 %) eller till en (kompis, 30,8%). Drygt en femtedel av bilderna (21,8%) hade skickats till någon de enbart känt via nätet. Mest ovanligt var att skicka till en vuxen de kände (2,3%) eller till någon de inte kände alls (7,4%).

Tabell 5.4. Skicka avklädda bilder

Har du någonsin skickat avklädda filmer/bilder där bröst, kön eller rumpa syns?	Totalt n= 5 714 %	Man n= 2 519 %	Kvinna n= 3 142 %	Passar inte n= 53 %	P
Ja	24,7	21,7	27,1	24,5	<.001 ¹ / <.001 ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Deltagarna tillfrågades också om de lagt ut bilder/filmer där bröst, kön eller rumpa syns på en Community eller internetsajt, tabell 5.5. Detta var betydligt mer ovanligt än att skicka avklädda bilder. Totalt svarade 119 personer (2,1 %) att de lagt ut en bild. Det var vanligare

att en manlig elev gjort det jämfört med en kvinnlig (2,6 % respektive 1,5 %) och mycket vanligare bland elever där könsindelningen inte passade (11,3 %).

Tabell 5.5. Lägga ut avklädda bilder

Har du någonsin <i>lagt ut</i> avklädda bilder/filmer där bröst, kön eller rumpa syns på en community eller internetsajt?	Totalt n= 5 715 %	Man n= 2 520 %	Kvinna n= 3 142 %	Passar inte n= 53 %	<i>P</i>
Ja	2,1	2,6	1,5	11,3	<.001 ¹ /.003 ²
¹ Chi ² test alla, ² Chi ² test mellan man och kvinna.					

De elever som svarade att de någonsin skickat (n= 1 412) eller lagt ut (n=119) en avklädd bild lades ihop och kallas nedan för sexting-gruppen. Sammanlagt inkluderades 1 456 deltagare (576 män, 865 kvinnor samt 15 från gruppen ”denna indelning passar inte mig”), vilket motsvarade 25,4 procent av alla som svarade på de båda frågorna.

Elever med erfarenhet av sexting bodde mer sällan med sina båda föräldrar (52,1 % jämfört med 61,9%) och levde oftare ensamma (6,1% respektive 3,8%), tabell 5.6. Familjens ekonomi skattades som sämre och 22,2 procent upplevde att familjen hade vissa eller stora ekonomiska svårigheter jämfört med 15,6 procent bland övriga elever.

Tabell 5.6. Erfarenhet av sexting i relation till bakgrundsfaktorer.

Erfarenhet av sexting	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 1 453 -6 %	Nej n= 4 268 -71 %	p^a	Ja n= 575 -6 %	Nej n= 1 949 %	p^a	Ja n= 863 -5 %	Nej n= 2 279 -82 %	p^a
Boendeform			<.001			<.001			<.001
En förälder	14,7	14,1		15,0	14,0		14,5	14,0	
En förälder med ny partner	8,8	6,6		7,1	6,3		9,8	6,7	
Båda föräldrarna	52,1	61,9		52,0	62,1		52,1	62,0	
Växelvis boende	13,8	11,2		15,3	11,9		13,0	11,1	
Familjehem eller institution	0,8	0,6		1,0	0,5		0,7	0,5	
Med syskon eller sambo	3,6	1,7		1,9	1,1		4,7	2,2	
Själv	6,1	3,8		7,7	4,1		5,2	3,5	
Familjens ekonomi			<.001			<.045			<.001
Mycket bra	32,6	32,8		33,2	34,0		32,2	31,9	
Ganska bra	42,9	48,0		43,7	47,4		42,4	48,6	
Vissa ekonomiska svårigheter	18,4	13,6		16,2	12,9		19,7	14,1	
Stora ekonomiska svårigheter	3,8	2,0		3,3	1,8		4,2	2,1	
Vet ej	2,3	3,7		3,7	3,9		1,5	3,4	
Både själv och föräldrar födda i Sverige	75,5	71,1	<.001	75,0	71,2	.072	76,1	71,2	.006

^a Chi²

De unga som hade erfarenhet av sexting skattade relationen till sina föräldrar (PBI) som signifikant sämre, tabell 5.7. De upplevde både att mammorna och papporna haft sämre omsorg och högre kontroll än andra elever. Bland männen var inte skillnaderna lika stora som bland kvinnorna. De manliga eleverna upplevde inte sämre omsorg av mamma eller mer kontroll av pappa, men däremot signifikant mer kontroll från mamma och mindre omsorg av sin pappa.

På frågorna som var relaterade till hälsa (TSCC) skattades denna sämre hos elever med erfarenhet av sexting. De hade exempelvis mer ångest, depression och oftare sexuella bekymmer. Självkänslan (Rosenberg) var också sämre hos både männen och kvinnorna.

I tabellerna 5.7 och 5.8 redovisas endast män och kvinnor medan gruppen ”denna indelning passar inte mig” inte redovisas av utrymmesskäl. Den senare gruppen, 15 stycken, som hade erfarenhet av sexting, hade högre värden än såväl män som kvinnor i samtliga delskalor på TSCC samt lägre självkänsla (Rosenberg). De uppgav också lägre upplevelse av omsorg av både mamma och pappa men å andra sidan också lägre kontroll av föräldrarna (PBI).

Tabell 5.7. Erfarenhet av att ha sänt eller lagt ut avklädda bilder (sexting) i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI).

Sexting	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 1 422 - 1 442 M	Nej n= 4 115 - 4 194 M	p^a	Ja n= 555 - 565 M	Nej n= 1 873 - 1 907 M	p^a	Ja n= 852 - 862 M	Nej n= 2 203 - 2 251 M	p^a
PBI^b									
Mamma omsorg	29,3	30,3	<.001	29,4	30,0	.066	29,2	30,5	<.001
Mamma kontroll	12,8	11,4	<.001	13,1	11,9	<.001	12,7	10,9	<.001
Pappa omsorg	26,8	28,2	<.001	27,3	28,3	.006	26,4	28,2	<.001
Pappa kontroll	11,3	10,4	<.001	10,8	10,4	.255	11,6	10,5	<.001
^a T-test									
^b PBI: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor									

Tabell 5.8. Erfarenhet av att ha sänt eller lagt ut avklädda bilder (sexting) i relation självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC).

Sexting	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 1 412 - 1 448 M	Nej n= 4 177 - 4 256 M	p^a	Ja n = 546 - 569 M	Nej n= 1 875 - 1 943 M	p^a	Ja n= 851 - 864 M	Nej n= 2 233 - 2 274 M	p^a
Rosenberg^b	20,2	21,3	<.001	21,9	22,8	.002	19,1	20,1	<.001
TSCC^b									
Ångest	5,5	4,4	<.001	3,5	2,9	<.001	6,8	5,7	<.001
Depression	6,2	4,8	<.001	4,3	3,3	<.001	7,3	6,1	<.001
Ilkska	5,3	3,8	<.001	5,2	3,4	<.001	5,3	4,0	<.001
Posttraumatisk stress	7,5	5,6	<.001	5,8	4,6	<.001	8,6	6,8	<.001
Dissociation	6,9	5,7	<.001	6,1	4,7	<.001	7,5	6,5	<.001
Sexuella bekymmer	3,1	2,0	<.001	3,7	2,3	<.001	2,7	1,7	<.001
Kritiska items	2,3	1,5	<.001	1,8	1,1	<.001	2,6	1,9	<.001
^a T-test,									
^b Rosenberg och TSCC: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor									

Sex på och utanför nätet med en nätkontakt

Totalt svarade 327 elever (5,7%) att de lärt känna någon via nätet som de haft sex med på nätet under de sista 12 månaderna, tabell 5.9. Detta var vanligare bland dem som inte identifierade sig som man eller kvinna (9,4%) samt vanligare bland män än kvinnor (8,3% respektive 3,6%). Vanligast var att man hade sex med någon som var något äldre (n= 160, 35,8 %) eller någon som var jämngammal (n= 137, 30,6%). Att ha sex på nätet med någon som var 5 år äldre eller mer hade 53 elever (11,9%) erfarenhet av. Män hade oftare sex på nätet med någon som var jämngammal eller yngre, medan kvinnorna oftare hade haft sex med någon äldre än de själva. Av de som haft sex på nätet med en nätkontakt svarade 8,9 procent (n= 29) att de känt sig pressade att göra det.

Tabell 5.9. Sex Online efter möte online

Har du lärt känna någon på Internet under de senaste 12 månaderna som du haft sex med <i>online</i> ?	Totalt n= 5 715 %	Man n= 2 519 %	Kvinna n= 3 143 %	Passar inte n= 53 %	<i>P</i>
Ja, en gång	3,3	4,4	2,4	7,5	<.001 ¹ / ² <.001 ²
Ja, flera gånger	2,4	3,9	1,3	1,9	
Alla	5,7	8,3	3,6	9,4	

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Deltagarna i studien tillfrågades om de träffat någon på nätet för att ha sex utanför nätet under de senaste 12 månaderna. Totalt svarade 622 personer (10,9 %) att de haft det, tabell 5.10. Det var vanligare att män hade den erfarenheten (13,1%) jämfört med kvinnor (9,1%). Vanligast, precis som med att ha sex på nätet med en nätkontakt, var att man träffade någon som var något äldre (n=282, 37,2%) eller jämnårig (n= 264, 34,8%). Könsskillnader noterades då flickorna oftare träffade någon som var äldre medan männen oftare någon som var jämgammal eller yngre. En liten del, 53 personer (8,5%), kände sig övertalade, pressade eller tvingade vid dessa möten.

Tabell 5.10. Sex offline efter möte online

Har du lärt känna någon på Internet under de senaste 12 månaderna som du träffade <i>offline</i> och haft sex med?	Totalt n= 5 710 %	Man n= 2 514 %	Kvinna n= 3 144 %	Passar inte n= 52 %	<i>P</i>
Ja, en gång	6,9	7,4	6,4	9,6	<.001 ¹ / ² <.001 ²
Ja, flera gånger	4,0	5,7	2,7	1,9	
Alla	10,9	13,1	9,1	11,5	

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Kontaktförsök i sexuella syften

Att få förslag om att skicka sexuella bilder/filmer hade 833 (15,5%) av alla deltagarna varit med om de sista 12 månaderna, tabell, 5.11. Vanligast vara att det var de kvinnliga eleverna som fått frågan (18,0%) följt av dem där könsindelningen inte passade dem (17,3%). Av de som fått frågan hade 348 (41,8%) skickar en bild eller film.

Tabell 5.11. Förfrågan om att skicka sexuella bilder

Har en person, under de senaste 12 månaderna, som du enbart kände via Internet bett dig skicka sexuella bilder/filmer av dig?	Totalt n= 5 703 %	Man n= 2 510 %	Kvinna n= 3 141 %	Passar inte n= 52 %	P
Ja, en gång	6,1	5,9	6,3	7,7	<.001 ¹ / ² .001 ²
Ja, fler gånger	9,3	6,4	11,7	9,6	
Totalt	15,5	12,4	18,0	17,3	

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Att innan 15 års ålder ha kontakt med någon via nätet som är 5 år eller äldre i sexuellt syfte kallas ibland för grooming. Eleverna i studien tillfrågades om erfarenheter av olika former av sådana kontaktförsök. Totalt hade 17,3 procent varit med om att någon försökt att prata sex, 15,9 procent att någon bett dem visa avklädda bilder, 11,2 procent att någon frågat om att träffas i sexuellt syfte eller 16,3 procent där någon visat sig eller skickat avklädda bilder, tabell 5.12. Kvinnor hade betydligt oftare dessa erfarenheter än män och allra vanligast var det för dem där könsindelningen man och kvinna inte passade. Av samtliga hade 1 242 personer någon erfarenhet av grooming (23,2%) och 434 personer (7,6%) hade erfarenheten av samtliga i tabell 5.12 uppräknade former av grooming.

Tabell 5.12. Kontakter i sexuellt syfte av någon minst 5 år äldre

Har du innan 15 års ålder varit med om någon person som du tror eller vet var minst fem år äldre än du via Internet:	Totalt n= 5 683 -98 %	Man n= 2 499 -502 %	Kvinna n= 3 130 -35 %	Passar inte n= 52 %	P
Försökt få dig att prata om sex? (1)	17,3	7,2	25,2	32,7	<.001 ¹ / ² .001 ²
Bett dig visa avklädda bilder på dig själv eller liknande? (2)	15,9	4,3	25,0	30,8	<.001 ¹ / ² .001 ²
Bett att få träffa dig för att göra något sexuellt? (3)	11,2	4,5	16,4	17,3	<.001 ¹ / ² .001 ²
Visat eller skickat dig avklädda bilder? (4)	16,3	8,3	22,6	25,0	<.001 ¹ / ² .001 ²
Grooming någon av 1-4	23,2	11,2	32,5	40,4	<.001 ¹ / ² .001 ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Diskussion

I det aktuella kapitlet har resultaten om ungas användning av Internet och mobiltelefoni samt sex via nätet presenterats. En del av frågorna var nya eller något omformulerade medan de flesta var samma som i den studie som genomfördes 2009 (Svedin & Priebe, 2009).

Deltagarna i den aktuella studien använde Internet via dator och/eller läsplatta samt mobiltelefonen i stort sett dagligen. Jämfört med studien 2009 märks en ökning gällande tid som spenderades på Internet där 22,7 procent svarade att de var ute mer än fem timmar per dag medan motsvarande siffra var 17,3 procent i 2009 års undersökning. Särskilt noteras en ökning vad gäller kvinnornas konsumtion där 20,3 procent använde nätet mer än fem timmar

per dag i denna studie jämfört med 8,3 procent i den förra. Ökningen av storkonsumenter kan ha flera förklaringar men sannolikt handlar det om att tillgängligheten av Internet ökat, inte minst genom mobila och snabba enheter så som läsplattor och smart phones. Gränsen mellan att vara online eller offline är heller inte lika tydlig längre och unga kan uppleva att de i stort sett aldrig är offline eftersom de ständigt kollar t.ex. mejl och uppdateringar på sociala sajter (Jonsson et al, 2015). Slutligen kan en ökad popularitet kring sociala medier, som särskilt tilltalar kvinnor (Statens Medieråd, 2015), vara en förklaring till att just kvinnor spenderar mer tid på nätet. Vad gäller gruppen där könsindelningen inte passar visar denna studie en minskning när det kommer till Internetanvändande. I studien från 2009 använde 40 procent Internet mer än fem timmar per dag, en siffra som i nuvarande studie sjunkit till 25 procent.

De flesta unga är försiktiga med att lämna ut personlig information till någon de enbart lärt känna via nätet och medvetenheten tycks även ha ökat något sedan förra studien 2009. Då uppgav 50,8 procent att de lämnat ut sin e-post och 30,0 procent att de lämnat ut sitt telefonnummer till en kontakt på nätet medan totalt 26,3 procent lämnat ut email, telefonnummer eller hemadress i denna studie. Ett ökat säkerhetstänkande hos unga kan delvis vara ett resultat av preventiva åtgärder, såsom undervisning i skolan eller via sajter på nätet som har lett till en ökad medvetenhet och försiktighet bland unga.

Frågorna om att skicka och lägga ut avklädda bilder ändrades i årets studie jämfört med den förra från 2009. Detta för att formulera mer precisa frågor kring på vilket sätt och i vilket syfte en bild skickats. Resultaten från årets studie visade att 25,4 procent hade erfarenhet av sexting genom att antingen skicka eller lägga ut avklädda bilder. Siffrorna kan närmast jämföras med dem om frivillig sexuell exponering från förra studien som visade att 20,9 % hade erfarenhet av detta (Jonsson et al., 2014). En viss ökning kan alltså anas men denna är osäker på grund av frågornas olika utformning. Årets studie visade att det var betydligt vanligare att skicka en avklädd bild (24,7 %), vilket är en mer riktad handling mot en speciell mottagare, jämfört med att lägga ut en bild på en community eller internetsajt (2,1 %). Vanligast var att skicka en bild till en partner eller kompis, vilket stämmer väl överens även med internationell forskning (Klettke, Hallford, & Mellor, 2014; Mitchell, Finkelhor, Jones, & Wolak, 2012; Jonsson et al., 2015). De unga med erfarenhet av att skicka eller lägga ut avklädda bilder/filmer bodde oftare ensamma utan någon förälder, upplevde familjens ekonomi som sämre och skattade både hälsa och föräldrarelation som sämre. Dock bör resultatet tolkas med viss försiktighet. I studierna av Jonsson et al., (2014; 2015) om frivillig sexuell exponering som bygger på 2009 års undersökning uppvisades stora skillnader vad gäller hälsa i de bivariata analyserna medan sambandet i stort sett försvann i de multipla analyserna där man tar hänsyn till en rad andra variabler som kan förklara ohälsan.

Erfarenheter av att träffa någon på nätet för att ha sex på eller utanför nätet följer samma mönster som i föregående studie, där det också var vanligare att träffas på nätet för att ha sex utanför nätet (10,9% i denna studie jämfört med 11,6% i studien av Jonsson et al., 2015) än att ha sex på nätet (5,7% i denna studie jämfört med 4,6% i studien av Jonsson et al., 2015). Siffrorna indikerar en minskning vad gäller att träffa en partner för sex offline och en ökning vad gäller att ha sex online.

Slutligen studerades kontaktförsök i sexuella syften och där uppgav 15,5 procent av deltagarna att de fått en förfrågan om att skicka en sexuell bild/film av någon de enbart känt via nätet. Motsvarande siffra i förra studien var 18 procent. Mest hade kontaktförsöken minskat vad gäller dem där könsindelningen inte passade där 17,3 procent uppgav att de blivit

tillfrågade medan samma siffra i förra studien var 33,3 procent. Av dem som fått en förfrågan om att skicka en bild hade 41,8 procent skickat vilket är en markant ökning från förra studien där 16,8 procent hade skickat en bild av sig själva. Sammantaget hade antalet personer som fått en förfrågning minskat medan fler skickat bilder efter en förfrågan. En förklaring skulle kunna vara att sexuella kontaktförsök inte behövs på samma sätt för att det finns så mycket bilder och personer som är villiga att skicka utan direkt fråga. Att fler väljer att skicka efter en förfrågan parallellt med att antalet unga som lägger ut eller skickar avklädda bilder ökar, tyder på en ökad acceptans hos unga av att dela med sig av avklädda bilder. Dock är det oklart exakt hur avklädda bilderna de unga lagt ut eller skickat var och vilka försiktighetsåtgärder som vidtagits innan. I resultaten från EU projektet SPIRTO (Jonsson et al., 2015) visade det sig att de unga som skickat avklädda bilder hade ett utbrett säkerhetstänkande där de exempelvis var försiktiga med till vem och på vilken sajt de skickat/ lagt ut en bild. Ibland bad de om en avklädd bild som en slags garanti, att kunna sprida om mottagaren spred deras bild. De intervjuade unga i studien beskrev också att de inte skickade bilder/filmer med identifierbara detaljer så som ansikte, tatueringar, piercingar etc. för att minska risken att bli igenkända.

Sexuella kontaktförsök innan 15 års ålder av en person som är minst fem år äldre (grooming) var en ny fråga i årets studie. Av deltagarna svarade ungefär en fjärdedel att de hade erfarenhet av detta. De unga som inte tyckte att könsuppdelningen man och kvinna passade dem hade mest erfarenhet av sexuella kontaktförsök på nätet följt av kvinnor. Resultatet att det är vanligare att kvinnor/flickor utsätts för sexuella kontaktförsök än män/pojkar stämmer väl överens med tidigare nationell och internationell forskning (Brottsförebyggande rådet, 2007; Whittle, Hamilton-Giachritsis, Beech, & Collings, 2013).

Sammantaget visar studien att nätanvändandet bland unga ökar och att antalet unga som har sex via nätet i stort sett följer samma mönster som från föregående studie. Män svarade oftare att de har sex på nätet i form av att träffa någon för sex online eller offline, medan kvinnor och de där könsindelningen inte passar, uppgav oftare att de skickat och lagt ut bilder samt att de i betydligt högre utsträckning fått förfrågningar av sexuell karaktär. En fördjupning gällande bakgrund av sextinggruppen (de som lagt ut eller skickat avklädda bilder) visade att dessa unga oftare levde ensamma utan någon förälder samt skattade sin föräldrarelation och hälsa som sämre. Resultaten i studien vittnar om ett särskilt behov att uppmärksamma unga som har sex på nätet. Detta eftersom de ungas bakgrund, erfarenheter och anledningar till att ha sex på nätet kan se väldigt olika ut: å ena sidan kan det vara något positivt och spännande å andra sidan för en del ett risktagande som kan få långtgående konsekvenser (Jonsson, 2015).

6. Sex som självskadebeteende (Linda Jonsson)

Introduktion

Unga som skadar sig genom sex har under senare år beskrivits i olika rapporter och böcker (t.ex. Engvall, 2008; 2011; 2013; Jonsson & Lundström Mattsson, 2012). Även i domslut har sex beskrivits som ett självskadebeteende eller som en del i ett självskadebeteende (se t.ex. Svea Hovrätt, 2015: B 2517). Nyligen publicerade Stockholms Tjejjour (Jenstav & Wahlstrand, 2015) en handbok om bemötande av tjejer som skadar sig genom sex. I sin verksamhet på tjejjouren möter de ofta unga tjejer som säger att de skadar sig genom sex som är i behov av stöd och hjälp.

Samtidigt som det finns flertal berättelser från unga själva så är kunskapsläget utifrån forskning fortfarande mycket litet. Att sex och självskada är två begrepp som kan kopplas samman är inte en självklarhet. Inom vetenskapen refereras självskadebeteende till en repetitiv skada av egen ”kroppsvävnad” utan avsikt att ta sitt liv. Det kan till exempel handla om att skära, bränna eller slå sig själv. Beteendet är skilt från suicidala handlingar där syftet är att ta sitt liv men också från mer indirekta skadliga beteenden som missbruk eller risktagande beteende där kroppsskadan inte är det primära syftet med handlingen (Muehlenkamp, 2005; Nock, 2010).

Flera olika begrepp och definitioner har använts inom självskadeforskningen. År 2013 innefattades icke-suicidal självskada i de psykiatriska diagnoskriterierna DSM-V från den amerikanska psykiatriska föreningen APA. Icke-suicidal självskada definieras enligt följande: Ett beteende där man fem eller fler gånger under senaste året skadat ”kroppsytan” i avsikt att orsaka mer eller mindre fysisk skada utan självmordsavsikt. Motiveringen till beteendet är att lindra negativa känslor, lösa interpersonella problem eller ge en positiv känsla vilket fås kortvarigt under själva skadan. Beteendet är antingen associerat med interpersonella problem, negativa känslor (ex depression, oro, ångest), eller upptar mycket tankeverksamhet vilket kan vara svårt att bryta. Beteendet är inte socialt accepterat (jämför t.ex. tatuering) och inte heller begränsat till att pilla på sår eller bita på fingernaglar och är inte heller en del av annan tex psykotisk sjukdom eller syndrom. Beteendet innebär ett signifikant lidande eller påverkar interpersonella, akademiska eller andra viktiga funktioner (American Psychiatric Association 2013).

År 2013 gav Stiftelsen Allmänna Barnhuset ut boken Unga som skadar sig genom sex (Jonsson & Lundström Mattsson, 2013). Förutom en litteratursökning redovisade Jonsson och Mattsson intervjuer med sex yrkesverksamma som arbetade med utsatta barn på olika sätt och som alla hade erfarenheter av unga som använder sex för att skada sig själva. De inkluderade även fyra intervjuer med unga mellan 15 och 18 år som själva beskrev att de använde sex som ett sätt att skada sig. I intervjuerna beskrev både unga och yrkesverksamma att sex kan användas som ett sätt att reglera känslor, på samma sätt som sker när man skär sig eller genom något annat självskadebeteende. Intervjuerna vittnade om att det kan vara svårt att sluta med beteendet då det är ett sätt att reglera känslor, en överlevnadsstrategi. Hot förekom i flera fall från förövare, vilket gjorde att den unge kände sig tvingad till den sexuella kontakten. Samtidigt beskrevs skuld och skamkänslor som var relaterade till att de själva bidragit till kontakten med förövaren. Att tidigare ha varit utsatt för sexuella övergrepp eller trauma beskrevs också i intervjuerna som betydande och något som kunde vara starten på att hamna i en sexuell destruktivitet.

En grupp som delvis överlappar med unga som skadar sig genom sex är unga som säljer sex, se kapitel 4. Kunskapen kring unga som säljer sex har ökat de senaste 10 åren och flera studier har gjorts både i de nordiska länderna och i Nordamerika (Abelsson & Hulusjö 2008; Fredlund et al., 2013; Jonsson, Svedin & Hydén, 2015; Kaestle 2012; Lavoie et al 2010; Pedersen & Hegna 2003; Svedin & Priebe 2007; Svensson et al., 2013). Unga som säljer sex har fler sexpartners och en tidigare sexualdebut (Pedersen & Hegna 2003; Svedin & Priebe 2007).

Unga som säljer sex har i större utsträckning varit utsatta för sexuella övergrepp (Abelsson & Hulusjö 2008; Bagley & Young 1987; Jonsson et al., 2015; Kaestle 2012; Lavoie et al 2010; Pedersen & Hegna 2003; Svedin & Priebe 2007; Svensson et al 2013). I studien av Svensson et al från 2013 hade 60 % av pojkarna och 100 % av flickorna varit utsatt för sexuella övergrepp. Denna studie visade även att sälja sex var associerat med att ha varit utsatt för sexuella övergrepp, fysisk eller psykisk misshandel, förekomst av självska debeteende och dålig psykisk hälsa (Svensson et al., 2013). I studien av Jonsson och kollegor (2015) intervjuades 15 unga kvinnor om motivationen bakom att de sålde sex. Kvinnorna beskrev att de alla varit utsatta för svåra livshändelser där de flesta upplevt sexuella övergrepp. Övergreppen beskrev de som en anledning till att de började sälja sex. Genom använda sin kropp till att sälja sex blev de sedda, fick beröring, fick känna kontroll samt att sex användes för att reglera känslor, både negativa och positiva. En del av kvinnorna beskrev att de använde sex som ett självska debeteende och jämförde det med att t.ex. skära sig.

Resultat

Deltagarna i den aktuella studien svarade på frågan ”Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?” Totalt svarade 125 (2,2 %) personer ”ja” på den frågan, tabell 6.1. Det var signifikant vanligare att kvinnor skadat sig än män (n= 100, 3,3 % respektive n= 20, 0,8 %) men vanligast bland dem som inte ansåg att könsindelningen man och kvinna passade på dem (n= 5, 9,4 %).

Tabell 6.1. Självskada genom sex

Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?	Totalt n= 5 749 %	Man n= 2542 %	Kvinna n= 3 154 %	Passar inte n= 53 %	<i>P</i>
Ja	2,2	0,8	3,3	9,4	<.001 ¹ / <i><.001</i> ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan man och kvinna.

Av dem som svarade att de skadat sig genom sex svarade 78,2 procent (n= 93) att de gjort det 1-10 gånger och 16,8 procent (n=20) att de gjort det mellan 11- 50 gånger. Sex personer (5,0 %) hade skadat sig mer än 50 gånger. På frågan vem de träffat senaste gången de skadade sig genom sex svarade 87,5 procent (n= 105) att det var med en man och 10,8 procent (n= 13) att det var med en kvinna. Två personer svarade att de träffat både en man och kvinna (1,6 %). Vanligast var att kvinnor som skadade sig genom sex träffat män (n= 95, 96,9 %) medan män oftast träffat kvinnor (n= 9, 53,9 %).

Av de som svarade att de någonsin avsiktligt skadat sig genom sex uppgav en majoritet, 85 personer (68%) att de upplevt någon grad av smärta i samband med det, tabell 6.2. Det var vanligare att kvinnorna upplevt smärta än männen (70,3 % respektive 55,6%) och de fem som svarade att könsuppdelningen inte passade dem hade alla upplevt smärta varav fyra stycken smärta som varit skarp eller måttlig.

Tabell 6.2. Upplevd smärta via självskada genom sex

Upplevde du någon smärta när du hade sex för att skada dig själv?	Totalt n= 125 %	Man n= 18 %	Kvinna n= 99 %
Skarp smärta	12	-	14,1
Måttlig smärta	26,4	27,8	25,3
Liten smärta	29,6	27,8	31,3
Ingen smärta	32	44,5	29,3

De unga som svarade att de hade skadat sig med sex kom oftare än andra ungdomar från en bakgrund med mer ekonomiska svårigheter, tabell 6.3. En tredjedel, 33,6 procent hade ekonomiska svårigheter jämfört med 16,9 procent av övriga unga. Gällande utländsk bakgrund fanns inga signifikanta skillnader mellan dem som skadade sig genom sex och andra unga.

Tabell 6.3. Erfarenhet av självskada genom sex i relation till bakgrundsfaktorer.

Erfarenhet av självskada genom sex	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 125 %	Nej n= 5 620 -5 624 %	p^a	Ja n= 20 %	Nej n= 2 521 -2 522 %	p^a	Ja n= 100 %	Nej n= 3 050 -3 053 %	p^a
Boendeform			<.001			.004			<.001
En förälder	17,6	14,2		20,0	14,2		17,0	14,0	
En förälder med ny partner	12,0	7,0		5,0	6,5		14,0	7,4	
Båda föräldrarna	36,0	59,9		35,0	60,0		34,0	60,2	
Växelsvis boende	12,8	11,9		15,0	12,6		13,0	11,5	
Familjehem eller institution	3,2	0,6		5,0	0,6		3,0	0,5	
Med syskon eller sambo	6,4	2,1		0,0	1,3		8,0	2,7	
Själv	12,0	4,3		20,0	4,8		11,0	3,7	
Familjens ekonomi			<.001			.009			.002
Mycket bra	24,0	32,9		20,0	39,9		24,0	32,2	
Ganska bra	42,4	46,7		35,0	46,6		44,0	46,9	
Vissa ekonomiska svårigheter	28,0	14,5		40,0	13,4		26,0	15,3	
Stora ekonomiska svårigheter	5,6	2,4		5,0	2,1		6,0	2,6	
Vet ej	0,0	3,4		0,0	3,9		0,0	3,0	
Både själv och föräldrar födda i Sverige	72,8	72,0	.843	65,0	71,9	.493	76,0	72,2	.406

^a Chi² test

Däremot upplevde de unga som skadade sig genom sex att de hade en sämre relation till sina föräldrar, framför allt för de kvinnliga gymnasieeleverna, med mindre omsorg och mer kontroll av föräldrarna jämfört med andra unga (PBI), tabell 6.4. Även hälsan var signifikant sämre än hos unga som skadade sig genom sex. Självkänslan (Rosenberg) hos dessa var signifikant sämre liksom att de uppvisade mer traumasymptom, särskilt depression, posttraumatisk stress och dissociation men även sexuella bekymmer, tabell 6.5.

Tabell 6.4. Erfarenhet självskada genom sex i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI).

Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 123 -124 M	Nej n= 5429 - 5434 M	p^a	Ja n= 20 M	Nej n= 2 426 -2 468 M	p^a	Ja n= 98 - 99 M	Nej n= 2 958 - 3 018 M	p^a
PBI^b									
Mamma omsorg	26,0	30,1	<.001	27,2	29,9	.053	25,8	30,3	<.001
Mamma kontroll	14,8	11,7	<.001	13,8	12,2	.283	14,8	11,2	<.001
Pappa omsorg	21,4	28,0	<.001	24,7	28,1	.060	20,7	27,9	<.001
Pappa kontroll	13,3	10,6	<.001	11,1	10,5	.690	13,5	10,7	<.001

^a T-test
^b PBI: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor

Tabell 6.5. Självskada genom sex i relation självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC).

Sexting	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 122 -125 M	Nej n= 5 441 -5 599 M	p^a	Ja n= 19 -20 M	Nej n= 2 407 -2 509 M	p^a	Ja n= 98 -100 M	Nej n= 3 005 -3 042 M	p^a
Rosenberg^b	14,0	21,2	<.001	18,5	22,7	.002	13,0	20,0	.001
TSCC^b									
Ängest	9,6	4,6	<.001	8,4	3,0	.002	9,9	5,9	<.001
Depression	12,4	5,0	<.001	10,1	3,5	<.001	12,8	6,3	<.001
Ilkska	9,0	4,0	<.001	9,6	3,8	.001	8,9	4,2	<.001
Posttraumatisk stress	14,0	6,1	<.001	10,7	4,8	.002	14,6	7,1	<.001
Dissociation	12,9	5,9	<.001	12,6	5,0	<.001	12,9	6,5	<.001
Sexuella bekymmer	4,8	2,2	<.001	7,7	2,6	.001	4,4	1,9	<.001
Kritiska items	5,8	1,6	<.001	6,0	1,2	.002	5,7	2,0	<.001

^a T-test,
^b Rosenberg och TSCC: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor

Frågor ställdes gällande sexuella riskbeteenden som erfarenhet av att ha behandlats för klamydia eller erfarenhet av abort. De som skadat sig genom sex hade oftare behandlats för klamydia (5,6 % respektive 3,5 %). Skillnaden var dock inte signifikant. Om man själv eller ens partner någon gång gjort abort hade de som skadat sig genom sex signifikant oftare gjort detta (8 % jämfört med 3,5 %, $p=.015$). Av de som skadat sig genom sex hade 65,6 procent ett annat självskadebeteende parallellt vilket är en signifikant skillnad jämfört med de övriga unga där 16,6 procent hade ett självskadebeteende.

Stora skillnader framkom mellan de unga som skadat sig genom sex och dem som inte hade gjort det när det kom till erfarenhet av fysisk misshandel, sexuella övergrepp och erfarenhet av att sälja sex.

Av de som skadat sig genom sex uppgav 69,4 procent respektive 30,3 procent av andra unga, att de upplevt att någon fysisk misshandlat dem (att någon vuxen föste, knuffade eller skakade dig; kastade något på dig; slog dig med händerna; sparkade, bet eller slog dig med knytnävarna; slog dig med tillhygge; försökte kväva dig (t.ex. tog stryptag); eller angrep dig

fysiskt på något annat sätt). Bland männen var det 65 procent jämfört med 33,8 procent som upplevt detta och bland kvinnorna 70,7 procent respektive 27,1 procent.

De unga som uppgav att de skadat sig genom sex har varit utsatta för sexuella övergrepp i betydligt högre utsträckning än andra unga, tabell 6.6. På frågan om alla former av sexuella övergrepp (både penetrerande och icke penetrerande inklusive ej kontaktövergrepp) hade 75 procent varit med om det jämfört med 19,6 procent av de andra deltagarna. Bland männen var det 35,0 procent jämfört med 9,2 procent av män som inte skadat sig genom sex. Skillnaderna var ännu större mellan kvinnorna där 82,2 procent av de som skadat sig genom sex varit utsatt för sexuella övergrepp jämfört med 27,5 procent av de andra kvinnliga deltagarna. Gällande penetrerande övergrepp (orala, vaginala och anala samlag) hade 47,6 procent av de som skadat sig genom sex erfarenhet av detta jämfört med 6,6 procent av de andra deltagarna. Uppdelat på kön så var skillnaden gällande erfarenhet av penetrerande sexuella övergrepp 20,0 procent respektive 2,8 procent bland männen och bland kvinnorna 51,5 procent respektive 7,7 procent.

En mindre del av alla de unga som skadat sig genom sex hade också sålt sex (11,3 % respektive 0,7 %). Bland männen hade 21,1 procent sålt sex jämfört med 1,1 procent av övriga unga och bland kvinnorna var skillnaderna 9,0 procent jämfört med 0,3 procent.

Tabell 6.6. Självskada genom sex och erfarenheter av övergrepp och sälja sex

Självskadesex	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 124 -125 %	Nej n= 5 304 -5 618 %	p^a	Ja n= 20 %	Nej n= 2 256 -2 468 %	p^a	Ja n= 98 - 99 %	Nej n= 2 879 - 3 018 %	p^a
Fysisk misshandel	69,4	30,3	<.001	65,0	33,8	.003	70,7	27,1	<.001
Sexuella övergrepp alla former	75,0	19,6	<.001	35,0	9,2	.002	82,8	27,5	<.001
Sexuella övergrepp, olika kategorier			<.001			<.001			<.001
Ej kontakt	8,1	5,8		-	3,4		10,1	7,5	
Kontakt	19,4	8,2		15,0	3,0		21,2	12,3	
Penetrerande	47,6	6,6		20,0	2,8		51,5	7,7	
Sälja sex	11,3	0,7	<.001	21,1	1,1	<.001	9,0	0,3	<.001
^a Chi ² alt. Fisher's exact test									
^b Antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor									

Diskussion

Den aktuella studien är en av de första där unga svarat på om de avsiktligt någonsin skadat sig genom sex. Totalt var det 2,2 procent av deltagarna som svarade detta. Det var vanligare bland de som inte ansåg att könsindelningen man och kvinna passade dem samt bland kvinnor jämfört med män. Möjligen är siffran från denna studie i underkant då de som skadar sig genom sex verkar vara en grupp som oftare bor utan sina föräldrar eller oftare bor på institution. Utöver detta uppvisar de en sämre hälsa vilket sammantaget gör att en del sannolikt inte går i skolan och därmed inte kunnat svara på enkäten.

Kvinnorna som skadat sig genom sex hade oftast träffat en man medan det var vanligare att männen oftare träffat en kvinna. Paralleller kan dras till unga som säljer sex där också kvinnor oftare säljer sex till män och män till kvinnor (se kap 4). En majoritet av de som skadat sig genom sex hade känt någon form av smärta i samband med skadandet. Om smärtan också var en del i självskadebeteendet går inte att utläsa från dessa resultat, men en skillnad från andra självskadebeteenden är att en person som t.ex. skär sig själv reglerar hur mycket den ska skära medan en person skadar sig genom sex inte kan styra sitt skadande själv på samma sätt (Jonsson & Lundström Mattsson, 2013).

Det är tydligt att de unga som skadar sig genom sex dels är betydligt mer utsatta än andra vad gäller våld och övergrepp och dels har en sämre hälsa. Samtidigt är det inte möjligt att genom resultaten i denna studie säga om den psykiska ohälsa de beskriver är en följd av att de skadar sig genom sex eller av den tidigare utsattheten. Resultaten av tidigare forskning gör det troligt att det snarare är den tidigare utsattheten som är huvudorsak till ohälsan och att självskadandet är en konsekvens av detta. De unga som skadade sig genom sex hade också oftare sålt sex. Paralleller kan dras till forskning om unga som säljer sex där sexuella övergrepp har beskrivits som en viktig bidragande faktor till att de började sälja sex (Bagley & Young 1987; Dunlap, Golub & Johnson 2003; Silbert & Pines 1981). Att som barn varit utsatt för sexuella övergrepp är kopplat till senare sexuellt riskbeteende med fler sexpartners, mer könssjukdomar, tonårsgraviditeter och tidigare frivillig sexdebut (Fergusson, Horwood & Lynskey 1997; Lalor & McElvaney 2010; Steel & Herlitz 2005). Risken för att åter utsättas för nya sexuella övergrepp har beräknats till minst dubbelt så stor än för personer som ej tidigare varit utsatta för sexuella övergrepp (Fergusson, Horwood & Lynskey 1997; Lalor & McElvaney 2010; Orcutt, Cooper & Garcia 2005; Van Bruggen, Runtz & Kadlec 2006). En förklaringsmodell för den ökade risken för förnyade sexuella övergrepp har just varit att sex använts för att reglera negativa känslor vid depression och ångest (Orcutt, Cooper & Garcia, 2005)

Att skada sig med sex utgör en risk för ny utsatthet, och kan bli ett led i en spiral av ständigt ny utsatthet, accelererande självskadebeteende och ökad psykisk ohälsa (Jonsson et al., 2015). Därför är det av yttersta vikt att identifiera och uppmärksamma dessa unga och att erbjuda dem stöd och behandling. Erbjudandet bör vara proaktivt, att vänta in att de unga själva ska söka behandling är ett sämre alternativ.

7. Människohandel med barn för sexuella ändamål (Gisela Priebe)

Introduktion

Begreppet sexuell exploatering av barn innefattar enligt FNs definition handel med barn i sexuellt syfte (inkluderar även barnsexturism, trafficking och barnäktenskap), barnpornografi samt barnprostitution. Ordet *barnprostitution* eller prostitution är dock ett begrepp som sällan används av unga själva som säljer sex och används därför allt mer sällan i den svenska litteraturen (Jonsson & Engvall, 2014; Jonsson & Svedin, 2012; van de Walle, Picavet, van Berlo & Verhoeff, 2014). Som framgår av kapitel 4 i denna rapport används inte heller i vår studie begreppet ”prostitution” utan ”att sälja sexuella tjänster”. Även om det finns många likheter mellan prostitution/sälja sexuella tjänster och människohandel för sexuella ändamål, är det senare begreppet snävare och förutsätter alltid inblandningen av en tredje part som utnyttjar den unge för ekonomisk vinning. En översikt över vad sexuell exploatering och människohandel för sexuella ändamål är, förekomsten, olika stadier av människohandel, somatiska och psykologiska konsekvenser samt hälso- och sjukvårdens möjligheter att upptäcka utsatta barn ges av Greenbaum (2014). En liknande översikt utifrån svenska förhållanden ges av Landberg, Jonsson och Svedin (2015) som även beskriver hur barn utsatta för människohandel ska kunna skyddas, utredas och få hjälp.

Enligt svenska brottsbalken 4 kap 1 a § definieras människohandel utifrån FNs Palermoprotokoll som följande; genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekrytera, transportera, överföra, inhysa eller ta emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsna organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatta. Om den som utsätts är under 18 år gammal räknas handlingen som människohandel även om inget av de ovan nämnda otillbörliga medlen som till exempel tvång har använts.

Människohandel med barn för sexuellt ändamål är ett globalt problem vars omfattning är svår att uppskatta (Greenbaum, 2014; Stransky & Finkelhor, 2012). Det finns dock försök att beräkna förekomsten. Enligt WHO uppskattas 150 miljoner flickor och 73 miljoner pojkar under 18 år varje år tvingas till sexuellt umgänge eller andra typer av sexuella övergrepp (UNICEF, 2014).

Enligt en rapport från Eurostat skedde majoriteten av de rapporterade fallen av människohandel i EU 2008-2012 i sexuella ändamål (69%) (Eurostat 2015). Förekomsten av människohandel är svår att uppskatta då definitionen är otydlig om vad som ska innefattas, personerna som innefattas kan vara svåra att nå samtidigt som de inte alltid själva är medvetna om att de utsatts för människohandel. Antalet som rapporteras till polisen är starkt beroende av de resurser polisen tilldelas för att jobba med människohandel (Socialstyrelsen, 2011; UNICEF, 2011). Enligt en rapport från svenska Rikspolisens (2014) har samtliga fall av barn som fallit offer och rapporterats sedan lagstiftningen om människohandel infördes 2002 varit flickor, majoriteten i 16- till 17- års åldern. År 2014 gjordes fem anmälningar om människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år och år 2013 gjordes 11 anmälningar. År 2014 förekom inga domslut där människohandel med vuxna eller barn var huvudbrottet; motsvarande siffra för år 2013 är två (Brottsförebyggande rådet 2015). En svensk nationell kartläggning visade att 166 barn identifierades som utsatta för

människohandel eller människohandelsliknande brott av socialtjänsten eller andra verksamheter under tiden 2009 – till 2011; här ingick dock inte enbart sexuella ändamål utan även andra ändamål som stöld, tiggeri och arbete (Åkerman, 2012).

I människohandel med barn för sexuella ändamål förekommer både att barnet förflyttas mellan olika länder och att barnet förflyttas inom landet där det normalt bor (Greenbaum, 2014; Landberg, Jonsson & Svedin, 2015; Länsstyrelsen i Stockholms län och UNICEF Sverige, 2015).

Resultat

Frågorna om människohandel inleddes med en beskrivning av vad som avsågs med människohandel i denna studie:

”Med människohandel menas att en person under 18 år sexuellt utnyttjats genom att någon/några rekryterats, transporterats eller inhyst honom/henne med syfte att tjäna pengar. Personen kan ha transporterats till Sverige från annat land men människohandel kan även ske inom Sveriges gränser.”

Deltagarna ombads sedan att svara på två frågor om människohandel: ”Vet du någon som varit med om människohandel?” och ”Har du varit med om människohandel?”. Av dem som svarade på frågorna uppgav 5,7 procent (5,9% bland manliga elever, 5,6% bland kvinnliga elever och 1,9% bland elever där könsindelningen inte passar) att de visste någon som varit med om människohandel, tabell 7.1. Samtidigt svarade 1,1 procent (1,3% bland män, 0,8% bland kvinnor och 3,8% bland dem där könsindelningen inte passar) att de hade varit med om människohandel. Bland dem som beskrev sig som transpersoner uppgav 1,8 procent att de visste någon som varit med om människohandel och 3,2 procent att de hade varit med om människohandel.

Tabell 7.1. Kännedom om människohandel.

	Totalt		Man		Kvinna		Indelningen passar inte	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Vet någon som varit med om människohandel ^a	327	5,7	150	5,9	176	5,6	1	1,9
Har varit med om människohandel ^b	62	1,1	34	1,3	26	0,8	2	3,8

^a 105 deltagare svarade inte på frågan, ^b 121 deltagare svarade inte på frågan

I det följande jämförs de som svarade att de hade respektive inte hade varit med om människohandel i relation till en rad olika faktorer. I dessa beräkningar inkluderas endast dem som identifierade sig som man eller kvinna, eftersom det är bara två personer bland dem där könsindelningen inte passar som rapporterade att de varit med om människohandel, vilket gör att indelningar i undergrupper inte är meningsfulla.

Det var något vanligare bland kvinnor som uppgav att de hade varit med om människohandel bodde själva, med syskon, sambo (15,4%) eller på familjehem/institution (3,8%) jämfört med

kvinnor som inte varit med om människohandel (6,8% och 0,6%), tabell 7.2. Det fanns inga skillnader mellan grupperna när det gäller ungdomarnas beskrivning av familjens ekonomi. Bland dem som uppgav att de hade varit med om människohandel (både gruppen som helhet och kvinnorna) var andelen med svensk bakgrund (dvs. födda i Sverige/adopterade och med båda föräldrar födda i Sverige) signifikant lägre än bland dem utan dessa erfarenheter (60% respektive 72,5%)

Tabell 7.2. Erfarenhet av att ha varit med om människohandel i relation till bakgrundsfaktorer.

Varit med om människohandel	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 60 %	Nej n= 5599 -5603 %	p^a	Ja n= 34 %	Nej n= 2487 -2488 %	p^a	Ja n= 26 %	Nej n= 3112 -3115 %	p^a
Boendeform			.304			.687			.048
Båda föräldrar eller växelvis boende	65,0	71,8		70,6	72,6		57,7	71,1	
En förälder med eller utan ny partner	25,0	21,1		26,5	20,6		23,1	21,6	
Själv, med syskon eller sambo	8,3	6,5		2,9	6,2		15,4	6,8	
Familjehem eller institution	1,7	0,6		0	0,6		3,8	0,6	
Familjens ekonomi									
Mycket eller ganska bra	70,0	79,6		70,6	80,5		69,2	78,8	
Vissa eller stora ekonomiska svårigheter	28,3	17,1		26,5	15,6		30,8	18,2	
Vet ej	1,7	3,4	.083	2,9	3,9	.198	0	3,0	.226
Både själv och föräldrar födda i Sverige	60,0	72,5	.031	64,7	72,3	.326	53,8	72,6	.033
^a Pearson Chi-Square eller Fisher's Exact Test									

Ungdomar som rapporterade att de hade varit med om människohandel upplevde i större utsträckning än andra ungdomar att de under uppväxtåren hade varit kontrollerade av mamma eller pappa (kontroll av mamma: 15,0% respektive 11,7%; kontroll av pappa: 14,1% respektive 10,6%), tabell 7.3. Män som rapporterade att de hade varit med om människohandel upplevde att de hade bemötts med mindre omsorg och mer kontroll från sina mammor än andra män. Kvinnor som uppgav att de hade varit med om människohandel upplevde mer kontroll från sina pappor under uppväxtåren än andra kvinnor.

Tabell 7.3. Erfarenhet av att ha varit med om människohandel i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI). Medelvärde.

Varit med om människohandel	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 56 -59 M	Nej n= 5508 -5557 M	p^a	Ja n= 31 -34 M	Nej n= 2398 -2477 M	p^a	Ja n= 24-26 M	Nej n= 3022 -3107 M	p^a
PBI									
Mamma omsorg	28,4	30,0	.101	26,9	29,9	.048	30,3	30,2	.953
Mamma kontroll	15,0	11,7	<.001	16,3	12,1	<.001	13,3	11,3	.172
Pappa omsorg	25,6	27,9	.070	26,0	28,1	.206	25,1	27,7	.092
Pappa kontroll	14,1	10,6	.003	13,3	10,4	.066	15,1	10,7	.016
^a T-test									

Ungdomar som rapporterade att de hade varit med om människohandel skiljde sig inte från andra ungdomar med avseende på självkänsla (Rosenberg) (medelvärde 21,3 respektive 21,1), tabell 7.4. Ungdomar som uppgav att de hade varit med om människohandel rapporterade också signifikant fler symptom än andra ungdomar när det gäller posttraumatisk stress, ilska och sexuella bekymmer i Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC). De rapporterade även fler kritiska symptom, det vill säga en ökad förekomst av symptom som kräver en fortsatt klinisk utredning (t.ex. potentiellt självskadebeteende eller önskan att ta livet av sig) (3,3 respektive 1,7 kritiska symptom). Män som uppgav att de hade varit med om människohandel rapporterade fler symptom för ilska och sexuella bekymmer samt fler kritiska symptom jämfört med andra män. Kvinnor som rapporterade att de hade varit med om människohandel visade fler symptom på ångest, posttraumatisk stress, dissociation och sexuella bekymmer än andra kvinnor.

Tabell 7.4. Erfarenhet av att ha varit med om människohandel i relation till självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC). Medelvärde.

Varit med om människohandel	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n = 56 -59 M	Nej n= 5508 -5557 M	p^a	Ja n= 31 -34 M	Nej n= 2398 -2477 M	p^a	Ja n= 24-26 M	Nej n= 3022- 3107 M	p^a
Rosenberg	21,3	21,1	.848	22,3	22,6	.743	18,9	19,8	.491
TSCC									
Ångest	6,2	4,7	.056	5,1	3,0	.081	7,6	6,0	.041
Depression	5,9	5,1	.335	4,5	3,5	.378	7,7	6,4	.157
Posttraumatisk stress	8,4	6,2	.027	6,7	4,8	.173	10,6	7,3	.021
Dissociation	7,7	6,0	.056	6,7	5,0	.194	8,9	6,7	.022
Ilkska	6,0	4,1	.018	6,2	3,8	.037	5,7	4,4	.091
Sexuella bekymmer	4,2	2,2	.001	4,5	2,6	.023	3,8	2,0	.009
Kritiska symptom	3,3	1,7	.015	3,2	1,2	.043	3,5	2,1	.122
^a T-test									

Det var signifikant vanligare att ungdomar som rapporterat att de hade varit om människohandel också hade varit utsatta för sexuella övergrepp, tabell 7.5. Det gäller i

synnerhet för penetrerande övergrepp, som rapporterades av 15,1 procent av dem som varit med om människohandel och 6,3 procent av dem som inte hade varit det.

Tabell 7.5. Erfarenhet av att ha varit med om människohandel i relation till upplevelse av sexuella övergrepp och erfarenhet av att ha sålt sex.

Varit med om människohandel	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 53 -60 %	Nej n = 5177- 5600 %	p^a	Ja n= 28 -34 %	Nej n= 2235 -2486 %	p^a	Ja n= 25-26 %	Nej n= 2942- 3114 %	p^a
Sexuella övergrepp			.039			.005			.425
Inget övergrepp	69,8	79,5		75,0	91,0		64,0	70,8	
Ej penetrerande övergrepp ^b	15,1	14,2		10,7	6,4		20,0	20,2	
Penetrerande övergrepp ^c	15,1	6,3		14,3	2,6		16,0	9,0	
Sålt sex	1,7	0,8	.375	2,9	1,0	.308	0	0,5	1.000

^a Fisher's Exact Test, ^b inkluderar blottning, någon har berört ens könsdelar mm, man har onanerat åt någon mot ens vilja, ^c inkluderar vaginalsex, oralsex eller analsex mot ens vilja

Skillnaden var även signifikant för männen, där 14,3 procent av dem som varit med om människohandel också rapporterade utsatthet för penetrerande sexuella övergrepp, jämfört med 2,6 procent av männen som inte varit med om människohandel.

Däremot var det inte signifikant vanligare att ungdomar som uppgav att de varit med om människohandel rapporterade att de hade sålt sex (1,7%), jämfört med ungdomar som inte rapporterade erfarenhet av människohandel (0,8%), tabell 7.5.

Diskussion

I undersökningen uppgav 5,7 procent att de visste någon som varit med om människohandel och 1,1 procent svarade att de hade varit med om människohandel för sexuella ändamål. Siffrorna är förvånansvärt höga med tanke på att långt ifrån alla ungdomar med dessa erfarenheter kan förväntas nå genom en skolundersökning. Samtidigt är det rimligt att utgå ifrån att det bland elever i år 3 på gymnasiet finns ett antal som har erfarenhet av människohandel för sexuella ändamål, till exempel att de av en tredje part har blivit utnyttjade för att sälja sex inom Sverige eller att människohandel för sexuella ändamål skedde i samband med krig eller flykt innan de kom till Sverige. Såvitt vi vet finns inga tidigare undersökningar där skolungdomar har tillfrågats om sina erfarenheter av människohandel för sexuella ändamål. Det är angeläget att upprepa frågan i kommande undersökningar för att se om resultaten kan bekräftas.

I gruppen som uppgav att de varit med om människohandel var andelen där både de själva och deras föräldrar var födda i Sverige i majoritet. I Åkermans (2012) kartläggning framkom att två tredjedelar av barnen som av socialtjänsten och andra verksamheter hade identifierats

som utsatta för människohandel hade utländsk nationalitet och ungefär hälften av barnen vistades tillfälligt i Sverige. Här ingår dock förutom människohandel för sexuella ändamål även andra ändamål som arbete eller stölder. Det innebär att vår undersökning och Åkermans kartläggning handlar om delvis olika grupper. Kanske är det så att det är särskilt svårt för socialtjänsten och andra myndigheter att identifiera svenskfödda barn och ungdomar som är utsatta för människohandel för sexuella ändamål.

Familjens ekonomi så som den beskrivs av ungdomarna verkar inte vara signifikant relaterad till ungdomars erfarenheter av att ha varit med om människohandel. Det är anmärkningsvärt och antyder att familjer med ekonomiska svårigheter i Sverige inte försöker lösa problemen genom att barnen utsätts för människohandel. Ungdomar som rapporterar att de har varit med om människohandel skiljer sig från andra ungdomar i sin upplevelse av föräldrarna under uppväxtåren främst genom att de upplevde mer kontroll från föräldrarnas sida.

Att ungdomar som varit med om människohandel jämfört med andra ungdomar uppger fler symptom på posttraumatisk stress och dissociation överensstämmer med litteraturen (Greenbaum, 2014; Landberg, Jonsson & Svedin, 2015). Att det finns en ökad förekomst av sexuella bekymmer och kritiska symptom som kräver vidare klinisk utredning i den här gruppen är heller inte förvånande. Mer oväntade resultat är att ungdomar som rapporterar att de har varit med om människohandel visar fler symptom på ilska än andra ungdomar och att ungdomarna inte skiljer sig från andra när det gäller självkänsla. Här finns det så vitt vi vet ännu inga jämförbara resultat från andra studier.

Erfarenheter av sexuella övergrepp, och framför allt av penetrerande övergrepp, var vanligare bland ungdomar som uppgav att de hade varit med om människohandel jämfört med övriga ungdomar. Det gäller gruppen som helhet och män, men inte kvinnor. Mer överraskande är att det inte framkom några signifikanta samband mellan erfarenhet av människohandel för sexuella ändamål och försäljning av sexuella tjänster. Litteraturen hänvisar till överlappningen mellan människohandel för sexuella ändamål och kommersiell sexuell exploatering (Cole & Sprang, 2015) och beskriver även ett samband mellan kommersiell sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Jimenez, Jackson & Deye, 2015). Vi har även i våra tidigare undersökningar med skolungdomar funnit samband mellan erfarenheter av sexuella övergrepp och sälja sex (Svedin & Priebe, 2004, 2009), men det tycks alltså inte finnas någon tydlig länk mellan försäljning av sexuella tjänster och uppgett erfarenhet av människohandel för sexuella ändamål. Det kan vara så att det som beskrivs som försäljning av sexuella tjänster av ungdomarna i den här undersökningen ofta handlar om enstaka händelser och mer sällan om regelrätt prostitution i den meningen att det är en mer eller mindre regelbunden verksamhet där sannolikheten att en tredje part är inblandad är större. Därmed skulle också sambandet mellan försäljning av sexuella tjänster och människohandel för sexuella ändamål bli svagare än vad man hade kunnat förvänta sig.

Det är möjligt att en del ungdomar har missförstått frågorna om människohandel, trots att dessa inleddes med en förklaring av vad som avsågs med det. Det understryker behovet av att närmare undersöka hur ungdomar uppfattar frågor om människohandel och att replikera frågan i kommande undersökningar för att se om den leder till liknande resultat. Det skulle också vara av intresse att få mer kunskap om i vilka sammanhang människohandeln för sexuella ändamål har skett för de skolungdomar som har erfarenhet av det.

8. Mobbning (Marie Wadsby)

Introduktion

Folkhälsomyndigheten (www.folkhalsomyndigheten.se/sok/?q=mobbing) konstaterar med stöd av forskning (Craig, 1998; Kampulainen, 2008) att det finns ett samband mellan mobbning och hälsoproblem bland barn och ungdomar. I en rapport utgiven av Statens folkhälsoinstitut (2011a) konstateras att vara mobbad innebär en tredubblad risk att ha minst två psykosomatiska besvär, och att känna till mobbning i klassen innebär en fördubblad risk för att ha två eller fler psykosomatiska besvär. Över huvud taget har mobbning konstaterats innebära en allvarlig risk för psykiska problem hos ungdomar (Stadler, Feifel, Rohrmann, Vermeiren, & Poutska, 2010) och har befunnits vara kopplad till PTSD-symptom hos dem (Birkeland Nielsen, Tangen, Idsoe, Berge Matthiesen, & Hagerøy, 2015). Det har även visats att elever som går i skolor med en hög förekomst av mobbning uppvisar sämre skolprestationer (Frugård Ström, Thoresen, Wentzel-Larsen, & Dyb, 2013). Studier av skolbarns hälsovanor visar vidare att det är lika vanligt att flickor och pojkar mobbas, men att det är dubbelt så vanligt att pojkar mobbar andra jämför med flickor (Statens folkhälsoinstitut, 2011b). Enligt en kartläggning bland barn och unga framkommer att cirka 16 procent av flickorna och 15 procent av pojkarna i årskurs 9 känner till att det förekommer mobbning i klassen (Statens folkhälsoinstitut, 2011a).

Enligt Skolverket (2010) har förekomsten av mobbning varit ungefär densamma i Sverige sedan i början på 1990-talet. I grundskolan är cirka 6 procent av eleverna mobbade jämfört med 2 procent av gymnasieelever. Dock visas i en annan studie att mobbningen har minskat sedan 1990-talets början (Folkhälsomyndigheten, 2014a).

I Folkhälsomyndighetens rapport (www.folkhalsomyndigheten.se/sok/?q=mobbing) hänvisas även till en internationell studie om skolbarns hälsovanor, som omfattar 11-, 13- och 15-åringar att förekomsten av mobbning är mycket låg jämfört med andra länder. T.ex. förekommer mobbning oftare i Norge, Danmark och Finland än i Sverige (WHO, 2008). I en norsk studie uppger 10 procent av ungdomar 12-15 år gamla att de blivit mobbade, och 5 procent att de själva har mobbat en kamrat (Undheim & Sund, 2010). Mobbning har världen över identifierats som ett allvarligt och komplext problem med både negativa kort- och långtidseffekter på barns psykosociala anpassning (Smith, 1999; Ttofi & Farrington, 2008). Dock har genom forskning i flera länder (Australien, England, Finland, Spanien, Norge) visats att det genom olika åtgärdsprogram går att minska dessa problem (Farrington & Ttofi, 2009; Salmivalli, 2009).

Nätmobbing, dvs. systematiska trakasserier mot en eller flera personer som sker via sociala medier (forum, webbplatser och dylikt på internet), har exploderat de senaste åren och är ett ökande problem som samhället måste hantera (Teasley, 2013). I en studie genomförd i Sverige (Slonje & Smith, 2008) framkom få skillnader mellan pojkar och flickor vad gäller utsatthet för denna typ av mobbning, och vidare att mest negativt var att ha varit utsatt för bild- och videofilm-mobbning. Ungdomar som upplevt nätmobbing, både som offer och förövare, har i högre grad än ungdomar som inte varit utsatta för detta lida av depression, ha sämre självkänsla, ha självmordstankar och ha fler skolproblem än ungdomar som inte varit utsatta för detta (Patchin & Hinduja, 2013; <http://cyberbullying.us>).

Resultat

Att bli mobbad

Ungefär 15 procent av ungdomarna uppgav att de någon eller några gånger under de senaste tolv månaderna hade varit utsatta för mobbning, dvs. varit utsatta för fysiska och psykiska handlingar som uteslutning, ryktesspridning, tillmälen med mera (Brottsförebyggande rådet, 2015), tabell 8.1. Mobbningen hade företrädesvis skett utanför nätet. Att notera var dock att de kvinnliga eleverna (14,2-16,2%) oftare hade varit utsatta för mobbning än de manliga eleverna (8,2-9,9%). När de gäller mobbning på nätet/via mobiltelefon var det ungefär lika vanligt bland de kvinnliga eleverna som bland de manliga att detta förekommit. Mobbningen hade i ungefär lika stor utsträckning handlat om att någon retat/sagt elaka saker, spridit osanna rykten, eller avsiktligt uteslutit/ignorerat vederbörande.

Tabell 8.1 Förekomst av olika typer av mobbning

Har någon eller några någon gång under de senaste 12 månaderna:	Totalt, n=5783 ^{a,b}		
	Nej %	Ja, utanför nätet* %	Ja, på nätet/ mobiltelefon* %
Gjort så att du blivit rädd eller mått dåligt på grund av att någon har retat dig, sagt elaka saker till dig eller sagt att du inte får vara med?	84,7	12,0	4,0
Ljugit eller spridit rykten om dig eller försökt få andra att inte tycka om dig?	83,0	13,3	4,7
Avsiktligt uteslutit dig från sin grupp eller vänner eller helt ignorerat dig?	84,4	12,6	2,6
	Man, n=2600		
Gjort så att du blivit rädd eller mått dåligt på grund av att någon har retat dig, sagt elaka saker till dig eller sagt att du inte får vara med?	86,7	9,1	3,1
Ljugit eller spridit rykten om dig eller försökt få andra att inte tycka om dig?	84,9	9,9	4,4
Avsiktligt uteslutit dig från sin grupp eller vänner eller helt ignorerat dig?	87,5	8,2	2,5
	Kvinna, n=3183		
Gjort så att du blivit rädd eller mått dåligt på grund av att någon har retat dig, sagt elaka saker till dig eller sagt att du inte får vara med?	83,6	14,2	4,6
Ljugit eller spridit rykten om dig eller försökt få andra att inte tycka om dig?	81,6	16,0	4,9
Avsiktligt uteslutit dig från sin grupp eller vänner eller helt ignorerat dig?	82,6	16,2	2,6

^a Båda ja-alternativen möjliga ^b De som svarat pojke-flicka passar ej inte medtagna i tabellen.

I de fall ungdomarna svarat att de varit utsatta för mobbning uppgav 49,5 procent att det var samma person om hade utsatt dem för detta vid upprepade tillfällen, något färre pojkar (43,8%) än flickor (52,7%).

Det ungdomarna under de senast 12 passerade månaderna uppgav att de varit utsatta för var att ha bli blivit slagen, hoppad på eller attackerad av en jämnårig (6,2%) eller av en äldre/vuxen (2,0%). I några fall var det ej specificerat av vem den unge blivit attackerad av. I några fall (4,6%) hade någon avsiktligt skadat ungdomens underliv genom att slå eller sparka, men endast i 2,2 procent var det angivet vem som varit förövaren. På samma sätt förhöll det sig när det gällde att ha blivit tagen i, dragen i håret eller fått göra saker som han/hon inte ville göra; 6,2 procent uppgav att så var fallet, men endast 4,2 procent hade uppgivit vem som var förövaren.

En skillnad kunde noteras mellan könen. Pojkarna hade i 14,8 procent blivit slagna, hoppade på, eller attackerade jämfört med 1,6 procent av flickorna, tabell 8.2. Skillnad förelåg också när det gällde att avsiktligt blivit skadad i underlivet genom slag och sparkar (7,8 % resp. 1,6 %) och blivit jagad, dragen i håret, blivit tagen i eller göra något som vederbörande inte ville göra (7,6 % resp. 4,6 %) även om skillnaden här var något mindre mellan könen.

Tabell 8.2 Förekomst av olika typer av mobbning och mobbare

Har någon eller några någon gång under de senaste 12 månaderna:	Totalt, n=5783			
	Nej %	Ja, jämnårig %	Ja, äldre/vuxen %	Ja, skolpersonal %
Slagit, hoppat på dig eller attackerat dig?	90,7	6,2	2,0	0,1
Försökt att avsiktligt skada ditt underliv genom att slå eller sparka dig där?	95,4	1,9	0,2	0,1
Jagat dig, dragit dig i håret, tagit tag i dig eller fått dig att göra något som du inte vill göra?	93,8	2,8	1,3	0,1
	Man, n=2600			
Slagit, hoppat på dig eller attackerat dig?	85,2	10,1	3,0	0,2
Försökt att avsiktligt skada ditt underliv genom att slå eller sparka dig där?	92,2	3,8	0,4	0,2
Jagat dig, dragit dig i håret, tagit tag i dig eller fått dig att göra något som du inte vill göra?	92,4	2,8	1,1	0,2
	Kvinna, n=3183			
Slagit, hoppat på dig eller attackerat dig?	95,4	2,9	1,1	3,4
Försökt att avsiktligt skada ditt underliv genom att slå eller sparka dig där?	98,4	0,2	0,1	-
Jagat dig, dragit dig i håret, tagit tag i dig eller fått dig att göra något som du inte vill göra?	95,4	2,7	1,4	-
^a Båda ja-alternativen möjliga ^b De som svarat pojke-flicka passar ej inte medtagna i tabellen.				

En jämförelse gjordes mellan dem som blivit mobbade och dem som inte uppgivit att de blivit mobbade. De ungdomar som hade blivit mobbade skattade båda föräldrarna ha mindre omsorg och större kontroll än vad ungdomarna som ej blivit mobbade gjorde ($p=.000$), tabell 8.3.

Tabell 8.3. Erfarenhet av att ha blivit mobbad i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI).

Blivit mobbad	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 448 -509 M	Nej n= 5 130 -5 222 M	p^a	Ja n= 315 -367 M	Nej n= 2 137 -2 215 M	p^a	Ja n= 123 -140 M	Nej n= 2 944 -3024 M	p^a
PBI^b									
Mamma omsorg	27,2	30,2	<.001	27,9	30,0	<.001	25,9	30,3	<.001
Mamma kontroll	14,5	11,5	<.001	14,3	11,9	<.001	15,1	11,2	<.001
Pappa omsorg	25,1	28,0	<.001	26,4	28,3	<.001	22,1	27,9	<.001
Pappa kontroll	12,6	10,5	<.001	12,0	10,3	<.001	13,8	10,7	<.001
^a T-test									
^b PBI: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor									

De som blivit mobbade enligt beskrivning i tabell 8.1, 8.2 eller bådadera skattade en signifikant lägre självkänsla ($p<.001$) och signifikant fler symptom på traumaformuläret TSCC ($p=.000-.001$), tabell 8.4.

Tabell 8.4. Erfarenhet av att ha blivit mobbad i relation självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC).

Blivit mobbad	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 448 -509 M	Nej n= 5 130 - 5 222 M	p^a	Ja n= 315 -367 M	Nej n= 2 137 -2 215 M	p^a	Ja n= 123 -140 M	Nej n= 2 944 - 3024 M	p^a
Rosenberg^b	19,2	21,9	<.001	21,1	23,3	<.001	17,9	20,8	.001
TSCC^b									
Ångest	5,6	4,7	.001	4,2	2,9	<.001	8,1	5,9	<.001
Depression	6,1	5,1	.001	4,7	3,4	<.001	9,0	6,3	<.001
Ilkska	7,3	3,9	<.001	7,1	3,4	<.001	8,1	5,3	<.001
Posttraumatisk stress	8,7	6,1	<.001	7,1	4,6	<.001	11,8	7,1	<.001
Dissociation	7,9	5,9	<.001	5,9	4,8	<.001	7,4	4,7	.001
Sexuella bekymmer	3,7	2,2	<.001	3,8	2,5	<.001	2,9	1,9	<.001
Kritiska items	3,4	1,6	<.001	2,9	1,1	<.001	4,1	2,0	<.001
^a T-test,									
^b Rosenberg och TSCC: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skalor									

Att mobba andra

Ungdomarna uppgav i 7,2 procent att de själva gjort så att någon blivit rädd eller mått dåligt p.g.a. att de själva retat, sagt elaka saker eller uteslutit någon. Detta hade i första hand skett utanför nätet (4,5%), men även på nätet i 1,5 procent av fallen. Även på denna fråga hade i ett fåtal fall svar inte givits på om mobbningen skett på eller utanför nätet, tabell 8.5.

Tabell 8.5. Förekomst av olika typer av att mobba andra

Har du under de senaste 12 månaderna gjort något av följande:	Totalt, n=5783 ^{a,b}		
	Nej %	Ja, utanför nätet* %	Ja, på nätet/ mobiltelefon* %
Gjort så att någon blivit rädd eller mått dåligt på grund av att du retat, sagt elaka saker eller sagt till honom/henne att han/hon inte får vara med?	92,8	4,5	1,5
Ljugit eller spridit rykten om någon eller försökt få andra att inte tycka om honom/henne?	94,6	2,9	0,7
Avsiktligt uteslutit någon från din grupp eller dina vänner eller helt ignorerat honom/henne?	90,2	7,2	1,4
	Man, n=2600		
Gjort så att någon blivit rädd eller mått dåligt på grund av att du retat, sagt elaka saker eller sagt till honom/henne att han/hon inte får vara med?	90,0	5,6	1,9
Ljugit eller spridit rykten om någon eller försökt få andra att inte tycka om honom/henne?	93,2	3,0	0,8
Avsiktligt uteslutit någon från din grupp eller dina vänner eller helt ignorerat honom/henne?	89,1	6,8	1,6
	Kvinna, n=3183		
Gjort så att någon blivit rädd eller mått dåligt på grund av att du retat, sagt elaka saker eller sagt till honom/henne att han/hon inte får vara med?	95,3	3,6	0,9
Ljugit eller spridit rykten om någon eller försökt få andra att inte tycka om honom/henne?	95,9	2,7	0,5
Avsiktligt uteslutit någon från din grupp eller dina vänner eller helt ignorerat honom/henne?	91,4	7,5	1,1
^a Båda ja-alternativen möjliga ^b De som svarat pojke-flicka passar ej inte medtagna i tabellen.			

Fler manliga elever (10,0%) än kvinnliga elever (4,7%) menade att de själva gjort så att någon mått dåligt, retat någon eller sagt elaka saker. De hade även i större utsträckning än flickorna ljugit eller spridit rykten (6,8% resp. 4,1%), liksom avsiktligt uteslutit någon eller ignorerat någon (10,9 resp. 8,6%. Återigen var det vanligare utanför nätet än på nätet.

Ungdomarna själva uppgav i 6,6 procent av fallen att de hade slagit, hoppat på eller attackerat någon annan, fler pojkar (10,0%) än flickor (3,7%) vidhöll detta. Oftast hade de utsatt en jämnårig (4,5%), och vanligare var det att det var pojkar som hade gjorde detta (4,5%) än

flickor (1,1%). Ovanligt bland såväl pojkar som flickor var de givit sig på en äldre vuxen (0,1-1,2) eller skolpersonal (0,1%).

Tabell 8.6. Förekomst av att mobba andra och typ av offer

Har du under de senaste 12 månaderna gjort något av följande:	Totalt, n=5783			
	Nej %	Ja, jämnårig %	Ja, äldre/vuxen %	Ja, skolpersonal %
Slagit, hoppat på någon eller attackerat någon?	93,4	4,5	0,9	-
Försökt att avsiktligt skada någons underliv genom att slå eller sparka honom/henne där?	96,8	1,1	0,2	0,1
Jagat någon, dragit någon i håret, tagit tag i någon eller fått någon att göra något som han/hon inte vill göra?	96,9	0,9	0,2	0,1
	Man, n=2600			
Slagit, hoppat på någon eller attackerat någon?	90,0	6,8	1,2	0,1
Försökt att avsiktligt skada någons underliv genom att slå eller sparka honom/henne där?	94,8	1,8	0,2	0,1
Jagat någon, dragit någon i håret, tagit tag i någon eller fått någon att göra något som han/hon inte vill göra?	95,2	1,3	0,4	0,1
	Kvinna, n=3183			
Slagit, hoppat på dig eller attackerat någon?	96,3	2,5	0,6	-
Försökt att avsiktligt skada någons underliv genom att slå eller sparka honom/henne där?	98,4	0,4	0,1	-
Jagat någon, dragit någon i håret, tagit tag i någon eller fått någon att göra något som han/hon inte vill göra?	98,4	0,6	0,1	0,1
^a Båda ja-alternativen möjliga ^b De som svarat pojke-flicka passar ej inte medtagna i tabellen.				

Avsiktligt försökt att skada någons underliv genom att slå eller sparka uppgavs av 3,2 procent ha gjort. Även här var det oftare pojkar (5,2%) än flickor (1,6%) som utsatt en jämnårig (1,8% resp.0,4%) eller äldre vuxen (0,2 resp.0,1%).

I 3,1 procent av fallen hade ungdomarna jagat någon, dragit någon i håret, tagit tag i någon eller fått någon att göra något som han/hon inte ville. Återigen var det vanligare att pojkar utsatt någon jämnårig (1,3%) eller äldre vuxen för detta (0,4%) än att flickor hade gjort det (0,6% resp. 0,1%). Att ha givit sig på skolpersonal på det här sättet hade förekommit undantagsvis (0,1%).

Mobbning och hälsa

De som uppgav att de själva hade mobbat skattade att såväl deras mödrar som fäder visat mindre omsorg och högre kontroll under uppväxten än de som inte hade mobbat (p=.000), tabell 8.7.

Tabell 8.7. Erfarenhet av att ha blivit mobbad i relation till upplevelse av föräldrarna under uppväxten (PBI).

Blivit mobbad	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 306 -376 M	Nej n= 5270 -5432 M	p^a	Ja n= 197 -251 M	Nej n= 2270 -2334 M	p^a	Ja n= 99 -115 M	Nej n= 2966 -3047 M	p^a
PBI^b									
Mamma omsorg	27,9	30,1	<.001	28,1	30,0	<.001	27,4	30,2	<.001
Mamma kontroll	14,1	11,6	<.001	14,1	12,0	<.001	14,3	11,3	<.001
Pappa omsorg	25,5	28,0	<.001	26,2	28,2	<.001	24,7	27,8	<.001
Pappa kontroll	12,3	10,6	<.001	12,1	10,4	.001	12,7	10,8	.008
^a T-test									
^b PBI: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skolor									

De som mobbat skattade fler symptom på trauma jämfört med de som inte mobbar ($p=.000-.001$), tabell 8.8. Även här avvek utfallet på Rosenbergs formulär för skattning av självkänsla på så sätt att de som mobbat inte skattade en sämre självkänsla, varken totalt ($p=.989$) eller för respektive kön ($p=.277$ för pojkar, $p=.101$ för flickor).

Tabell 8.8. Erfarenhet av att ha blivit mobbad i relation självkänsla (Rosenberg) och traumasymptom (TSCC).

Mobbat	Totalt			Man			Kvinna		
	Ja n= 306 -376 M	Nej n= 5270 -5432 M	p^a	Ja n= 197 -251 M	Nej n= 2270 -2334 M	p^a	Ja n= 99 -115 M	Nej n= 2966 -3047 M	p^a
Rosenberg^b	21,0	21,0	.989	22,2	22,7	.277	18,9	19,8	.101
TSCC^b									
Ängest	5,8	4,7	.001	4,4	3,0	<.001	7,7	5,9	.001
Depression	6,2	5,1	.001	5,1	3,4	<.001	6,4	5,7	.012
Ilkska	8,7	3,9	<.001	8,5	3,5	<.001	8,2	4,2	<.001
Posttraumatisk stress	8,9	6,1	<.001	5,6	4,7	<.001	10,6	7,2	<.001
Dissociation	8,4	5,9	<.001	7,6	4,9	<.001	9,2	6,7	<.001
Sexuella bekymmer	3,9	2,2	<.001	4,1	2,5	<.001	3,0	1,9	.001
Kritiska items	3,6	1,7	<.001	3,2	1,2	<.001	3,6	2,0	<.001
^a T-test,									
^b Rosenberg och TSCC: antalet svarande varierar beroende på olika stort bortfall inom olika skolor									

Diskussion

Att mobbning leder till ökad psykisk ohälsa är ett väl dokumenterat faktum (Statens folkhälsoinstitut, 2011a), och är något som alltjämt och ständigt bör uppmärksammas av föräldrar och i skolvärlden.

Vad den aktuella studien visade var att mobbning företrädesvis sker utanför nätet snarare än på nätet både när det gäller mobbning av pojkar som av flickor. Detta är i linje med vad som framkommit även i en annan studie (Beckman, 2013). Flickor var mer utsatta än pojkar och företrädesvis handlar den mobbning de är utsatta för om verbal mobbning, ryktesspridning eller utfrysning. När det gällde pojkar tog sig mobbningen mer fysiska uttryck; blivit slagen, påhoppad, sparkad. Även detta utfall är i linje med tidigare undersökningar som visat på att mobbning av flickor oftare är en social mobbning (Frånberg, 2013) medan pojkar i större utsträckning än flickor är utsatta för fysisk mobbning (Skolverket, 2011).

Ett likartat utfall i den här studien och i Beckmans studie (2013) var att när det gäller nätmobbning är det lika vanligt förekommande bland flickor som bland pojkar. Detta skulle kunna förklaras av att i vardagliga situationer (utanför nätet) är flickor mer sårbara än pojkar, men på nätet är pojkar och flickor mer utsatta på lika villkor eftersom det enbart rör sig om verbal mobbning. Detta kan även vara en förklaring till att flickor oftare än pojkar blir nätmobbare (Beckman, 2013).

När det gällde att själv ha utsatt någon för mobbning i form av att skrämma, sprida rykten, utesluta någon ur gruppen var det något vanligare att pojkar än flickor ex. skrämt någon sagt elaka saker medan det var något vanligare att flickor mer än pojkar ex. avsiktligt uteslutit någon ur gruppen. En tydligare skillnad framkom dock mellan könen vad gällde att själv fysiskt ha attackerat någon. Här var det vanligare att pojkarna uppgav att de utsatt någon för fysiskt våld. Generellt sett undviker flickor i högre grad utåtriktade uttrycksformer som öppen aggressivitet (Frånberg, 2013). Dock kan en normförskjutning konstateras. I en norsk studie (Undheim & Sund, 2010) befanns att även om mer vanligt förekommande bland pojkar så förekom elakheter, attacker på andra, retsamheter och hot av andra bland flickor.

Av intresse att notera var att ungdomar som blivit mobbade och själva mobbat hade ett signifikant mer negativt utfall på såväl Parental Bonding Instrument (PBI), Rosenbergs självskattningsformulär som på Trauma Symptom Checklist (TSCC). Detta resultat indikerar att oavsett om du själv utsätts eller utsätter andra så finns det en gemensam problematik där effekterna i utfall blir likartade. Det är därför av vikt att arbeta med preventivt arbete i och utanför skolan (Stadler, Feifel, Rohrman, Vermeiren, & Poustka, 2010; Undheim & Sund, 2010).

Avslutande diskussion (Carl Göran Svedin)

Detta är den tredje epidemiologiska undersökningen om ungdomars sexuella beteende och erfarenheter. Att kunna jämföra olika undersökningar med varandra och över tid är tämligen unikt samtidigt som det rekommenderas från många håll. Centrala frågeområden som t.ex. sexuella övergrepp och sexuell exploatering har i stort sett behållits i alla tre studierna. Andra områden har byttes ut för att nya områden aktualiserats i en föränderlig värld. I denna rapport är områden som självska debeteende, sex som självskadebeteende, människohandel för sexuella syften samt mobbing nya.

Den samlade bilden där identiska frågor använts och kunnat jämföras, är att många av resultaten visar sig vara relativt stabila över tid som t.ex. förekomsten av penetrerande övergrepp och sexuell exploatering i form av att sälja sex.

Oavsett vilken av de särskilt studerade grupperna i undersökningen; sexuella övergrepp 20,9 procent (29,3% kvinnor/9,6% män), sexuell exploatering – sålt sex 0,9 procent (0,6% kvinnor/1,2% män), sexting 25,4 procent, självskada genom sex 2,2 procent (3,3% kvinnor/0,8% män), varit med om människohandel 1,1 procent (0,8% kvinnor/1,3% män) samt mobbing 15,2-18,0 procent (14,2-16,2 kvinnor/8,2-9,9% män) så uppvisar ungdomar med erfarenheter av sexuella övergrepp, sälja sex, skada genom sex och mobbing en lägre självkänsla och alla en signifikant ökad psykosocial ohälsa, tabell D. Detta bör föranleda större uppmärksamhet och att utsatta barn och ungdomar erbjuds professionellt stöd och hjälp och för en del högspecialiserad vård.

Tabell D. Olika former av utsatthet, självkänsla och hälsa.

Erfarenheter	Rosenberg	TSCC (medelvärden)						
		Ångest	Depr	Ilska	PTS	Dissoc	Sex b	Krit Items
Alla elever#	21,1	4,7	5,2	4,2	6,2	6,0	2,3	1,7
Självskada genom sex	14,0***	9,6***	12,8***	9,0***	14,0***	12,9***	4,8***	5,8***
Sälja sex	18,4***	7,7**	8,7**	6,8***	10,7***	10,0***	4,7***	5,3***
Sexuella övergrepp	18,6***	6,9***	7,7***	5,8***	9,3***	8,4***	3,1***	3,2***
Mobbing	21,0	5,8***	6,2***	8,7***	8,9***	8,4***	3,9***	3,6***
Trafficking	21,3	6,2	5,9	6,0*	8,4*	7,7	4,2***	3,3*
Sexting	20,2***	5,5***	6,2***	5,3***	7,5***	6,9***	3,1***	2,3***

Skillnad beräknad erfarenhet el ej. * p<.05, ** p<.01, *** p<.001

Av tabell D framgår också (rangordnad efter posttraumatisk stress) att framför allt ungdomar med erfarenheter av att självskada sig genom sex och de som sålt sex uppvisar den absolut sämsta hälsan. Vi har i denna rapport inte redovisat på vilket sätt utsatthet för flera av dessa olika former påverkar hälsan men vi vet från en rad internationella och nationella studier att det oftast finns ett linjärt samband mellan det man kallar polytraumatisering och försämrad hälsa. Då sexuella övergrepp är mer eller mindre starkt associerat till de andra formerna är det rimligt att tänka att tidig upptäckt och intervention vid sexuella övergrepp kan ha en avgörande betydelse.

Det är bekymmersamt att mindre än 10 procent (2014 4-9%; 2004 6,8; 2009 9%) av alla övergrepp fortfarande blir rapporterade till socialtjänsten och/eller polisen efter många års massmedial uppmärksamhet på området. Än färre då det gäller sexuell exploatering i form av att sälja sex. Konsekvensen av detta måste vara att på olika sätt (t.ex. www.dagsattprataom.se) i samhället underlätta för barn och ungdomar att berätta men inte minst att kunskapen om hur man frågar och pratar med barn om utsatthet måste bli bättre.

Vi ser en ökad användning av Internet bland unga kvinnor. En jämförelse mellan studierna 2009 och 2014 visar på ett ökat säkerhetstänkande i att inte lämna ut personlig information medan vi ser en ökning att skicka och lägga ut avklädda bilder inte minst efter en förfrågan. Kanske uppfattas avklädda bilder som mindre privata då kanske inte upplevs så identifierbara som personinformation. Fortsatta studier om barn och ungas värdering av risk, vem man kan lita på Internet, behövs. Kunskapen om Internets positiva sidor behöver kompletteras med de risker som också finns vid Internetanvändningen.

Den aktuella studien är veterligen den första epidemiologiska studien om unga människor som skadar sig genom sex. Gruppen visar sig vara en påtagligt belastad grupp där 69-75 procent har erfarenheter av fysisk misshandel och sexuella övergrepp. Detta behöver uppmärksammas inte minst inom hälso- och sjukvården.

Referenser

- Abela, A., Büttner, O., Jönsson, I., Karelson, K., Kutsar, D., Longo, V., et al. (2003). *Changing family structure in Europe: new challenges for public policy* (No. 5). Leicestershire: European Research Centre.
- Abelsson, J., & Hulusjö, A. (2008). *I sexualitetens gränstrakter- en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster*. Göteborg: Göteborgs Stad, Social resursförvaltning.
- Aho, N., Gren-Landell, M., Svedin, C.G. The prevalence of potentially victimising events, poly-victimisation, and its association to socio-demographic factors: a Swedish youth survey. *Journal of Interpersonal Violence*. Accepted 2014-08-15. [J Interpers Violence](#). 2014 Nov 11. pii: 0886260514556105. [Epub ahead of print]
- Alaggia, R. (2010). An ecological analysis of child sexual abuse disclosure: considerations for child and adolescent mental health. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 19(1), 32-39.
- American Psychiatric Association. DSM_5 Task Force. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM-5*. (5. uppl). Arlington, VA, USA: American Psychiatric Association.
- Bagley, C., Young, L. (1987). Juvenile prostitution and child sexual abuse: A controlled study. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 6(1), 5-26.
- Beckman, L. (2013). Traditional bullying and cyberbullying among Swedish adolescents. Gender differences and associations with mental health (Doktorsavhandling). Karlstads universitet, Institutionen för hälsovetenskaper, Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa. Hämtad den 30 juni 2015 från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:639930/FULLTEXT01.pdf>
- Briere, J. (1996). *Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC): Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Brottsförebyggande rådet. (2007). *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*, rapport 2007:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Hämtad den 30 juni 2015 från Brottsförebyggande rådet: <https://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2007-04-20-vuxnas-sexuella-kontakter-med-barn-via-internet.html>
- Brottsförebyggande rådet (2015), Brott och statistik. Hämtad 8 november 2015 från <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik.html>
- Chartier, M.J., Walker, J.R., & Naimark, B. (2010). Separate and cumulative effects of adverse childhood experiences in predicting adult health and health care utilization. *Child Abuse & Neglect* 34, 454-464.

- Chen, L.P., Murad, M.H., Paras, M.L., Colbenson, K.M., Sattler, A.L., Goranson, E.N., Elamin, M.B., Seime, R.J., Shinozaki, G., Prokop, L.J., & Zibakzadeh, A. (2010). Sexual Abuse and Lifetime Diagnosis of Psychiatric Disorders: Systemic Review and Meta-analysis. *Mayo Clin Proc.* 85(7), 618-629.
- Cole, J., & Sprang, G. (2015). Sex trafficking of minors in metropolitan, micropolitan, and rural communities. *Child Abuse & Neglect*, 40, 113-123.
- Craig, W.M. (1998). The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety, and aggression in elementary school children. *Personality and Individual Differences*, 24(1), 123-130.
- Dong, M., Anda, R.F., Dube, S.R., Giles, W.H., & Filetti, V.J. (2003). The relationship of exposure to childhood sexual abuse to other forms of abuse, neglect, and household dysfunction during childhood. *Child Abuse & Neglect*, 27, 625-639.
- Dunlap, E., Golub, A., Johnson B.D. (2003). Girls' sexual development in the inner city: From compelled childhood sexual contact to sex-for-things exchanges. *Journal of Child Sexual Abuse*, 12(2), 73-96.
- Dunne, M. P., Purdie, D. M., Cook, M. D., Boyle, F. M., & Najman, J. M. (2003). Is child sexual abuse declining? Evidence from a population-based survey of men and women in Australia. *Child Abuse & Neglect*, 27(2), 141-152. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00539-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00539-2)
- Edgardh, K., Ormstad, K. (2000). Prevalence and characteristics of sexual abuse in a national sample of Swedish seventeen-years-old boys and girls. *Acta Paediatrica*, 88, 310-319.
- Engvall, C. (2008). *14 år till salu. En skakande svensk historia*. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.
- Engvall, C. (2011). *Skamfläck*. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.
- Engvall, C. (2013). *Skuggbarn*. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.
- Eurostat (2014 - 2015 edition). *Trafficking in human beings*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. Hämtad den 30 juni 2015 från: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/trafficking-human-beings-eurostat-2015-edition_en
- Euser, E.M., Van Ijzendoorn, M.H., Prinzie, P., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2010). Prevalence of child maltreatment in the Netherlands. *Child Maltreatment*, 15, 5-17.
- Farrington, D.P & Ttofi, M.M. (2009). School-based programs to reduce bullying and victimization. *Campbell Systematic Reviews*, 6. doi:10.4073/csr.2009.6
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J., & Lynskey, M. T. (1996). Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood: II. Psychiatric outcomes of childhood sexual abuse. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 35(10), 1365-1374.

- Fergusson, D.M., Horwood L.J., Lynskey, M.T. (1997). Childhood sexual abuse, adolescent sexual behaviors and sexual revictimization. *Child Abuse & Neglect*, 21(8), 789-803.
- Fergusson, D.M., & Mullen, P.E. (1999). *Childhood sexual abuse. An evidence based perspective*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H.A., & Hamby, S. (2005). Measuring poly-victimization using the juvenile Victimization Questionnaire. *Child Abuse & Neglect*, 29(11), 1297-1312.
- Finkelhor, D., Ormrod, R., & Turner, H.A. (2009). Lifetime assessment of polyvictimization in a national sample of children and youth. *Child Abuse and Neglect*, 13, 403-411.
- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H. A., & Hamby, S. L. (2014b). Trends in children's exposure to violence, 2003 to 2011. *JAMA Pediatrics*. doi: 10.1001/jamapediatrics.2013.5296
- Folkhälsomyndigheten (2015). *Klamydiainfektion*. Hämtad den 30 juni 2015 från Folkhälsomyndigheten: www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/statistik-och-undersokningar/sjukdomsstatistik/klamydiainfektion/?t=com
- Folkhälsomyndigheten (2014a). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14. Grundrapport*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten. Hämtad den 30 juni 2015 från Folkhälsomyndigheten: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/18915/skolbarns-halsovanor-sverige-2013-14.pdf>
- Folkhälsomyndigheten (2014b). *Ungdomsbarometern - Ungdomar och sexualitet 2013/14*. Specialanalys för Folkhälsomyndigheten. Hämtad den 30 juni 2015 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/15011/ungdomsbarometern-140221-final.pdf>
- Fontes, L. A., & Plummer, C. (2010). Cultural issues in disclosures of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5), 491-518.
- Forsberg, M. (2006). *Ungdomar och sexualitet. En forskningsöversikt år 2005 (R 2006:18)*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Fredlund C, Svensson F, Svedin CG, Priebe G, Wadsby M. (2013). Adolescents' lifetime experience of selling sex: Development over five years. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22, 312–325.
- Frånberg, G-M. (2013). Flickor, pojkar och kränkningar. I: Skolverket (Red.). *Kränkningar i skolan – analyser av problem och lösningar* (pp. 51-66). Stockholm: Skolverket.
- Frugård Strøm, I., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., & Dyb, G. (2013). Violence, bullying and academic achievement: A study of 15-year-old adolescents and their school environment. *Child Abuse & Neglect*, 37(4), 243-251.

- Greenbaum, V.J. (2014). Commercial sexual exploitation and sex trafficking of children in the United States. *Current Problems in Pediatrics and Adolescent Health Care*, 44, 245-269.
- Helweg-Larsen, K. (2003). *Undersøgelsen: "Hvad vi ikke ved om børn og unge"*. Paper presented at the Nordic Conference on Prostitution by Pro Centret, Copenhagen, Denmark.
- Herlitz, C. (2013). *Hiv i Sverige. Kunskaper, attityder och beteenden hos allmänheten 1987-2011*. Stockholm: Smittskyddsinstitutet.
- Jenstav, M. & Wahlstrand, T. (2015). *Stopp. Se mig, hör mig, tro mig!* Stockholm: Stockholms Tjejjour.
- Jimenez, M., Jackson, A.M., & Deye, K. (2015). Aspects of abuse: Commercial sexual exploitation of children. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 45, 80-85.
- Jonsson, L.S. (2015). *Online sexual behaviours among Swedish youth. Characteristics, associations and consequences* (Doktorsavhandling). Linköpings Universitet, Institutionen för klinisk och experimentell medicin. Hämtad den 30 juni 2015 från: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A790967&dswid=9714>
- Jonsson, L. S., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C. G. (publ online 15 januari 2015). Online sexual behaviours among Swedish youth: Associations to background factors, behaviours and abuse. *European Child & Adolescent Psychiatry*. doi:10.1007/s00787-015-0673-9
- Jonsson, L., Cooper, K., Quayle, E., Svedin, C.G., & Hervy, K. (2015). Young people who produce and send nude images: Context, Motivation and Consequences. www.spirto.health.ed.ac.uk.
- Jonsson, L.S., Engvall, C., (2014). *Unga som har sex mot ersättning: En kunskapsöversikt till stöd och hjälp*. Stockholm; Stockholm Stad.
- Jonsson, L.S., & Lundström - Mattsson, Å. (2012). *Unga som skadar sig genom sex*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset. http://www.allmannabarnhuset.se/data/files//B_cker_PDF/Webb_-_Omslag_och_inlaga_-_Unga_som_skadar_sig.pdf
- Jonsson, L.S., Priebe, G., Bladh, M., & Svedin, C.G. (2014). Voluntary sexual exposure online among Swedish youth - social background, Internet behavior and psychosocial health. *Computers in Human Behavior*, 30, 181-189.
- Jonsson, L.S., Svedin, C.G., & Hydén, M. (2014). "Without the Internet, I never would have sold sex": Young women selling sex online. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(1) article 4.
- Jonsson, L.S., Svedin, C.G., & Hydén, M. (2015). Young women selling sex online – narratives on regulating feelings. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 6, 17-27.

- Jonsson, L.S., Svedin, C.G. (2012). "Online är jag någon annan...." Unga kvinnor med erfarenhet av att sälja sexuella tjänster online. Delrapport 8 ur Prostitution i Sverige – Kartläggning och utvärdering av prostitutionsgruppernas insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen. Linköping: Linköping University Electronic Press. Hämtad den 30 juni från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:506362/FULLTEXT01.pdf>
- Kumpulainen, K. (2008). Psychiatric conditions associated with bullying. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 20(2), 121-132.
- Kastbom, Å., Sydsjö, G., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C.G. (2015). Sexual debut before the age of 14 leads to poorer psychosocial health and risky behaviour in later life. *Acta Paediatrica*, 104, 91-100.
- Kaestle, C.E. (2012). Selling and buying sex: A longitudinal study of risk and protective factors in adolescence. *Prevention Science*, 13(3), 314-322.
- Kendall-Tackett, K.A., Williams, L.M., & Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113, 164-180.
- Klettke, B., Hallford, D.J., & Mellor, D.J. (2014). Sexting prevalence and correlates: A systematic literature review. *Clinical Psychology Review*, 34(1), 44-53.
- Kloppen, K., Mæhle, M., Kvello, Q., Haugland, S., & Breivik, K. (2015). Prevalence of Intrafamilial Child Maltreatment in the Nordic countries: A review. *Child Abuse Review*, 24, 51-66.
- Kloppen, K., Haugland, S., Svedin, C. G., Mæhle, M., & Breivik, K. (2015). Prevalence of child sexual abuse in the Nordic countries: a literature review. *Journal of Child Sexual Abuse* (in press)
- Lalor, K., & McElvaney, R. (2010). Child sexual abuse, link to later sexual exploitation/high-risk sexual behavior and prevention/treatment programs. *Trauma, Violence and Abuse*, 11(4), 159-177.
- Landberg, Å., Jonsson, L., & Svedin, C.G. (2015). Den långa resan – Möten med barn som misstänks vara utsatta för människohandel och sexuell exploatering. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län. Hämtad den 17 juni 2015 från <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/den-langa-resan.pdf>
- Lavoie, F., Thibodeau, C., Gagné, M.-H., & Hébert, M. (2010). Buying and selling sex in Québec adolescents: A study of risk and protective factors. *Archives of Sexual Behavior*, 39(5), 1147-1160.
- Lenhart, A. (2012). *Teens & Online video. Shooting, sharing, streaming and chatting – social media using teens are the most enthusiastic users of many online video capabilities.* Pew Internet & American Life Project. Pew Research Center. Hämtad den 30 juni 2015 från http://www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Reports/2012/PIP_Teens_and_online_video.pdf
- Lewin, B. (2008). Promoting changes in existing social attitudes to women and sexuality. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 45(6), 748-753.

- Lindroth, M. (2013). *Utsatthet och sexuell hälsa. En studie om unga på statliga ungdomshem* (Doktorsavhandling). Malmö Högskola, Fakulteten för Hälsa och Samhälle.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children: Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. London, UK: EU Kids Online Network. Hämtad den 30 juni 2015 från: <http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet%28Isero%29.pdf>
- Livingstone, S., & Smith, P. (2014). Annual Research Review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: the nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55, 635-654.
- Lloyd, E.E., Kelley, M.L., & Hope, T. (1997). *Self-mutilation in a community sample of adolescents: Descriptive characteristics and provisional rates*. Poster session presented at the annual meeting of the Society of Behavioral Medicine, New Orleans, L.A.
- Länsstyrelsen i Stockholms län och UNICEF Sverige (2015). Kan det vara människohandel? Kortfattad information för myndigheter med flera som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel (ny upplaga). Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län. Hämtad den 17 juni 2015 från <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/kan-det-vara-manniskohandel-2015.pdf>
- Maniglio, R. (2009). The impact of child sexual abuse on health: a systematic review of reviews. *Clin Psychol Rev*, 29(7), 647-657. doi: 10.1016/j.cpr.2009.08.003
- McElvaney, R., Greene, S., & Hogan, D. (2014). To tell or not to tell? Factors influencing young people's informal disclosures of child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(5), 928-947.
- McGee, H., Garavan, R., Byrne, J., O'Higgins, M., & Conroy, R. M. (2011). Secular trends in child and adult sexual violence - one decreasing and the other increasing: a population survey in Ireland. *European Journal of Public Health*, 21(1), 98-103. doi: 10.1093/eurpub/ckp203
- Mitchell, K.J., Finkelhor, D., Jones, L.M., & Wolak, J. (2012). Prevalence and characteristics of youth sexting: A national study. *Pediatrics*, 129(1), 13-20.
- Muehlenkamp, J.J. (2005). *Self-injurious behavior as a separate clinical syndrome*. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(2), 324-333.
- Birkeland Nielsen, M., Tangen, T., Idsoe, T., Berge Matthiesen, S., & Magerøy, N. (2015). Post-traumatic stress disorder as a consequence of bullying at work and at school. A literature review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 21, 17-24.

- Nilsson, D., Gustafsson P.E., & Svedin, C.G. (2012). Polytraumatization and Trauma Symptoms in Adolescent Boys and Girls: Interpersonal and Non-interpersonal Events and Moderating Effects of Adverse Family Circumstances. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(13):2645 - 2664.
- Nilsson, D., Wadsby, M., & Svedin, C.G. (2008). The psychometric properties of the Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC) in a sampel of Swedish children. *Child Abuse & Neglect*, 32(6), 627-636.
- Nock, M.K. (2010). Self-injury. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 339-363
- Nock, M.K., & Prinstein, M.J. (2004). A functional approach to the assessment of self-mutilative behavior. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75 (5), 885-890.
- Olsson, N. (2010). *Handlar det om val? Sexhandeln via community, chatt och portal. En rapport kring försäljningen och köp av sexuella tjänster via Internets olika kontaktformer samt ungas användning av webcam i sexuella sammanhang*. Malmö: Malmö Stad Sociala Resursförvaltning.
- Orcutt, H.K., Cooper, M.L., & Garcia, M. (2005). Use of sexual intercourse to reduce negative affect as a prospective mediator of sexual revictimization. *Journal of Traumatic Stress*, 18(6), 729-739.
- Parker, G. (1990). The Parental Bonding Instrument. A decade of research. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 25(6), 281-282.
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L.B. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52(1), 1-10.
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2013). Cyberbullying among adoelscents: Implications for empirical research. *Journal of Adolescent Health*, 53, 431-432.
- Pedersen, W., & Hegna, K. (2003). Children and adolescents who sell sex: A community study. *Social Science & Medicine*, 56(1), 135-147.
- Priebe, G., & Svedin, C.G. (2008). Child sexual abuse is largely hidden from the adult society. An epidemiological study of adolescents' disclosures. *Child Abuse & Neglect*, 32(12), 1095-1108.
- Priebe, G., & Svedin, C.G. Prevalence, Characteristics, and Associations of Sexual Abuse with Sociodemographics and Consensual sex in a Population-Based Sample of Swedish Adolescents. *Journal of Child Sexual Abuse*, 2009;18(1),19-39
- Radford, L., Corral, S., Bradley, C., Fisher, H., Bassett, C., Howat, N., et al. (2011). *Child abuse and neglect in the UK today*. London: NSPCC.
- Rikspolisstyrelsen. (2014). *Människohandel för sexuella och andra ändamål. Lägesrapport 14* (RPS Rapport 2014). Hämtad den 30 juni 2015 från: https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/M%C3%A4nniskohandel/Lagesrapport_14_Manniskohandel.pdf

- Roe-Sepowitz, D.E. (2012). Juvenile entry into prostitution: The role of emotional abuse. *Violence Against Women, 18*(5), 562-579.
- Rosenberg, M. (1989). *Society and the adolescent self-image*. Rev. edition. Middletown, CT: Westleyan University Press.
- Salmivalli, C. (2009). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior, 15*, 112-120.
- Sethi, D., Bellis, M., Hughes, K., Gilbert, R., Mitis, F., & Galea, G. (2013). *European report on preventing child maltreatment*. Copenhagen: World Health Organization, Regional Office for Europe.
- Silbert, M.H., & Pines, A.M. (1981). Sexual child abuse as an antecedent to prostitution. *Child Abuse & Neglect, 5*(4), 407-411.
- Skolverket. (2010). *Attityder till skolan 2009. Elevernas och lärarnas attityder till skolan* (Rapport 344). Stockholm: Skolverket. Hämtad den 30 juni 2015 från: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2385.pdf%3Fk%3D2385
- Skolverket. (2011). *Utvärdering av metoder mot mobbning* (Rapport 353). Stockholm: Skolverket. Hämtad den 30 juni 2015 från: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2498.pdf%3Fk%3D2498
- Slonje, R. & Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology, 49*, 147-154.
- Smith, P. (1999). Comparison of bullying definitions within and across cultures. In: S. Sharp (Ed.), *Bullying behavior in schools* (pp. 37-38). London: NFER-Nelson.
- Socialstyrelsen. (2011). *Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga*. Västerås: Socialstyrelsen. Hämtad den 30 juni från: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19808/2015-5-2.pdf>
- Social Watch. (2013). The 2012 Gender Equity Index. Retrieved March 12, 2013, from <http://www.socialwatch.org/node/14367>
- SOU 2004:71. Sexuell exploatering av barn i Sverige. Stockholm: Socialdepartementet.
- Stadler, C., Feifel, J., Rohrmann, S., Vermeiren, R. & Poutska, F. (2010). Peer-victimization and mental health problems in adolescents: Are parental and school support protective? *Child Psychiatry & Human Development, 41*(4), 371-386.
- Statens folkhälsoinstitut. (2011a). *Kartläggning av psykisk hälsa bland barn och unga – Resultat från den nationella totalundersökningen i årskurs 6 och 9 hösten 2009*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut. Hämtad den 30 juni 2015 från: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12645/R2011-9-Kartlaggning-av-psykisk-halsa-bland-barn-och-unga-2.pdf>

- Statens folkhälsoinstitut. (2011b). *Svenska skolbarns hälsovanor 2009/10 – Grundrapport*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut. Hämtad den 30 juni 2015 från: <http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12696/R2011-27-Svenska-skolbarns-halsovanor-2009-2010-grundrapport.pdf>
- Statens medieråd. (2013). *Ungar & Medier 2012/2013. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Statens medieråd. Hämtad den 30 juni 2015 från http://www.statensmedierad.se/upload/pdf/Ungar_och_medier_2013_fullfarg.pdf
- Statens medieråd. (2015). *Ungar & Medier 2015. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Statens medieråd. Hämtad den 30 juni 2015 från http://www.statensmedierad.se/upload/pdf/Ungarochmedier2015_ver1.pdf
- Statistiska Centralbyrån (2014). <http://www.statistikdatabasen.scb.se> sökning gjord 26 nov 2014.
- Steel, J.L., & Herlitz, C.A. (2005). The association between childhood and adolescent sexual abuse and proxies for sexual risk behavior: A random sample of the general population of Sweden. *Child Abuse & Neglect*, 29(10), 1141-1153.
- Stoltenborgh, M., van IJzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment*, 16(2), 79-101. doi: 10.1177/1077559511403920
- Stransky, M., & Finkelhor, D. (2008 – revised 2012). *Sex trafficking of minors: How many juveniles are being prostituted in the US?* Durham, NH: Crimes against Children Research Center.
- Svea Hovrätt (2015). Dom 2015-05-19, B 2517.
- Svedin, C.G., & Priebe, G. (2004). *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter*. Avsnitt: sexuell exploatering. Att sälja sex mot ersättning/pengar. SOU 2004:71, bilaga 3.
- Svedin, C.G., & Priebe, G. (2007). Selling sex in a population-based study of high school seniors in Sweden: Demographic and psychosocial correlates. *Archives of Sexual Behavior*, 36(1), 21-32.
- Svedin, C.G., & Priebe, G. (2009). Unga, sex och Internet. I Ungdomsstyrelsen, *Se mig – unga om sex och Internet* (pp.33-148). Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Hämtad den 30 juni 2015 från: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/se-mig-unga-om-sex-och-internet.pdf
- Svensson, F., Fredlund, C., Svedin, C.G., Priebe, G., & Wadsby, M. (2013). Adolescents selling sex: Exposure to abuse, mental health, self-harm behaviour and the need of help and support – a study of a Swedish national sample. *Nordic Journal of Psychiatry* 67(2), 81-88.

- Teasley, M. Cyberbullying, youth behavior and society. *Journal of Child and Adolescent Behaviour*, 2, 120. doi:10.4172/jcalb.1000119.
- Tikkanen, R.H., Abellsson, J., & Forsberg, M. (2011). *Ung KAB09 – Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga* (Skriftserien 2011:1). Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Ttofi, M.M., Farrington, D.P., Lösel, F., & Loeber, R. (2011). Do the victims of school bullies tend to become depressed later in life? A systematic review and metaanalysis of longitudinal studies. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 3, 63-73.
- Undheim, A.M., & Sund, A.M. (2010). Prevalence of bullying and aggressive behavior and their relationship to mental health problems among 12-to 15-year-old Norwegian adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 19(10), 803-811.
- Ungdomsstyrelsen (2009). Erfarenheter av sexuell exponering och sex mot ersättning. I Ungdomsstyrelsen, *Se mig – unga om sex och Internet* (pp.148-181). Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Hämtad den 30 juni 2015 från: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/se-mig-unga-om-sex-och-internet.pdf
- UNICEF (2011). *Child Trafficking in the Nordic Countries. Rethinking strategies and national responses*. Florens, Italien: UNICEF Innocenti Research Centre. Hämtad den 30 juni 2015 från http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/nordic_countries.pdf
- UNICEF Sverige (2014). *Fakta om sexuell exploatering av barn*. Hämtad den 30 juni 2015. <https://unicef.se/fakta/sexuell-exploatering-av-barn>
- Van Bruggen, L.K., Runtz, M.G., & Kadlec, H. (2006). Sexual Revictimization: The role of sexual self-esteem and dysfunctional sexual behaviors. *Child Maltreatment*, 11(2), 131-145.
- Van de Walle, R. Picavet, C., van Berlo, W., & Verhoeff, A. (2012). Young Dutch People's Experiences of Trading Sex: A Qualitative Study. *The Journal of Sex Research*, 49(6), 547- 557.
- Vogel, J. (1998, March 1998). Three types of European society. Retrieved March 13, 2013, from <http://www.nnn.se/n-model/europe3/europe3.htm#Figure 1>.
- von Hofer, H. (2003). Notes on crime and punishment in Sweden and Scandinavia. Report 2003:3. In S. Falck, H. von Hofer & A. Storgaard (Eds.), *Nordic Criminal Statistics 1950-2000* (pp. 284-312). Stockholm: Department of Criminology, Stockholm University.
- Whittle, H., Hamilton-Giachritsis, C., Beech, A., & Collings, G. (2013). A review of young people's vulnerabilities to online grooming. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 135-146.

World Health Organization Europe. (2008). *Inequalities in young people's health. Health behaviour in school-aged children. International report from the 2005/06 survey* (Health policy for children and adolescents, no.5). Edinburgh, UK: HBSC International Coordinating Centre, Child and Adolescent Health Research Unit (CAHRU). Hämtad den 30 juni 2015 från:

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/53852/E91416.pdf?ua=1

www.folkhalsomyndigheten.se/sok/?q=mobbning)

Zetterqvist, M., Lundh, L.G., Dahlström, Ö., & Svedin C.G. (2013). Prevalence and function of non-suicidal self-injury (NSSI) in a community sample of adolescents, using suggested DSM-5 criteria for a potential NSSI disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology* 41(5), 759-773.

Åkerman, I. (2012). Barn utsatta för människohandel – en nationell kartläggning. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län. Hämtad den 17 juni 2015 från

http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2012/Webbversion_Rapport_2012_27_Barn_utsatta_for_manniskohandel.pdf

BILAGA 1: Publikationer från undersökningarna 2004 och 2009

2004 års undersökning

- Svedin, C.G., Priebe, G. Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter. Avsnitt Sexuell exploatering. Att sälja sex mot ersättning/pengar. Bilaga 3. Sexuell exploatering av barn i Sverige. SOU 2004:71.
- Svedin, CG., Åkerman I. *Ungdom och pornografi - hur pornografi i media används, upplevs och påverkar pojkar respektive flickor*. I Koll på porr - skilda röster om sex, pornografi, medier och unga. Mediarådet, 2006.
- Svedin, CG., Priebe, G. Selling Sex in a Population Based Study of High School Seniors in Sweden: Demographic and Psychological Correlates. *Arch Sex Behav*. 2007;36(1):21-32.
- Svedin, CG., & Priebe, G. *Sweden*. In Mossige, S., Ainsaar, M., & Svedin, CG. Eds. *The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality*. NOVA Rapport 18/07. Oslo: Nors institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, 2007.
- Svedin, CG. (2007) *Experiences with sexual abuse, selling sex, and use of pornography*. In Mossige, S., Ainsaar, M., & Svedin, CG. Eds. *The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality*. NOVA Rapport 18/07. Oslo: Nors institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Priebe, G., Åkerman, I., & Svedin, CG. *High-frequency consumers of pornography – A Swedish study*. In (Susanne V Knudsen, Lotta Löfgren-Mårtenson, Sven-Axel Månsson Eds.) *Generation P? Youth, Gender and Pornography*. Danish School of Education Press, 2007.
- Svedin, CG., & Priebe, G. The Strengths and Difficulties Questionnaire as a screening instrument in a community sample of high school seniors in Sweden. *Nordic Journal of Psychiatry*. 2008;62(3):225-32.
- Priebe, G., & Svedin, C.G. Child sexual abuse is largely hidden from the adult society. An epidemiological study of adolescents' disclosures. *Child Abuse & Neglect*. 2008;32:1095-1108.
- Priebe, G., & Svedin, C.G. Prevalence, Characteristics, and Associations with of Sexual Abuse with Sociodemographics and Consensual sex in a Population-Based Sample of Swedish Adolescents. *Journal of Child Sexual Abuse*, 2009;18(1),19-39.
- Kjellgren, C., Priebe, G., Svedin, C.G., & Långström, N. Sexually coercive behavior in male youth: population survey of general and specific risk factors. *Archives of Sexual Behavior*. 2010;64(1):19-26.

- Priebe, G., Bäckström, M., & Ainsaar, M. Vulnerable adolescent participants' experience in surveys on sexuality and sexual abuse: ethical aspects. *Child Abuse Negl.* 2010 Jun, 34(6):438-47 doi: 10.1177/1077559510367937.
- Kjellgren, C., Priebe, G., Svedin, C.G., Mossige, S., & Långström, N. Female youth who sexually coerce: Prevalence, risk, and protective factors in two national high school surveys. *Journal of Sexual Medicine.* 2011;8(12):3354-62.
- Seto, MC., Kjellgren, C., Priebe, P., Mossige, S., Svedin, CG., & Långström, N. Sexual coercion experience and sexually coercive behavior: a population study of Swedish and Norwegian male youth. *Child Maltreatment* 2010; 15(3):209-28
- Svedin, CG., Åkerman, I., & Priebe, G. Frequent users of pornography. A population based epidemiological study of Swedish male adolescents. *Journal of Adolescence.* 2011;34(4):779-788.
- Seto, M.C, Hermann, C.A., Kjellgren, C., Priebe, G., Svedin, C.G., Långström, N. Viewing Child Pornography: Prevalence and Correlates in a Representative Community Sample of Young Men. *Arch Sex Behav.* doi: 10.1007/s10508-013-0244-4. Epub 2014 Feb 11.

2009 års undersökning

- Svedin, CG., Priebe, G. Kapitel 3. Unga, sex och Internet, s32-147. I *Se mig. Unga om sex och Internet.* Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9. Ungdomsstyrelsen, 2009.
- Priebe, G. & Svedin, C.G. Online or offline victimisation and psychological well-being – A comparison of sexual minority and heterosexual youth. *European Child & Adolescent Psychiatry.* 2012;21:569-582. Doi: 10.1007/s00787-012-0294-5
- Svensson, F., Fredlund, C., Svedin, C.G., Priebe, G., & Wadsby, M. Adolescents selling sex: abusive experiences, mental health and need of help and support – a Swedish study of a national sample. *Nordic Journal of Psychiatry.* 2013 Apr;67(2):81-8. doi: 10.3109/08039488.2012.679968. Epub 2012 May 8.
- Fredlund, C., Svensson, F., Svedin, C.G., Priebe, G., & Wadsby, M. Adolescent's Lifetime Experience of selling sex: Development Over Five Years.. *Journal of Child Sexual Abuse.* 2013;22(3):312-25. doi:10.1080/10538712.2013.743950
- Priebe, G., & Svedin, C.G. Operationalization of three dimensions of sexual orientation in a national survey of late adolescents. *J Sex Res.* 2013;50(8):727-38. doi: 10.1080/00224499.2012.713147. Epub 2012 Nov 8.
- Jonsson, L., Priebe, G., Bladh, M., **Svedin, CG.** (2014) Voluntary sexual exposure online among Swedish youth - social background, Internet behavior and psychosocial health. *Computers in Human Behavior.* 30(1), 181-189.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2013.08.005>

- Wadsby, M., Priebe, G., Svedin, CG. Adolescents with alternating residence: A comparison with adolescents living with both parents or with a single parent. *Journal of Child Custody*. 2014;11:202-215. Doi:10.1080/15379418.2014.943448
- Kastbom, Å.A., Sydsjö, G., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C.G. Sexual debut before the age of 14 leads to poorer psychosocial health and risky behavior in later life. *Acta Paediatrica* 2015;104(1):91-100. DOI:10.1111/apa12803.
- Jonsson, L.S., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C.G. Online sexual behaviours among Swedish youth – associations to background factors, behaviours and abuse. *European Journal of Child and Adolescent Psychiatry*. Accepted 1 January 2015. DOI 10.1007/s00787-015-0673-9